

403315

2649

Könyves József Kálmán bácsi
ajánlata 1921. márc. 21.

Révintony

SZENT
HEORTO-
KRÁTES

Avagy
A' Keresztyének

között elő-forduló

INNEPEKNEK
és a' rendes Kalendáriomban
fel-jegyeztetett

SZENTÉKNEK

rövid

HISTORIAJOK.

Melly

A' szava bé-vehető hiteles Irókból

egybe-fzedeggetett és Magyarra fordit-
tattván közönséges haszonra intézte-
tett, egy Bujdosó Magyar által.

1757 eszt.

OPPENHEIMBEN.

Michaelis 1757 g. 16

115280

BARUK II. 17.

Nyisd-meg a' te szemeidet és lásd-meg,
mert nem a' meg-hóltak a' kik vagy-
nak a' Kaporfóban, a' kiknek testek-
ből ki-véetett az ö Lelkek, tulaj-
donitanak ditséretet és igazságot az
URnak. *Sólt. CXV. 17.*

Inneplésben gyönyörködő
Kegyes **OLVASÓ**

Innepeket hogy Szenteljenek az emberek az ö ISTENEiknek, az a szokás eleitől fogva meg-volt az emberi Nemzetségben; és minél több Isteneik voltak a' Pogányoknak annál több *Innepeket-is* szenteltenek. Amaz játékban valóságot beszéllő pogány *Petronius* azt írja: *Utique nostra regio tam presentibus plena est numinibus, ut facilius possis Deum, quam hominem invenire.* A' mi földünkben több az Isten, mint az ember. Érti a' kövekből és tsutakokból faragott Isteneket, Isteneinek Képjeiket, a' melyekkel Róma Városának utzái abban az időben tele valának; mind azoknak pedig *Innepeket-is* szenteltenek. A' *Tarentinusok*ról szokták volt azt mondani, hogy ök az észtendőnek felét el-*inneplik* és vendégszedik; mivel az *inneplés* az vendégséggel egybe-volt kötve. Mikor *Aron* Isteneket csinált volna aranyból az képek-hez ragaszkodó babonás Izraélitáknak, nemtsak azt mondá: *Ezek a' te Isteneid Izrael:* hanem azt-is:

Hónap a' JEHOVA'nak Innepe léken: a' melly Innepet ugy szenteltenek, hogy *áldoztanak-is*, de affelett *le-üle a' nép enni és inni, az után felkelének játszadni* (a) A' játékon ha nem értünk-is némelly tudós emberekkel olyan tselekedetet, a' minémüt a' Moáb' leányival ilyen alkalmatossággal tselekedének némelly fajtalan Iffiak (b) 's meg-is büntettetének, de az bizonyos, hogy az *innepet* ugy szentelték, hogy az áldozat után vendégeskedtenek 's minnek-utánna jól laktak 's jó kedvek indult, tántzban kerekedtenek: Ez a' szokások vólt a' Pogányoknak 's ezt tselekedték itt az ISTENnek boszontására a' tudatlan babonás Izraéliták is.

A' Keresztyénekis jó véggel vettnek -fel bizonyos *Innepeket*, a' mellyeken hálaadásal emlékeznének meg az ISTENnek fok rendbéli jótéteményeiről. Mert jóllehet *Diogénes* azt tartotta: *Quilibet dies viro bono festus est*. Minden nap *innepe* vagyon a' jó embernek. Mivel ő ugy kíván élni, mint ha mindenkor ISTEN előtt a' Templombā vólna; de az emberi erőtelenfégek-re és az élet keresésének terhes módjaira nézve szükség hogy legyen valami *idő*, a' melly egyenesen az ISTENnek ditsöítésére fordításék. Az *Innepeket* idővel az Mártirok sokfágok és a' magok indulatjok szzerint az emberek, nem tsak az hogy igen meg-szaparitották, hanem az *In-*

neplésnek

neplésnek valóságos tzelját elhagyván sok ha-
 fizontalankodásokra, föt terhes vétkekre fordí-
 tották. Abban kezdték tartani hogy semmit
 ne dolgozzanak, hanem mint az Izraéliták le-
 ültek eñi innya, 's az-után felköltének tántzolni,
 ök-is ettek, ittak, vendégeskedtek, tántzoltak
 's egyéb hafizontalanságokat el-követtek; az *inneplés*
 mégis szent vólt, tsak épen rendes mun-
 kájokat ne követték legyen azon; ugy hogy
 bé-tölt rajtok az *Antisthenes* Filósófus szava, a'
 ki kérdetetvén: *Mi az innep?* Azt felelte:
Gulae irritamentum & luxuriæ occasio. Vendé-
 geskedésnek és egyéb hijjában-valóságoknak
 alkalmatofsága.

Mem terfzett ez az *inneplés* módja *Hiéroni-*
musnak, a' ki így írt: *Valde absurdum est nimia*
saturitate honorare Martyrem, quem scimus DEO
jejuniis placuisse. Illetlen dolog vendégséggel
 tisztelni azt az Szentet, a' ki a' böjtöléssel tet-
 fzett ISTENnek. Nem tetfzett az Tólétumi
 Sinatnak, a' melly így ír: *Irreligiosa consuetudo*
est, quam vulgus per Sanctorum solemnitates agere
consequitur, Populi qui debent divina officia atten-
dere Saltitionibus turpibus invigilant. Szentség-
 telen szokása ez a' köz-népnek *innep-napokon*,
 hogy az ISTENi tisztelet helyet illetlen tán-
 tzokban foglalják magokat. Kivanták ezt meg-
 igazítani sok izben az ISTENfélő jó emberek,
 hol egy 's hol más formában; de a' meg-gyöke-
 redzett

redzett rosz szokást nehezen lehetett ki-irtani.

A' *Prótestánsok*'s nevezetesen a' *Réformatusok* az *Apostolica simplicitasra*, tiszta együgüségre visszafizakarván menni, nem tsak a' Tudományban; hanem a' Rend-tartásokban-is elhagyának minden egyéb innepeket, hanem megtartották tsak azokat, a' mellyeket szentel a' Keresztyénség a' Krisztus' fok rendbéli jó-téteményeinek emlékezetére, és az Ur-napját. A' Római Katólikusok pedig a' szenteknek számok szerint Innepeiket igen meg-szaparították; mellyeknek megillésekre Magyar Országban és Erdélyben kinfzerítették kemény büntetések alatt még a' *Prótestánsokat*-is. Söt arra-is vitt némellyeket büzgő indulatjok, hogy a' mezőre rétre ki-mentenek, és az ott dolgozó paraszt embereket zálogolták, verték, kergeték és egyébbelis büntették.

Azonban a' ditsőségesen országló *MARIA TEREZIA* M. Ország' Királynéja kérésére, vevén észre a' Római Püspök XIV. Benedek, hogy az *Innepek* által a' szentség nem öregbül hanem az *Innepet* az emberek a' magok rosz indulatjoknak és szokásoknak gyakorlásokra fordítják, nem az *ISTENI* tiszteletben, hanem az *henyeségben* és az abból folyó vetkekben töltik-el, az életre szükséges jókat sem keresik 's a' szentséget sem öregbitik, olyan Rendelést tett, a' melly szerint lenne az embereknek a' rabotás munkát-is folytatni szabad az *Innep-napokon*,
minek-

minek-utánna a' reggeli órán az ISSENI tisztelet véghez mégyen. A' melly Rendelés-által annak az szettelen *Heortóduliának*, *innepekkel* való vízfza-élésnek nagyon nyaka szakadott és az helységekben-is, a' mellyekben különböző vallásu emberek vagynak tsendeség szerezte-tett. Mellyért mind a' Királyi Felségnek 's mind a' Római XIV-dik Benedek Pápának jót mondanak, valakik a' dolgokról józonen gondolkodni tudnak.

Az rendes *Kalendárium* az *Innepeknek* és egyfzers mind az régen élt szenteknek Laistromok, melly szüntelen forog az embereknek kezeken. Az ott fel-jégyeztetett *Innepeknek* és szenteknek rövid *Históriájok* adatik-elő ez Irásban, kik által miképen és mitsoda alkalmatofságal állitattanak-fel az *Innepek* az *Ekklesiában*? kik, mik vóltanak 's mikor éltenek az emlékezetben forgó szentek? vóltanak e valósággal vagy a' bódogtalan időben a' tudatlanfág szülte őket? Az *Innepek*-is miképen tartattanak eleitől fogva? az hiteles és többire Római Valláson való Irókból röviden mutogattatik,

Az Athénásbélieknek Rendtartásaikról azt olvassuk, hogy közöttök tartozott minden ember az utat nem tudó útzónak utat mutatni, kemény büntetés alatt. A' Keresztyén ember útzó ezen a' világon, szándékozik menni Hazájába a' Mennyországba, de fok akadályok
vagnak

vagynak a' mellyek ennek útját kétségessé téfzik. Ha azért az én Felebarátimnak, avagy azok között tsak egynek útát ez Irással mutathatok az mennyei Hazára, köteletségemet tselekedtem és tzelomat elértem.

PROTESTATIO.

vagy előre nyilván való meg-jelentés.

Hogy pedig ezen Könyvben való dolgokban senki, akár tudós, akár tudatlan ember légyen, meg-ne botránkozzék, akarom azt előre jelenteni 's az Olvasónak elméjére adni:

Hogy fordulnak-elő ezen Irásban némelly Rendtartások, költött Historiák mellyek ugyan leiratnak és elő számlálatnak; de nem azért, mintba ditséreteseknek tartatandának, helyben hagyatnának, követésre méltóknak itéltetnének; hanem tsak a' Historia' rendiért, és hogy lássák, mi volt eredetek nevedések az afféléknek, 's miképen tartják a' kik affélékben gyönyörködnek. Valami azért meg-egyez az Ekklesia' igaz Tudományával, Rendtartásával, az igaz és helyes; a' mi azzal meg-nem egyez, azt te is igaznak és helyesnek ne tartsad, annál inkább tégedet meg-ne botránkoztasson. AZ ISTENT

féljed, a' Királyt tiszteljed, Felebarátodat szerezsed. Légy jó
egészségben!

SZENT
HEORTOKRATES

Vagy

A. Keresztyének között való Innepekről,

ELSŐ RÉSZ

KÖZÖNSÉGESEN AZ INNEPEKRŐL.

§ I.

AZ Egész Uj Testamentomi idő olyan mint valami nagy ditsőséges Innep; a' mellyben az Istent tartozunk hálá-adással tisztelni minden ő jótéteményiért, kiváltképpen pedig a' mi idvességünkre a' KRISTUS által véghez ment váltságnak munkájáért. Illyen értelemben mondja az Hieronimus: *Nobis, qui in Christum resurgentem credimus, jugem & æternam esse Festivitatem.* (a) Né-
künk a' kik a' fel-tamadott Kristusban hiszünk süntelen és örökké való Innepünk vagyon. Nintsenek-is az Istennek Uj Testamentomi Ekklesiájában vagy a' Kristustól, vagy az Apostoloktól ő magoktól fel-
álitatott innepló Napok.

§ II.

(a) *Apud Spondanum. ad an: 58. § XXXIV.*

§ II. Ez az értelem innen erőfödik meg: mert (1) sem a Krisztus Jébusnak sem az Apostoloknak erről való Parantsolatjokat nem találjuk; hanem inkább azal ellenkezőt. Mivel a Sz. Pál így ír Kol: 11:16:17. *Senki titeket ne kárhoztasson az Innep Napra vagy az új hódnak napjára vagy a Szombatokra nézve. Mellyek a következendő dolgoknak árnyéki, de a valóság a Krisztusé.* Azok ugyan az ó Testamentomban Isten parantsolatjából meg-voltanak; de a Krisztus által szerzett váltságra mutattak, és a Krisztus testben meg-jelenésével elvesztették az ő kötelező erejeket. Az honnan feletteigen sajnálja az Apostol a Napoknak meg-külömböztetéseket, mintha egyik szenteb volna a másiknál Gal. IV: 9, 10, 11. *Mi módon fordultok bátra az erőtelen és szegény betűkre, mellyeknek ujjonnan akartok szolgálni? A napokat meg-tartjátok és a hólnapokat, az időket és az estendőket. Félek rajta hogy hijjában ne fáradtam légyen ti köztetek.* Ez annyit tett mintha azt mondotta volna: *Ti a régi tzerémóniákra figyelmeztetek és egyik napot vagy időt a másiknál szentebnek tartjátok, a melly épen meg-nem egyez a Krisztustól fel-állatott szabadsággal, így ti a Krisztus vallása mellől el-estek, s az én szolgálotom-is körülöttetek tsak hijjában való lézen: mert a napok között való külömbfégnek nintsen helye.*

§ III. Ugyan ezt erőfíti (2) az első Sekulumokban élt kerfztyéneknek Peldájok; a kik mindennapon szabadossan gyűltenek egybe az Isteni tiszteletre. Tsel: 11. 46. *Mindennap egyenlő akarattal a Templomban valódnik az Apostolok és a kik hittek vala Tsel. V: 42. Minden napon a Templomban és háznál nem szűnnek való meg-tanítani, és a Jesus Krisztust hirdetni.* A Pogányok
közé

közze ki-terjedvén a' kerefsztyéni tudomány, minden napon az üldözök miat egybe nem lehetett gyülni; hanem rendeltének arra bizonyos napot. *Plinius* azt írja erről a' kerefsztyéneknek szokásokról: *Hanc fuisse sin. man vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die, ante lucem convenire; carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem.* (b) Ez az *status dies*, bizonyos és hagyott nap, minthogy a' Kerefsztyén Ekkléhá a' Sidók közül gyűjtögetetett elsőben vólt a' Szombat, a' mellyhez hozzá szoktanak vala gyermekfégektől fogva. Feddi-is az Apostol mind a' Galatziabélieket 's mind a' Kolossébélieket a' kik a' Szombatot a' Móses törvénye szerint akarták tartani; hanem kellett azt a' kerefsztyéni szabadság szerint, hogy azon napon vagy máson légyen egyben gyülések, tsak epületesen jó végre. Azok pedig a' kik a' Pogányfágból tértenek a' Kerefsztyén vallásra, vették fel az Isteni tiszteletre meghatározott napnak az Hétnek első napját; mellyet mi mondunk Vasárnapnak, vagy Urnapjának. Világos erről a' *Justinus Martir* tanubizonysága, a' ki élt az második százban és hólt meg a' Krisztus, születése után az CLXVI. esztendőben. Így ír: *Die, qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morantur, unum in locum conveniunt, commentariaque Apostolorum, vel Prophetarum scripta leguntur quamdiu hora patitur.* Ismét: *Die autem Solis omnes publice convenimus, quod is primus est dies, in quo Deus tenebras & materiam confusam depellens Mundum effecit, & quod eodem die Jesus Christus Servator noster a mortuis excitatus est* (c) *Epifanius* úgy ír, hogy Vasárnapon kívül az Isteni

(b) *Libr: X. Epist: XCVIII.* (c) *Apolog: sec: circa finem.*

tiszteletre egybe gyűltenek az Hétnek *negyedik és hatodik* napjain, az az Szeredán és Pénteken. *Eusebius* viszont tanítja, hogy *Constantinus* Császár az Vasárnapot és Pénteket parantsolta az Isteni tiszteletre. (d) A' mellyből azt hozzuk ki az *Augustinussal*: *Totum hoc genus rerum liberas habet observationes*. Ez az egész dolog az embereknek szabadságoktól függött.

§ IV. A' régib ekklesiái Irókból is (3) azt tanuljuk, hogy a' *Kristus* és az *Apostolok* innep napokat nem szerzetek. *Socrates* erről így ír. *Nusquam Apostolus, nec ipsa Evangelia jugum servitutis illis inponunt, qui ad prædicationem accedunt, sed Paschatis festum & alios dies ipsi homines suis quisque locis propter remissionem laborum, & memoriam salutiferæ passionis, sicuti voluerunt ex consuetudine quadam celebrarunt. Neque Servator hoc aut Apostoli nobis lege aliqua observandum esse mandarunt; neque penam nobis aut supplicium Evangelia vel Apostoli, sicut Judæis lex Moysi comminatur. Erat igitur scopus Apostolis non de Festis diebus sancire, sed rectam vitam ac pietatem inducere.* (e) Meg-egyez a' *Keresztyéni Tudomány*nak valófágával a' *Socrates* tanítása, hogy az *Apostolok* innepeket nem szerzetek, hanem az emberek magok szerzették az ö tetszések szerint, a' mint jobnak és idveffégesebnek itélték lenni. Epen ezt tanítja *Nicesorus* is: *Ipsis profecto Sanctis Apostolis consilium illud propositum non fuit, ut sibi de diebus Festis iudicium sinerent; aut de eis leges ferrent, sed potius Deo gratam vitam, virtutem, & veram erga Deum pietatem traderent, atque inducerent.* (f) Hasonló ehhez az *Hieronimus*

(d) *In vita Constant: Libro IV. Cap: XVIII.*

(e) *L. V. Cap. XXI.* (f) *Libr. XII. Cap: XXXII.*

ronimus értelme, a' ki azt tanítja, hogy minden napok ugyan egyenlők magokban, de azokra néve a' kik minden napon egyben nem gyűlhetnek az idvefegyeseu épületre rendeltettek bizonyos napok az Isten-felő Elöljáróktól a' böjtölésre és könyörgésre. *Unus dies aequalis esse, jejunia autem & congregationes inter dies, propter eos à variis prudentibus constitutas, qui magis eculo vacant quam Deo, nec possunt imo nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum suarum offerre Sacrificium Quotus enim quisque est, qui saltem hæc pauca, quæ statuta sunt, vel orandi tempora vel jejunandi semper exerceat.* (g) Nyilván vagy on há^{hoz} az új Testamentomi Ekklesiában egyenesen az Istenöl rendeltetett innepek nintsenek.

§ V. Hogy hogy jötteuek hát bé a' Keresztyének közzé a' sok innep napok? Azok illy formában állottanak fel. A' régi Keresztyéneknek igen nagy gondjok volt azokra, a' kik a' Keresztyén Vallásért szenvedteuek; a' mig életben vóltauak 's a' fogóságban tartatcauak, meglátogatták öket, vigasztalták, táplálták, vigasztaló leveleket küldötteuek nékiek: könyörgötteuek érteu, nevek szcrin-is meglemekezteuek rólok az Isteni tiszteletben, hogy Isten erősitse megleöket a' Keresztyén hit mellett való szenvedésben, hogy elne fogyatkozzanak, és essenek. (b)

Hóltok után a' kik a' keresztyén vallásért megleöllettek, azokat *Mártiroknak* nevezték, öket emlékezetben tartották, szenvedéseiknek historiájokat leirták, beszélettek, ditsérték, hogy azokkal másokat-is felserkentsenek a' Keresztyén Hitben való állat-

A 3

hatat-

(g) *Comment: in Epistol. ad Galatas: (b) Palam hæc sunt ex Tertulliani Libr: ad Martyr. & Ciprian.*

hatatosságra 's az Mártiromlágra. Nevezetessen meg-
 irták és emlékezetben tartották az ö haláloknak nap-
 jat, mellyet így neveztek, *Natales* vel *Natalitia Mar-*
tyrum. Meg-tetzik ez a' *Fulgentius* irásából, mellyet
 fokañ *Augustinusnak* tulajdanítottak; melly vagy on
 a Szant Istvánról. *Natalem Servi hesternā die celebra-*
vimus, sed Natalem Domini celebravimus, quo dignatus
est nasci. Natalem servi celebramus quo coronatus est. cele-
bravimus Natalem Domini quo indumentum nostrae accepit
carnis. Natalem servi celebramus, quo suae carnis abiecit in-
dumentum. (i) Születés napjának *Natalisnak* névez-
 tek haláloknak napját, mert mint az Születés által
 tért életet, akképen az halál által örök életet kez-
 dettek élni. Így ir valaki a' régiek közzül: *Priores*
diem nativitatis celebrabant unam vitam diligentes, & aliam
post hanc nos sperantes. Nunc vero nos non nativitatis diem
celebramus, cum sit dolorum atque tentationum introitus; sed
mortis diem celebramus, utpote omnium dolorum depositio-
nem. Diem mortis celebramus quia non moriuntur hi, qui
mori videntur. Propterea & memorias Sanctorum facimus,
& Parentum nostrorum vel amicorum, in fide morientium
devote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes,
quam etiam nobis piam consumationem in fide postulantes; sic
itaque non diem nativitatis celebramus; quia in perpetuum
vivent ii, qui moriuntur. (k)

§ VI. Fel-irták szorgalmatossan neveket az Marti-
 roknak az Ekklesiák' Laistromokban, a' mellyet hiv-
 tak *Diptycha Ecclesiastica*, vagy *Tabellae Ecclesiasticae*,
 Ekklesiái laistrom; valaminthogy az-Papoknak, Püs-
 pököknek neveket-is fel-irták az nevezetesebb Ekklé-
 si-

(i) Auctor. Comment: in Jobum Origeni adscriptorium.

(k) Videatur Cassp. Sagittarius de Natalitiis Martyrum.

tatnak a' Sz. Irás könyvei kánonikus könyveknek. (2) Az Ekklesiái Fenyítékért; melyet vettek a' régi Konziliomok' végezéséből. (3) A' Liturgiákért, vagy azon formákért, a' miképen kellett véghez vinni az egyházi szolgálatot. (4) Az Ekklesiában szolgáló személyeknek Laistromokért; a' minémük voltanak mind Papok, Diákonusok 's egyebek; kik fizetést vettek tartatásokra: a' melly meghatározott fizetés mondatott Kánonnak. (5) A' Püspökök' Martirok' Szentek' Katalógusokért, a' kiknek emlékezetek fen-forgott a' Könyörgésben, vagy Isteni tiszteletben. Ez utolsó értelemben az *Kanonizáció* annyit tesz valakinek, mint a' Szentek, Laistromokba való bé iratása, hogy az helyesen Szentnek tartathassék.

§ II. *Volt e' erre szükség?* Igen-is, mert az emberekben meg-volt erőssen az az *Sanctos faciendi pruritus*, az az babonás indulat, hogy a' Szenteknek számokat igen kívánták szaporítani, 's tsak hamar fel-vették a' tiszteletre: az honnan meg-esett az, hogy a' magátólvalkodásaért meg-öletett latornak testét úgy tisztelték mint nagy és Szent Martirnak testét; a' minémü Pélát le-irt az *Sulpitius Severus*. (a) Mellyre nézve nem helytelenül mondotta azt *Augustinus*: *Multorum corpora honorari in terris; quorum animæ torquentur in gehenna*: Sokaknak lelkek gyötretetik pokolban, kiknek testek tiszteltetik a' földön. Hogy azért az afféle tévelygést el-távoztathassák, meg-kellett vizsgálni kit nevezzenek Martirnak, 's irjanak a' Szentek' Laistromokba.

§ III

(a) *De vita B. Martini Cap. XI. Aliud exemplum Decr. Libro III. Tit. XLV. Cap. I. ubi occisus in ebrietate pro sancto colebatur.*

§ III. *Szenté ki tehet valakit?* Tsak egyedül az Isten az ő ujjá szülő's meg-fzentelő kegyelme által: más azt nem tselekedheti. E' Világnak ha minden Püspökei egyben gyülnének-is, de öök egy Szentet a' hitetlenből nem tudnának tenni. Azért azok a' valóságos Szentek a' kik a' Kriftus vérében meg-fzenteltettek és a' kikben meg találatnak az Isten fiának's léányinak tzimereik. Mindazáltal a' Szenteket tették regen a' Püspökök a' magok Ekklésiáikban, öök kánonizálták, Szenteknek *declarálták*'s mint olyanokat a' Szentek Laistromokba irták: ez hatalmában vólt mindenik Püspöknek és Ekklésiának (b) De idővel mint egyebeket ugy ezt-is a' Római Püspök magának kezdette tulajdanítani: leg első Példa erre *Udalrikus* az Auguftai Püspök, a' kit 995. Esztendőben a' XV János Pápa kánonizált; ennek előtte emlékezete nintsen hogy a' Római Püspök kánonizált volna. Azután pedig magoknak vették azt az hatalmat nem tsak, hanem az harmadik Sándor Pápa 1170 esztendőben törvényül kiadta: *Szentnek ne tartassék senki a' Római Ekklésia végezése nélkül.* Erősebben is meg-fzoritatott ez 1634. esztendőben az VIII Orbán Pápa Bullája által. Ma hogy valaki kánonizáltassék arra meg-kivántatik, 1. Hogy az emberek között Hitéről és erköltséről szép hire neve légyen (2) Hogy tsuda tseleledetekkel-is ékeskedett légyen; a' mellyekről való Rélátoria meg-visgáltatván az Kárdinálok előtt, és az ördög *Prokátora* allegatziójji meg-hamisztatván, az szokott tzerémoniákkal az Szentek közzé számláltatik. (c)

§. IV.

(b) *Prosper Lamb: XIV. Bened: R.P. de Servor: Dei beat.*

(c) *Bochmer. ad: Decr. Libr. III. Tit. XLV. Engan. in*

Elem: Juris Canonici Libro II. Tit: I. § 6.

§ IV. Honnan vett eredetet ez a Szokás? Erre kén-
fzerítette a' szükfégis a' Püspökököt, hogy akár kit
meg-külömböztetés nélkül Szentnek ne tartanának;
de ezt az szokást találták mind Görögöknél 's mind
Rómaiaknál a' Pogányfágban-is, a' kik a' nevezetes
jöltévöket, hazájok mellett sokat szolgált nagy em-
bereket, Tsászárokat &c. *consecrálta*k, fel-fzentelték
vagy az Istenek közzé számlálták, mellyet mondot-
tak *Apotheosis*nek. Az ilyeneknek tiztseffégekre Tem-
plomokat építettek, esztendönként Innepeket fzen-
teltek, képjeiket magok' házokban tartották, be-
tsülték. Így Augustus Julius Tsászárt, Nero Clau-
diust, a' Tzizitzenusok Adrianust, Adrianus Anti-
noust kanonizálták az Istenek közzé számlálták; An-
tonius Filozofust a' Római Tanáts 's minden rend-
béli emberek mint jól-tevő Istent, ugy tiztelték,
Templomot építettek, innepet rendeltek 's Papokat
az ö tizteteleére, és szentségtörő rosz embernek tar-
tatott az, a' ki maga házában az ö képét nem tartot-
ta 's az előtt nem imádkozott. Az után annál inkább
szokásban jött hogy az Istenek közzé számlálják az
Imperatorokat; mellyre nézve mondotta volt An-
toninus Karakalla az ötséröl Gétáról: *Sit Divus, modo
non vivus*: Am légyen Isten, tsak ne éljen. Mitso-
da tzerémóniákkal ment véghez ez az kanonizátzió
vagy *Apotheosis*, azt hozfzafáson le-írta *Herodianus* (d)
és onnan 'smás Irókból böven egybe fzedte 's elő ad-
ta *Hospinianus* (e) Ezt a' szokást pedig még-a' Pogá-
nyok közzül-is, a' kik okosabbak vóltanak tsak bo-
londfágnak tartották; az honnan midön a' Tafiufok

Agefi-

(d) *Libro IV.* (e) *De Festivis Christi: Cap. VI. p. 20.*
Alexander ab Alex. Libr. 6. Cap. IV.

Agefilaust ditséretes tselekedeteiért az Istenek közzé irták volna, azt mondotta nekik nevetvén oket egy Filozofus: *Ha olyan hatalmok vagyon, hogy Isteneket ismálhassanak a' Társusok; elsőben magokat tegyék Istenekké's az után Agefilaust.*

Az ilyen szokásnak és hólni innepeknek a' Pogányoktól való fel-vétetetésekben semmi idegen és illetlen dolgot nem lát *Spondanus* midön így ír: *Si vero etiam concesserimus acceptum a Gentilibus esse, quid absurdum, si quae olim in cultum idolorum fierent, eadem postea in honorem Martyrum conversa fuerint. Vel quae in Natalitiis, aliisque Principum celebritatibus factitari solerent, eadem ad Natalitia ac celebritates Martyrum fuerint translata?* (f) Hasonlóképen ír erről böven *Kasalius-is* de *Sacris Chist: Rit: C. 68. de Canoniz: S. & Apot. Rom.*

§. V. *Kitsoda irta Kalendarionba a' Szentek neveket?* Majd végére mennyünk, de lássuk elsőben *Mitsoda a' Kalendarion?* Vagyon formáltatva ez a' Nevezet ama Görög szótól *Kaleo* melly *Hivást téssen;* mivelhogy a' régi Rómaiaknál volt az szokás, hogy egy Pap vigyázott arra mikor támad-fel az Hold-újsága; azt észre vévén hirt tett annak a' ki *Rex Sacrorum*, igazgatója volt az Isteni tisztületnek, a' ki öszve hívta a' népet, és abban az Hónapban első napok es innepek rendit elejekbe adta. Innen ez az Hóld fel-tetfzésének első napja; a' mellyen a' Nép öszve hivatott, erről az öszve Hivatafról mondatott *Kalendának;* onnan ismét minden Hónapnak első napja úgy nevezett *Kalendának;* az honnan vagyon *Kalendarium.* *Kalendarium*nak pedig Rómaiak nevezték azt a' Könyvet; a' mellybe fel-irták a' magok Adóslaioknak neveket,

(f) *Annal: Ecclesiast: 58. § XXVIII.*

veket, kiket a' Hónapnak első napján szoktak vólta arra kényszeríteni hogy meg-fizessenek; ilyen értelemben mondotta *Tertulianus: Nemo beneficia in Calendario scribit.* A' jótéteményt senki nem írja *Kalendariumba*, az-az Jedző könyvbe, hanem az Adósságot.

Annak-utánna a' Keresztyének kezdették *Kalendariumnak* nevezni a' Szentek' laistromokat, vagy azt a' könyvet, a' mellyben fel vólta írva mellyik Hónapban és annak napjain mitsoda Mártiroknak léfzen emlékezetek, ezt hívták *Kalendarium Martyrum*, mondották *Lectionariumnak*-is; mivelhogy fel-vólta jegyezve, hogy mitsoda Szent Irásbéli szakaszt olvasnának el akkor. Igaz nevérol ez a' Könyv neveztetett *Martyrologiumnak*; emlékezik erről *Gregorius Magnus: Nos pene omnium Martyrum distinctis per dies singulos passionibus collecta in uno codice nomina habemus atque quotidianis diebus missarum solemnina in earum veneratione agimus: non tamen in eodem volumine quis qualiter passus sit indicatur; sed tantummodo nomen, locus & dies passionis.* (g) Irták ezt az Ekklesiái *Notariusok* az Ekklesia' rendeléséből; irták pedig ide tsak a' *Martyrokat*, a' kik a' Keresztyén vallás igazsága tanubizonyosságára véreket ki-ontották, 's meg is ölelték: azután a' *Confessorokat*-is, kik a' Keresztyén vallásért szenvedtek, de meg nem ölelték: végre a' *Benefactorokat*-is a' kik fok jót tettek a' Keresztyén Tudománnyal.

§ VI. Ki-rendelte az *Estendő Napjaira* az Szentek' neveket 's *Innepeket*? B bizonyos Urát annak nem lehet mutatni; mivel az nem egyszer esett, hanem fok idő alatt, 's fok féle emberek által. Rendbe kezdette vólta azokat szedni *Eusebius* (Cezareabéli Püspök *Konstantinus*

(g) *Hoffman in voce Martyrologium Menologium.*

tinus Tsászfár idejében. azután az Eusebius irásból *Hieronimus* szedte job rendben az *Kromatzius* és *Heliodorus* Püspökök kérésekre; hogy tudnák-meg hogy mindenik Hónapban melyik Mártirnak léfzen *Natalisja*, az az emlékezetének Napja. Nagy Károly Tsászfár idejében az ő parantsolatjára *Paulus Diaconus* írta-le a' mint tudta hitelesen a' Szentek' életeket, s el-rendelte azoknak napjokra a' *Lectiokat*, minémü Szent Irásbéli szakaszokat olvasnának-fel azokon, meg-is parantsolta a' N. Károly Tsászfár, hogy azok olvastatnának az Ekklésiákban: de ezeket is mások meg-változtatták (b) *Basilius* Matzédó Napkeleti Imperator ismét sokkal bővítette és a' Szenteknek Képeiket szenedéseknek Historiájával szépen le-festetvén meg-ékesítette. Valamiképen pedig-hogy az időtől-fogva is, 's kivált a' tudatlanság idejének homályában szüntelen szaparodtanak a' Szentek 's szaporodnak, azonképen a' Kalendariumban-is változott azoknak nevek 's változik; némellyek onnan kimaradván ujjabak állanak helyekre: mint nem régen-is *Angalitot* el kergette *Agnes*, *Lótot* *Lajola* *Ignát*. Az-is meg-vagyon hogy a' mint a' Tartományok különböznek, ugy azoknak Szenteik-is; némellyek ismét régen innepi solemnitással völtanak; de már most csak feketével irattatnak.

HARMADIK RÉSZ.

Az Ur' Napjáról vagy Vasárnapról.

§ I. Jóllehet sem az Ur Jésus KRISTUS sem az Apostolok Innepeket nem állítottanak-fel; az új Testamentomi Anyaszentegyházban; n. indazon által az hétnek *Első Napja* vagy *Vasárnap* szintén az Apostolok

(b) *Cranzius & Sigebertus ad an: 807. Hospinianus de Festis Christianorum Cap: IV. p. 16.*

idejétől fogva a' Kereztyének között többire mint innep ugy tartatott; mellyet szabados tetzésekéből vettenek fel Istenek ditsöitésére 's idveffégek kereztyékre. Azok a' Kereztyének, a' kik a' Sidók közzül ténnek-meg egy ideig a' Szombatot tartották innepnek, minthogy az 'Sidó vallásban gyermekfégektől fogva ahoz szoktanak vala. Azok pedig a' kik a' Pogányok közzül lettenek kereztyénekké, minthogy nálok az Hétnek első napja Szenteltetett vólt *Deo Soli* a' Nap Istennek, az *Dies Solist* az Hét első napját, mellyet mi mondunk Vasárnapnak, kezdették Szentelni a' Kristusnak mint Igasság' Napjának halálból való ditsöféges feltámadásának emlékezetére.

§ II. Nem vólt ugyan arról elsőben parantsolatjok a' Kereztyéneknek; hanem önként vették azt fel a' magok-elébbi vallásokban való szokásoknak követésekre. *Plinius* írja hogy az ő idejében bizonyos rendelt napon gyűltenek egybe a' Kereztyének az Isteni tiszteletre. (a) Az a' rendelt nap a' Korintusbelieknél vólt az Hétnek első napja a' Vasárnap; mint meg-tetzik I Kor. xvi. 2. *A' hétnek minden első napján magánál mindenik tégye el a' mit az Istennek ajándékából el-akar tenni.* Itt ugyan a' Szólás formája egyebet-is tehet-ne, de a' másfik Sz. Írásbéli helyly Tsel. xx: 7. *A' hétnek pedig első napján a' tanítványokat egybe gyűjtván a' kenyérnek meg-segésére, Pál predikál vala,* tsalhatatlanúl az Vasárnapra háta-rozza a' dolgot, ott pedig az A-póstol nem arról ad parantsolatot, hogy Vasárnap gyűljenek egybe; hanem arról hogy midon Vasárnap szokások szerint egyben gyűljenek, akkor szed-

B

jék

(a) *Lib. X. Epist. XCVII.*

jék egybe az alami'snát, a' melly arra igen alkalmas idő lészén. (b)

§ III. Hogy a' Keresztyének Vasárnap szoktanak vólt az ISTENI tiszteletre egybe gyűlni az második száz esztendőben nyilván tanítja azt *Justinus Martir*, feljebis említett szavaiban; az holott így szól: Vasárnap *Die solis* midön öszve gyűlünk, az Apostoloknak vagy Prófétáknak irásaik a' mint az idő kívánnya fel-olvasatnak. Az ISTENI tiszteletben előjáró pedig, mikor az olvasó halgat fel-áll, magyaráz és az olvasott dolgoknak követésekre serkent. Az után fel-kelünk mindnyájon és könyörgünk, a' melly véghez menvén, Kenyeret, Bort és vizet hoznak elő: az előjáró hálákat ad az ö tehetsége szerint, a' nép pedig arra *Ament* mond. Ezek után a' háladáfsal megszenteltetett dolgokban minnyájon részefülnek, s' a' kik jelen nintsenek azokhoz a' Diákonus viszen. Ennek felette a' gazdagok magok tetzések szerint alamisnálnak, melly az előjáróhoz gyűjtetik, a' ki az özvegyeknek, árváknak, betegeknek, foglyoknak, szegényeknek, jövevényeknek elosztja; *quia sacrorum Praeses apud nos pauperum Curator est*; mert nálunk a' Pap a' szegényekre is gondot visel. Vasárnap pedig azért gyűlünk öszve; mert a' világ azon a napon teremtetett s' az Ur is azon a napon támadott fel az hálálból. (c) Megtetzük ezekből hogy a' régieknek vasárnaplások állott (1) a' szent Irás olvasásában (2) a' Prédikálásban. (3) a' Könyörgésben (4) az Ur vatsorája osztásában (5) az Alamisnálnakásban. (6) *Plinius*bol ide lehet tenni: a' Ditséreteknek énekeltetésekben.

(b) *Hen. Bæhmer Dissert. de Stato Christianor: die § XIII.*

(c) *Apolog II. circa finem. item ad Decret Lib. II. Tit. IX. § 2.*

§. IV. Miért neveztetik ez az nap Urnak napjának?
 Az Urnak halálból való fel-támadásának emlekeze-
 tiért. Innocentzius így ír: *Diem Dominicum ob venera-*
bilem resurrectionem Domini nostri IESU Christi non so-
lum in Pascha celebramus, verum etiam per singulos circu-
los hebdomadarum. (d) Az Ur napját a' Kristus Jesus-
 nak betsülendő Fel-támadásáért nem tsak Husvét-
 ban, hanem minden Hétnek elő fordulásában meg-
 szenteljük. *Augustinus: Dies Dominicus non Judaeis,*
sed Christianis resurrectione Domini Declaratus est, & ex
illo caepit habere festivitatem. (e) Az Ur napja a' Kri-
 stusnak halálból való fel-támadására nézve kezdett
 innepnek szenteltetni. Meg-Szentelték ugyan, de
 szabadosson, törvény által arra nem kényszerítettek
 mind a Konstantinus Tsászár uralkodásáig: a' ki leg-
 első volt a' ki az Urnak napjának meg-szenteltet-
 téről a' maga egész birodalmában Parantsolatot adott.
 (f) 321. ezftendőben; abban-is pedig nem tiltja a'
 mezei és szőlő munkát, hanem a' törvénykezéseket
 és a' Városi tsetépatéval járó Mestersegeknek gya-
 korlásokat. *Omnes iudices, Urbanæque plebes & cuncta-*
rum artium officia venerabili die Solis quiescant: Ruri ta-
men positi agrorum culturæ liberè licenterque inserviant: quo-
niam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sul-
tis, aut vineæ scrobibus mandentur, ne occasione moment;
pereat commoditas cælesti provisione concessa. (g) Meg-
 erő.

B 2

(d) Gratian C. 13 de consecr. D. III.

(e) *Alia Patrum loca videri possunt in Boehmeri Dissert*
de stato Christ: die § XVII. XVIII. (f) Eusebius in
ita Const. Lib. IV. cap. XVIII. XX. XXIII. Sozom.
Lib. I: cap. VIII. (g) Cod. Lib III. Tit. XII. cap. 3.

erősítették ezt a parantsolatot az után 389. éftendőben Valentinianus, Teodosius és Arkádus Imperatorok; ifmét Leo és Anthemius 469. éftendőben: *Dominicum diem ita semper honorabilem decernimus & venerandum, ut a cunctis executionibus excusetur.* Az Ur' napját olyan betsületes és Szent napnak tartjuk, hogy az mindenféle dolognak végben vitelétől üres légyen.

§ V. Nagy Károly Tsáfzár az előtte valóknak Parantsolatjokat nem tsak helyben hagyta; hanem minden rabotás munkától az embereket el-is tiltotta; még pedig olly keményen, hogy a' ki ezen a' napon dolgoznak az intéseknek nem engedelmeskedvén, annak keze el-váogatnék. Az egész kereftyénség bévette azért ezt a' napot és mint innepet ugy illette; el-távoztatván ezen mind az törvényes dolgokat, s mind az fáradfágos rabotás munkákat. Söt idővel ofztán a' valóság babonává vált s annyira nevedett az emberekben, hogy még a' körmit sem vólt szabad ezen a' napon el-vágni; mint *Olaus Dániai Királyról* írják, hogy el-gondolkozván vasárnapon, a' körmeit vagdalta egy kéfetskével; mellyről tréfából meg-intetvén hogy szabad nem vólna, fel-fedte és az ujjain maga magának meg-égette; hogy így vétkes tselekedetét meg büntetvén azt el-tisztítaná.

§ VI. *Mit tselekedtenek Vasárnapon a' Kereftyének?* Könyörögtek a' mint feljeb emlitettem, az Szent Iráfok at tanúlták és alamisnalkodtak; de böjtölni és térden álva könyörögni épen szabad nem vólt. *Tertullia: Die Dominico jejunare vel de geniculis orare nefas ducimus.* Ha ki azt tselekedte arra átkot kiáltottak és azt igaz Kereftyének nem tartották, söt az Ignátz Filadelfiabeliekhez küldött levelében a' vagyon, hogy a' kiaz Ur' napját meg-bojtöli az a' Kriftus' gyilkosá.

Mi ennek az oka hogy tiltották az Ur napján való böjtöt 's térdén állást? Ezt adják (1) mert a' Kristus azon a' napon támadott-fel, azért az örömnök napja nem keferüfének. A' térdén állás ísmét a' penitentiát tartó személyhez illik, a' ki a' bün bötánatért esedezik; de a' Kristus már meg-nyerte a' bün bötánatát; azért fen-álva hálakat kell adni. De (2) fő okát azt gondolom lenni, hogy a' Pogányok azon a' napon tisztelték azokat a' tzerémóniákkal az égen fénlő Napot; melyet Isten gyanánt imádtak; 's na ki azért azt tselekedte az I ttatott az igaz Isten helyett bálványt imádni. Ehez hasonló a' miért zugo-ódik *Augustinus*: *Audio quod quidam feria quinta non laberent, nec mulieres lanam trahent. Ego verò coram Deo & Angelis ejus contestor, quod hi arsurì sint in inferno, ubi Diabolus ardet. Nullus enim dubito, quin in honorem Jovis otientur, qui die Dominico laborare non metuant.* Vagynak azt mondja *Augustinus*, a' kik Tsötörtökön nem lólgoznak, de ezek a' Pokol' tüzében égnek az ördöggel együtt; mert azt az Jupiter Isten tisztességére tselekefzik.

Meg-tiltattak ezen a' napon minden hafzontalankodásban való foglalatolságok, yendégségék, játékok 's a' t. *Leo* és *Anthemius* 469-dik esztendőben ilyen parantsolatot adtak eriöl: *Nec bujus tamen religiosi diei otia relaxantes, obscenis quenquam patinur voluptatibus detineri. Nihil eodem die sibi vindicet scena theatralis, &c.* (b) Nem fzenvedjük hogy senki ezen a' napon, motskos gyönyörüségekben foglalja magát.

§ VII. Az Ur' Napját miért nevezték a Magyarok Vasár-

(b) *Codic. Libr. III. Tit. XII. § II.*

sárnapnak? Mindé kétség kívül a' *Vásárról*: minthogy az a' szokás meg-volt mind Görögöknel, mind Rómaiaknál, mind más Nemzeteknél 's el-lehet hinni hogy a' Magyar knál-is még a' Pogányfágban, hogy innep napon egyben gyülvén *vásárlottanak*; a' mel y *Vasárnap* fordítatott ofztán a Lélek' idveffége' keresésére 's innen meg.maradott a' nevezet. Nyilván vagyon ez hogy az innep szentelésére minden felöl egyben gyülvén az emberek, a' Kerefkedök-is éltének az alkalmatossággal, vásárt indítottanak; az honnan ofztán vásár, vendégfég, tántz s egyéb hijában valófágok véghez mentenek (i) Hasonlóképen mikor Templomokat szenteltek, vagy Martiroknak esztendőnként elő forduló innepeiket, fok nép gyülvén egybe el-adni vittének enni valót 's egyeheket-is, 's tsináltak nagy sokadalmakat. (k) A' mellyért eléggé nehezten a' maga idejében az *Basiliius* Püspök, hogy az imádságnak házát forditják tolvajok' házává: de a' Klastromoknak-is a' sokadalmakban nagy jövedelmek lévén örömeft szenvedték.

§ VIII. Az Ur' napját hogy az Isteni tiszteletben foglalják az emberek, arról a' Királyoknak kemény Parantsolataik és végezéseik vagynak. *István* Király azt parantsolja, hogy Ferjfiak, Afzfzonyok, nagyok és kitsinyek azokon kívül a' kik ház örzeni maradnak az Ur' napján minnyájon a' Templomba mennyenek, a' ki azt nem tselekedné az meg tsapataffék és beretvátaffék. A' ki pedig dolgozik, annak ökrét vegyék el 's adják a' szegényeknek, hogy meg-egyék: ha

(i) *Böhmer ad Decret. Lib. III: Tit XL. §. 55.*

(k) *Struvius in Syntag. Imp. R. Juris Germ.p. 595.*

ha lóval találják, a' lovát váltsa fel az ökrével. Ha egyéb eszközökkel vegyék-el azokat s köntösét 's ha tetszik váltsa-fel a' bőrével. (l) *László* igen keményen el-tiltott minden adást, vévést, vásárlást erről a' napról 's vadászatot. (m) *Kálmán* ísmét azt parantsolta, hogy minden Ur napján az Évangyélium, Apostolok' Levele magyaráztafsék és a' Nép tanította'sék az Hitre és az Uri Imádságra. (n) A' mellyek mind szent és idvesféges végezések vóltanak tsak az emberek tartották volna magokat azokhoz.

§ IX. Konstantinus Tsászár ideje után el-terjedvén a' keresztyén Vallás e' világon, a' napoknak nevezeteket; mellyeket a' pogányok az ő bálvány Isteneikről hivtanak *Dies Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris, Saturni*. Az első Silvester R.P. változtatta el 's nevezte *Feria prima* az *Vasárnapot* *Feria Secunda, Feria tertia, F. quarta, F. quinta, Sabbatum* követvén ebben az 'Sidókat, a' kik a' napokat neveztek *első, második, harmadik, 's a t. Szombatnak*. A' Magyarok mind az napokat 's mind az Hónapokat a' magok nyelvek fzerint el-neveztek; de úgy látszik hogy ezek a' nevezetek nem régiék; mert a' régi Levelekbé ezekkel nem élnek; hanem tsak valamely Szentnek innepét szokták emliteni az esztendővel együtt.

NEGYEDIK RÉSZ.

Az esztendőnként elő-forduló Dominikáknak nevezeteikről.

§ I. A' *Dominikai* nevezet vétetett a' *Dominustól*, a' mely Urat téfzen, és a' Kristus Jéfusnak e' Világ' Urának, kivált az halálból való felt madása után mint-egy tulajdon Nevévé vált; mint meg-tetszik

B 4

az

(l) *Decr: Lib: II. Cap: VI. VIII.* (m) *Decr: L. I. C. XVI*
 (n) *In Const. Synodal: apud Peterfium An. IIII4. Cap. II.*

az Apostolok' beszédekből: *Fel támadott az UR. Mária látta az Urat. Az UR ez.* (a) úgy hogy Ur, Dominus annyit téfzen fokszor az Szent Iróknál, mint Jé'sus Kristus az Idvezülendőknek Megváltójok. Ettől a Dominus szótól vagyon a' *Dominica*, mely Urit téfzen; az Ekkléfiai Iróknak Iráfaikban pedig külömböző értelemben vétették. (1.) Néha az Isteni tífzteletnak helye vagy a' Templom, mely a Kristus tífzteségére szenteltetik mondatik *Dominikának*. (2.) Néha azok az szent Irásbéli szakaszok, a' mellyek vasárnapokon fel olvastatnak, a' mellyek a' Kalendáriumba - is feljegyeztetnek. *Ki volt az a' ki ezeket a' Szent Irásbéli helyeket Dominikokra, Vasárnapokra rendelte?* Tulajdonityák azt *Paulus Varnefridusnak*, kit más néven hívnak *Diákonusnak*, és *Alkuinusnak* vagy *Albinusnak*, a' ki nagy Károly Császárnak Tanítója volt; hogy a' Császár parantsolatjából ók szedték volna rendbe. El-is lehet azt hinni hogy ebben munkálódtanak ezek a' bölts emberek; noha az ő munkájok inkább abban állott; hogy az régen élt Atyáknak, a' minémüek Ambrosius, Augu'tinus, Basilius, Krisoftomus s-a-t. Iráfaikból Predikátziokat, Tanításokat szedtenek egybe azokra a' napokra rendeltett Evangeliomokra, a' melly könyv neveztetett-is *Homiliariumnak*. (3.) Néha az Hétnek első napja mondatik *Dominikának*, s ugyan ez az értelem forog most itt elő.

§ II. Felvették ezt az napot a' régi Keresztyének az Urnak halálból való fel-támadásának emlékezetére; de ennek felette úgy tartották hogy fok nagy dolgokat tselekedett Isten ezen a' napon, úgy mint: a' Világos ezen teremtette: a' Messiásról ezen tett ígérte: a' pusztában mannát az Izraelnek ezen adott:

(a) *Leuk. XXIV. 34. Jan. XX. 13. 18. 20. XXI. 7. 12. 15*

a' Jordánon száraz lábbal ezen vitte által: azon szü-
letett és Keresztelkedett - mega' Kristus: azon vál-
toztatta a' Kánai menyegzőben borra a' vizet: azon
támadott fel, azon küldötte el a' Sz. Lelket: azon
jelentette ki a' titkokot látó Sz. Jánosnak az új Te-
stamentomban léjendő dolgokat. Mellyekre nézve
ez nem csak *Dies Dominicus*nak Uri napnak mondatott
a' régiektől; hanem *Dies Lucis*, *D. Pacis*, *D. Paris*, *Re-
gina* & *Princeps Dierum*. *Dierum Domina*. Világosság'
Békeség' Menyei kenyér' napjának, napok' Király-
néjának, napok' Afzízonyának (b)

§ III. Minden Vasárnapok különböző nevezettel
neveztetnek; a' mellyek rendel így következnek. Az
új esztendő után való *Dominica infra octavam Natalis
Domini*: a' mellyek Vízkereszt nap után következnek;
Dominica I. Epiphaniæ. D Secunda &c. Víz kereszt után
első, második s. a. t. Urnapja. *Dominica Septuagesimá-*
nak neveztetik az a' melly hetedik Urnap a' Virág
Vasárnap előtt való Urnaphoz, melyet rend szerint
neveznek *Dominica Passionis*. Ezzel akarják elméjek-
ben forgatni az emberi Nemzetségnek veszett és nyo-
morúlt állapotját, mind az Izraelnek LXX esztendei
fogságát, 's valamint a' Babilóniai fogságban Sion
éneket nem énekeltek 's nem musikáltak a' Sídók,
ugy tiltották itt-is a' musikát. (c)

D. Sexagesima adatott a' régieknek ötven napi
Böjtjökhöz azért, mivel *Miltziádes* Pápa rendelése
szerint *Tsötörtökön* bojtolni nem lehetett; mert az Ur

B 5

Va-

(b) *Hoffm: voce Dom: (c) Confer. Hospin: de Festis
Christ. cap. VIII. pag. 32. NB. Obscura sunt Nomina
Septuagesimæ Sexagesimæ &c. nec ante Gregor: M. apud
probatos Scriptores inveniuntur.*

Vatsoráját a' Kriftus azon napon szerzette 's azon napon ment-fel Mennyekbe-is. Vasárnapon sem, mert a' Kriftus akkor támadott fel az halálból; ezzel az *Sexagesima* héten való böjtöl fel-váltották hát a' Tsötörtoki és Vasárnap böjtöt.

D. Quinquagesima, a' melly az *Introitus*ról mondatik *Esto mihi Dominikának*-is: ezt az negyven napi Böjthöz rendelte *Telesforus* Pápa, hogy ezzel fel-váltanák a' Vasárnap böjtöt, minthogy Vasárnapon böjtölni szabad nem volt.

D. Quadragesima, alias *Invocavit*, így nevezték a' negyven napi Böjtről, a' mellyet azon héten kezdenek. Ez után következő Urnapokat némelylek az *Quadragesimáról* nevezik elsőnek, másodíknak s a' t. többire pedig az *Introitus*oknak első szavokról.

Dominica Reminiscere. Dominica Oculi mei.

Dominica Lætare. Így hivatik az Enekről, melly kezdődött *Lætare Jerusalem*. Ezen a' napon szentel a' Római Püspök Arany Rófát; mellyről *Dominica de Rosának*-is neveztetik. Melly Rófa Aranyból Pésmából és Balsamomból ál, 's *symbolizállyá*, jelenti a' fok érdemmel tellyes Kriftust, a' ki Sároñnak Rófája. E' t' szokta adni valaminagy Fejedelemnek ha jelen vagyon, vagy ha jelen olyan nintsen elküldi, hogy kedveskedjék véle. Így küldött volt a' X. *Leo*, Friderikusnak a' Saksoniai Electornak, hogy Luthernek ne fogná pártját. Ezt már régen kezdték az 1198. éftendőben is, vagyon erről emlékezet az harmadik Innotzentzius idejében. Némelyle nemzeteknél ezen a' napon hólmijátékokat indítanak; vontzolnak valami rút képet az utszán; mellyet egybe törnek, fába tapodnak, annak emlékezetére, hogy az ördög és halál immár meg-rontatott. Mondották így-is *Dominica de Pani-*

bus; mivel olvastatik az Evangéliom az öt ezer embereknek öt kenyerekkel való meg-elégedésekről.

Casal: de Ritib: Christ: pag. 420.

Dominica Judica, vagy *Passionis*; mivel kezd a' Kristus' szenvedéséről emlékezni.

Dominica Palmarum, Virág vasárnap. Vették ezt az nevezetet onnan, mivel a' Kristus' szenvedése előtt nem sokkal szamarháton Jerusálembé menvén, az örvendező sokaság olaj és Palma ágakat vitt a' kezében; melly napot a' Kristus' Jerusálembé való menetelésének emlékezetére fel-vettek a' Keresztyének-is, 's azon a' napon valami berkeket vagy zöld ágakat szednek; mellyekkel az után egy 's más babónára viszta élnek. Néhól ezen a' napon fából szarmárt készitettek, arra ember Képet 's azt vonfolták az után, ének szóval mentenek előtte mintha a' volna a' Kristus, zöld ágat hánytak elejébe, 's le-térdeltek; melly tselekedeteket a' Lengyeleknek látván a' Török Kóvet Krakkóban fel-kiáltott, melly rutdolog legyen: *a' fa samert tisztelni. (d)*

Dominica Resurrectionis Húsvét.

Dominica in Albis, Húsvét után való Vasárnap; így nevezték; mivel azon a' napon vetkeztenek ki a' fejből az Kátékuménusok a' mellyben jártanak Húsvéttól fogva. Így is írják igazzában *Dominica post Albas*. Ezen a' napon vagy ez előtt való szombaton készíti el a' R. Püspök az *Agnus Dei*; a' melly valami tiszta viaszból, a' Kristus' szenvedésének emlékezetére, bárány formára öntetett képetskék; mellyeket bizonyos tzerémóniákkal meg-szentelvén nagy ajándék gyanánt küldi a' Királyoknak.

Ki találta ezt, vagy ki kezdette elsőben készíteni? Né-

(d) *Hospinianus* ll. cc. pag. 420.

mellyek ötötik Orbán Pápanak tulajdonityák; mások Sergiusnak. *Báronius* pedig így ír rólok: A' Pogányok nyakokban szokták vőit hordozni a' szívnek formáját 's más rut dolognak-is ábrázatját igézet ellen; hogy azért a' Pogányoknak babonájok el-törtetnék, tetszet hogy a' széplő nélkül való Báránynak a Kristusnak képét hordoznák a' helyet nyakokba. De ez a' Konstantzinápolyi hatodik Konziliomban meg-tiltatott, hogy a' Kristus Bárány képen ki ne ábrázoltassék; mivel az tartozott az ő törvényre, midön szükfég vőlt hogy a' Kristus afféle dolgok által példázoltassék. Hafznait az ilyen *Agnus Dei*nek úgy adják elő, hogy mint a' széplő nélkül való Báránynak a' Kristusnak vére, úgy ez is a' Dun' erejét el-véfi; a' viselősöket meg-tartja; a' szüles fájdalmiból meg-szabadítja; a' tüz' erejét el-öltja; a' vízbe esteket ki-vonnyá; a' gonosz lelkeket el-üzi; az égi háborut le-tsendesíti. Melly hafznokat az ötödik Orbán ilyen Déak versekbe foglalván küldötte az *Agnus Dei* az Görög Tsáfszárnak:

Balsamus & munda cera cum Chrismatis unda:

Conficiunt Agnam: quod munus do tibi magnum.

Peccatum frangit ut Christi Sangvis & angit.

Prægnans servatur, simul & partus liberatur.

Dona defert dignis; virtutem destruit ignis.

Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.

(e)

Fejér-Hétnek hívták azt az Hetet, a' melly mindjárt Húsvét után következett, ilyen okokra nézve.

(1) Mert Húsvétban mikor a' Kristus fel-támadott

fejér

(e) *Casalius de veterum Sacris Christianorum Ritibus cap. V. p. 92. & cap. XLVIII. pag. 265. Hoffmann in voce: Agnus Dei.*

fejér ruhákban jelentek meg az Angyalok. (2) Mert az első sékulumokban a' meg-kereftelkedett Kátékuménusok, annak jeléül hogy ök már ujja születtenek és ártatlan életet akarnak élni fejér ruhákba öltöztenek, 's ezen a' Héten végig fejérbe jártanak. Mikor a' Pap fel-öltöztette a' Kátékuménust, akkor így szóllott. Vedd-fel e' fejér és tiszta ruhát, melyet vigy el a' Krisztus' ítélő széki eleibe az örök életre. Erről írja *Lactantius: Candidus egreditur nitidis exercitibus undis. item Fulgentes animas vestis quoque candida signat. Et grege de niveo gaudia Pastor habet.*

Konstántinus Császár úgy akarta hogy ez az Fejér Hét, legyen egészen innep; az Konstántzinápolyi Kontziliomban pedig azt végezték 680. éftendőben: Nem csak az ujjonnan kereftelkedtek, hanem minden Hívek az egész Húsvét Hetin a' Templomban mulassanak, Soltárokat, Ditséreteket énekeljenek, a' Sz. Irás olvasására figyelmezzenek, az Szentek' Solgdatjokkal éljenek. Ezen a' Héten Játékok-is ne legyenek. A' kilentzedik százban ísmét az *Meldense* Kontziliom átok alatt parantsolta, hogy Húsvét innepet nyóltz napokon szenteljék. Az után harmad napra szoritatott az Innep szentelés; nem régen a' XIV. Benedek Pápa meg-engedte hogy a' két utólsó nappain az Húsvétnak az Isteni tisztelet után ki ki szabadosan maga hivatalos munkáit követhesse.

Dominica Miserere; melyet ez énnel kezdnek *Misericordia Domini*. Ezt a' Görögök hívják *Szent kenet vitele Urnapjának*; mert ezen a' napon szentelnek Innepet a' Krisztusnak testét meg-kenni akaró 's e' végre drága keneteket vévő három Afzszonyoknak emlékezetekre.

Dominica Jubilate, így neveztetik az Énekről *Jubilate Deo.*, *Dominica cantate*, így neveztetik az *Introitus*ról *Cantate Domino Cantic: Dominica rogare*, ezt rendelte *Mamerkus* Galliában 446 esztendőben, fokféle nyomorúságok lévén akkor Viennában, gyuláfok, vadaknak fene dühösségek; mellyek el-fzaggatták az embereket; úgy rendelte hogy Hufvét után harmad nap alatt légyen könyörgés és böjt *Dies rogationum*; de minthogy az Hufvétüi örömmel az meg nem álhatott; azért azt az harmad napi Böjtöt által tették az Aldozó Tsötörtök előtt való három napra; mellyet a' Moguntziai Kontziliom meg-erősített 's az után a' Keresztyénfégben el-terjedett.

Dominica Exaudi. Ezt az Görögök szentelik az Nitzéai Kontziliom emlékezet-re és nevezik a' Nitzében egyben gyült Isten felő három száz tizen-nyöltz Sz. Atyák' Urnapjának.

Dominica Pentecostes Pünkösd Ur napja.

Dominica Trinitatis, vagy *Festum SS. Trinitatis.* Ki szerzette ezt az Innepet? Nem elég bizonyos; némelylek az hatodik százra víszik; de nintsen réa bizonyfág. Mások a' kilentzedik százban Negyedik Gergely Pápanak tulajdonitják; a' ki azt álitotta, hogy ha az Apostoloknak 's Mártiroknak innepjek vagyon, inkább kell a' Sz. Háromfágnak. De erre mások azt mondották, hogy az egész esztendőben minden innep az Istené, azért nem kell ö Felfégének különös innepet rendelni. Még ez az innep 1152 esztendőben nem vólt közönségesen bé véve: mert Sótó, kit némelylek Pótónak irnak, Abbas *Prumiensis* így ír: *Miramur, quod nostro tempore nonnulli in Monasteriis novas celebritates inducant, Quare an Patribus doctiores sumus?*

Qua

Quæ igitur ratio celebrandi Festum Trinitatis & transfigurationis Christi? A' tizenkettödik százban lett az közönfégessé, a' melly elsőben a' Pünköszt oktávája volt, az után lett különös innepé. Az Ur napjai mellyek ez után következnek mind az *Advent Vasárnapig*, erről az *Dominikáról* neveztetnek illy formán: D. 1. *Trin.* D. 2. *Trinit. Dominica prima post Trinitatis. Dominica secunda post Trinitatis &c.*

Dominica Adventus, Advent Vasárnap. Igy neveztetnek a' mostani rendtartás szerint a' Karátson előtt való négy Hetek. Régen vóltanak hat Hetek az Sz. Márton napjától fogva, az holott kezdi most is a' Görög Ekklésia a' maga Böjtöt: de idővel a' Déák Ekklésiában négy Hetekre szorittatott illyen fundamentomon; mert a' Krisztusnak négy *Adventussa* eljövetele vagyon. (1.) Midön a' Testben meg-jelent. (2.) midön a' szivbe bé-fzál és az Embert meg-tériti. (3.) midön halála óráján el-mégyen az emberhez. (4.) midön el-jő az utolsó Itéletre. Rend szerint kezdödni szokott Sz. András napján. Minthogy ezek a' napok a' Krisztus' Testben eljövételéről való szent elmélkedésekre készülő napok vóltanak, kezdették ezeket meg-böjtölni elsőben magános tetzésből Frantzia Országban az Rupertus Turóni Püspök jóvállásából; az után az ötödik Orbán R. P. a' maga udvarában lévő minden Papoknak parantsolta a' Böjtöt az egész Adventben 1270-dik esztendő tájban; a' honnan osztán minden felé el-terjedett. *Mikor kezdödött ez az Innep?* Bizonyos esztendejét ugyan meg-irni nem lehet; de már valami vékony nyoma lázszik az ötödik Százban. A' Házasági lakadalmazás meg vólt tiltva ezeken a' napokon éppen Vízkerefzt napjáig az In-
ne

népekre nézve; de e' mellett a' tudatlanságba bé-
 rült emberek, fok babonás tselekedeteket vettek-bé.
 Nevezetes vólt az, hogy Karátson előtt harmad nap-
 pal ajtónként járkáltak 's valami verseket énekeltek
 a' Krístus' születeséről, jó és szerentsés inneplést ki-
 vántanak; 's ekképpen magoknak pénzt, gyümölsöt
 's hólmí enni-valókat gyűjtöttek; akarván ebben kö-
 vetni a' Krístus' Születeséről hírt tévő Bethlehemi
 Pásztorokat. Innen maradott a' mi Nemzetünknel-is
 az a' szokás hogy Karátson éjtzakáján a' gyermekek,
 szólgák 's akár-kik énekelnek, dudolnak, zerépatél-
 nak ajtóról ajtóra, hogy magoknak valami pénzt és
 enni-valót gyűjtsenek; mellyet az után el-vezte-
 gesenek. (a)

§ IV. *Kántor*, melly szó formáltatott a' Deák szó-
 ból *Quatuor*. Emlékezetes a' Római Ekklesiában a'
Fejunium quatuor temporum, a' mellyet mi nevezünk
 esztendő négy Kántorinak, egy szóval Deákul *Qua-*
tembernek. Ki szerzette az ezen való harmad napig tartó
Böjtot? Tulajdonitja *Platina* Kálíkstus Pápanak 220.
 esztendőben; de a' bizonyos hogy ő nem szerzette.
 Hitelesebb hogy a' 'Sidók' szokásokból Zak. VII. 19.
 a' kiktől vette fok más tzerémóniáit-is, fogta-fel
 a' Római Ekklesia, hogy a' mint az esztendőnek négy
 részei vagynak, Tél, Tavasz, Nyár, Ősz, úgy
 mindeniket Böjtel kezdenék-el, melyről a' Mogun-
 tziai Kontziliom végezése ez: Ugy rendeltük hogy az
 esztendőnek négy Kántori közönséges Böjtel tiszteltesenek,
Martiusban első héten, *Juniusban* második héten, *Septem-*
berben harmadik héten, *Decemberben* negyedik héten. (b)

Polidorus Vergilius azt írja, hogy a' Keresztényének

(a) *Hoffmann & Rechenberg in voce Adventus.*

(b) *Gratian: variis capitibus Distinct: LXXVI.*

ezt azBöjtöt vették a' Pogányoktól, a' kik a' Tavasz-
Nyár, Ősz, és Tél kezdetében áldoztak és Innepe-
szenteltek. Néha gondolkodtanak a' Római Ekkle-
siának Igazgatói oly formán, hogy a' XL. napi Böj-
töt által tennék az esztendő négy *Kántorira*, tiz-tiz-
napot szakasztván mindenikre; mely nem-is volt hely-
telen elmélkedés. Nem régen xiv. Benedek R. Pá-
pának-is volt ez a' szándéka, midőn az Innepekben
igazítást tett; de némelly Kárdinálók jóvallásokból
el-halasztotta azon szándékát. Mitsoda különböző
értelemben vóltanak ezek iránt a' Kántorok iránt és
hogy kell meg-tudni mitsoda napokon légyenek az
említett helyen, böven ír arról *Gratiánus*.

Ó T Ó D I K R É S Z

Bóldog - Aszszony Haváról és abban való INNEPEKRŐL.

§ I. *Januariusnak* hívták az első Hónapját az esz-
tendőnek a' régi Rómaiak a' *Numa* Római
Király rendeléséből *Janusról*, a' ki vólt Itáliának leg-
első Királya. Kezdték pedig ez idő tájban a' ma-
gok esztendejeket azért; mivel a' nap-is a' tájban tér-
meg az égnek abrontsán 's hosszabbodik, a' világos-
ság nevededik, a' fetétség pedig kissebbedik; hogy
így egy pontról kezdődjék a' nap és az esztendő
Ovidiusnak ama verse szerint:

Bruma novi prima est; veterisque novissima Solis;

Principium capiunt Phoebus & Annus idem.

§ II. Miért nevezték a' *Keresztyének Bóldog-Asz-
szony Havának*? Nyilván ennek oka nem egyéb, ha-
nem ez: A' Pogányoknál ez a' Hónap vólt szent-
eltetve

teiterve a *Junó Afzfony* Istennek; a' kit ök tartot-
tanak az Házafság, vagy Lakadalmazás Isten Afz-
fzonyának és Pátrónájának: az honnan az Áthénás-
béliek *Gámélionnak*, lakadalmazó Hónapnak. A' Ke-
refztyének inkább akarták, hogy *Junó* helyyet a'
Böldogságos Szüz forogjon emlékezetben, és a' mint
Spondanus írja a' viafz gyertyákról, mellyek a' Po-
gányoknak Isteni tiszteletekben szokásban valának,
*Pietatis ergo eadem in Dei Genitricis honorem sunt commu-
tatae.* (a) Kegyeleségből az Isten Annyának tisztef-
ségére fordítottak. Követték ebben a' nagy Ger-
gely Püspök tanását, a' ki így ír: *Paganorum Festa
sensim in Christiana esse commutanda & quaedam ad simili-
tudinem esse facienda, ramis arborum & conviviiis solemni-
tates celebrando.* (b) A' Pogányoknak Innepeiket
lassan lassan a' Keresztyének innepeikké kell változ-
tatni, és némelly dolgokat az ő szokások szerint tse-
lekedni, mint a' fáknak ágait 's vendégségeket pom-
pás tzerémóniákat tsinálván. Erre pedig az-is kénfze-
ritette a' Keresztyéneket, hogy a' Pogányok innep-
jékből Keresztyén Innepeket tsináljanak, mivel a'
Pogány Vallásból többire idős állapotjokban tértek
a' Keresztyén Vallásra, 's az ott meg szokott tzeré-
móniás rend-tartásokat nehezen hagyhatták-el:
azért azokhoz hasonlókat kellett fel-venni Keresz-
tyéni módra és jó végre.

§ III. *Mitsoda Innepek vadnak ebben az Hónapban?*

Rend szerint való Innepek ezek:

1. **KIS KARÁTSÓN**, vagy Uj Esztendő Napja.

Az Esztendőnek leg első Napja ez: mellyet a' Ró-
mai

(a) *Ad an. 58. n. XXVIII.* (b) *Mor. Libr. VII.*

Cap. 71. *apud Hospinianum p. 15.*

mai Pogányok nagy örömben sokféle vigaságokkal, áldozatokkal, egymásnak köszöntésekkel, ajándékokkal, vendégeskedésekkel, tántzokkal, oktalan állatoknak bőrökben-való öltözésekkel, férjfiaknak afzfzonyok, afzfzonyoknak férjfiak köntösökbe való járásban, 's még sok fertelmes vétkekben-is töltöttek-el. A' Pogányok Keresztyénekké lévén, ez az meg-rögzött rosz szokás a' Keresztyének közé-is bé-jött hogy azt töltötték (1.) nagy vigaságban, tántzban, vendégségben. (2.) egyik a' másiknak köszöntésekben (3) ajándékoknak küldözésekben, a' mellyek mind édesekből, mezes tészta-némüből, figékből, malo'sa szőlökkől állottak, (4.) Utzákon nyargalódzottanak, a' gazdagoknak ajtojakon éneklettek, musikáltak. (5) Zöld füvet, ágat tettek-el a' házban, a' személlyek számok szerint, abból jövendöltek. (6.) Tüzet és házi eszközöket azon a' napon ki-nem adtanak.

§ IV. Hát ezt a' sok babonát hogy szenvedték a' Tanítók? Nem szenvedték; hanem (1.) azok ellen tanítottanak, a' Kontzliumok végeztenek. *Ne pro Christianis babeantur, qui Kalendas Januarii colunt. Non licere Kalendis Januariis sternas Diabolicas observare.* (c) Keresztyéneknek ne tartásék a' ki az esztendőnek első napját meg-illi az az Pogány módon; átok alá rekesztették a' kik afféle szokásokat gyakorlottak. (2) Böjtöt hirdettek. *Ambros: Nos die isto jejnamus, ut Ethnici intelligant ipsorum gaudia jejuniis nostris condemnari.* Böjtölünk mi azon a' napon, hogy meg-

C 2

tud-

(c) *Apud Hospin. de origine Fest. Concilium Turonense & Antisidonense. fol. 26.*

tudják, hogy a' mi Bójtünk az ő örömeiket kárhoztatja. (3) Három efsztendeig tartó Penitentziát parantsoltak annak, a' ki azt az napot a' Pogányok szokások szerint-való vigafságban töltének-el. (4) Innep nappá rendelték, minthogy a' vólt a' Kriftus' születése után nyóltzadik nap; mellynek első és utólsó napját ama szerint 3. Mos. XXI II. 36. nagyobb tzerémóniával szentelték. Innen maradott az *Oktava* nevezet a' szentek' innepeikben. Minthogy pedig a' Kriftus születése után nyóltzad nappal környülmélettetett, kezdették ezt a' Napot szentelni a' *Kriftus környülméletkedésének emlékezetire. Mikor kezdetett ez a' Kriftus környülmélettésének Innepe?* Emlékezik arról leg elsőben *Ivo Carnotensis*, a' ki élt 1090. efsztendőben. Nem régi azért ez az Innep. (d)

Mind ezekkel a' keresztény Tanítók a' Pogányok Babonáit el-törölték-e? Nem: mert még a' mi időnkben-is fok rendeletlenségek mennek véghez; bizonyítják ezt azok a' kik *Uj-Efsztendő éjtzakáján zöld fű*, vagy hagyma *Kalendáriumokat* készítenek. Nem-is lehet mindē babonát el-törlni a' mig ember léfzen a' földön.

2 VIZ-KERESZT NAPJA.

§ V. Bóldog Afzfony Havának hatodik napjára esik; a' melly napot a' Rómaiak szenteltek az *Augustus Tsáfzár* tiszttségére; a' *Keresztyének* pedig a' magok vallásokra alkalmaztatták, és nagy szorgalmatossággal szokták vólt meg-szentelni.

Mitsoda nevei vóltanak ennek az Innepnek? Mondoták ezt *Epifániának* Meg-jelenésnek Innepének. (1) Mert ezen a' napon jelent-meg az új *Tsillag* a' *Böltseknek*; mellyre nézve nevezték a' régiek *Festum*

stum luminarium, Világosságok Innepénekis. (2.) Mert a' Böltsek meg-jelentek Jéru'sálemben. (3.) Mert a' Kristus-is ezen a' napon meg-kerefztelkedvén Hivatallyához fogott, és ki-jelentette ki légyen 's arra nézve-is mondatott *Teofániának*, Isten meg-jelenésének. (4.) Mert a' Lakadalmazó Házban a' vizet borrá változtatta 's a' maga hatalmát ki-mutatta, ezért nevezték ezt az napot *Bethfániának* Háznál való meg-jelenésnek. (5.) Kiváltképpen mivel a' Kristus Testben meg-jelent, szentelték ezt az napot az Égyiptomi és más Napkeleti Ekklesiák a' Kristus születésének emlékezetére-is. Későre-is hajlottanak arra a' Napkeleti Ekklesiák, hogy Karátson Havának xxv. napját szenteljék a' Kristus meg-testesülésének emlékezetére.

3 *Vizkerefűnek* nevezték a' Magyarok. Miért? Egy átallyában a' Kristus vizzel-való meg-kerefztetésének emlékezetire. A' Görög Ekklesia ezen a' napon a' Kristus meg-kerefzteltetését emlegeti: melyre nézve vizet szentel, belé ütven háromszor a' Kerefztet, azt hintezi az emberekre 's tartya orvossnak. Az Égyiptomi Kerefztyének pedig azon a' napon meg-feredtek, annak emlékezetére, hogy a' Kristus azon napon kerefztelkedet-meg a' Jordánbá; a' folyo vizekbe martották gyermekeiket, azokból edényeikbe meritettek, bizonyos tzerémóniával meg-szentelték, házaikbá mint orvossgot úgy tartották (e

1. Böltsek *Innepeknek*, *Festum Magorum*, vagy *Festum trium Regum*, Három Királyok *Innepeknek*, a' kik Nap-keletről Jéru'sálembé jötenek vala a' Tsillag' vezérlése után 's Bethlehemben meg-találván a' Kristus

a' Kristust ott tífztelték. *Hát Királyok vóltak-é?* T a-
gadja *Mantuanus* Barát, úgy tetfzik helyyes okokkal
ama verfekben:

*Nec Reges ut opinor erant: nec enim tacuiffent
Historiæ Sacræ Authores: genus iftud honoris,
Inter mortales quó non fublimum ullum:*

*Adde quod Herodes ut magnificentia Regum
Postulat, hofpitibus tantis regale dediffet*

Hofpitium, fecumque lares duxiffet in amplos.

Úgy fogadta vólna Héródes mint Királyokat 's a'
Szent Irók-is azt el-nem halgatták vólna. *Hányan
vóltanak?* Hármat fzoctak emlegetni Cáfpart, Meny-
hárdtot, Böldi'sárt 's egy Szeretsent, 's Vizkerefzt
Innepén ezeknek neveket C. M. B. fzocták az aj-
tókra fel-írni; a' mellyet vettek a' Béda iráfiból. De
Zakhariás Chriftopolitanus írja hogy vóltanak *Magalát,*
Galgalát, Saratzin. Görög nevezet fierint *Apelius,*
Amerius, Damaskus. Más régibbetske Görög Iró fie-
rint nevek *Ator, Sátor, Perátorás:* a' melly nevek-
ről azt írja, hogy ha valaki kigyótól, vagy akármi
mérges állattól meg-maratik, írja-le 's tégye új fazék-
ba égő viasz gyertyával együtt 's meg-gyógyúl.
Honnan tudják hogy hárman vóltanak? Innen: mivel há-
rom féle ajándéket adtanak, aranyat, mirhát, töm-
jént a' Kristusnak: de ez nem elég ok; mert egy-is
adhatott három félét, 's hárman-is azon egy félét. (f

Ezeknek testeket mutogatják Kólóniában: Fri-
derik Tsáfzar ajándékozta vólt Reinoldusnak a' Kó-
lóniai Érfekeknek 1161. efit: ide hozták Médiolá-
namból, oda Konftántzinápolyból; oda Párthiából.

Ezen az *Vizkerefzi Napján,* még mikor legelsőben

ke-

kerefsztyénekké lettenek a' Magyarok 's elegyesleg vóltak a' Pogányokkal, úgy rendelték az Magyar K. Fejedelmek hogy a' Pap minden ember házához el-menyena' kerefsztel, valami áldást mondjon 's akor ki-tanulja ki a' Kerefsztyén, s' ezért a' fáradságaért adjon minden valami alamisnát. *Galilotus Martius de Dicitis & Factis Matthiae Regis. Cap. XXIX.*

§ VI. 3. PÁL-FORDULÁSA,
Conversio Pauli.

Ezt a' Napot szentelik a' Sz. Pál Apostol meg-térésének emlékezetére. Vólt ő a' 'Sidó törvény-ben tudós és buzgó ifju, de a' Kristus tudom-nyának 's tanitványinak nagy ellenségek, kiket m-dön leg mérgesebben üldözne, Damaskusba menő utjában meg-szólítá a' Kristus: *Saul Saul mit kergetsz Engemet? 's mindgyárt azt felelé: Uram mit akarss hogy tselekedjem?* Így meg-térvén, a' Kristus Evangyéliomának ferény terjesztője, 's hatalmas óltalmazója vólt xxxii esztendők alatt. Ennek az ő meg-téré-fének, vagy Kerefsztyén Vallásra való fordulásának emlékezetére szereztetett ez az Innep. *Ki szerzette?* Bizonytalan: a' Magyaroknál első László Krály ide-ében nem vólt; de nem-is lehetett; mert a' tizen-kettődik Százig emlékezet rólla nintsen: az harma-dik Innótzentzius írt vólt 1200. esztendő tájban az Vormátziai Püspöknek hogy meg-tartaná 's meg-tar-tattná, az után úgy lett közönségese.

Mit tartnak erről a' Napról? Ez a' tudatlan embe-reknél *Dies criticus*, oly nap, mellyből jövendölnek. Ha tiszta, bőv termést; ha ködös, döghalált; ha esős, havat szükséget jelent ama versek szerént:

*Clara dies Pauli bona tempora denotat anni.
 Si fuerint venti designat prelia genti.
 Si fuerint nebulæ pereunt animalia quæque.
 Si nix, si pluvia designat tempora cara.*

Pál napja ha t'fsta jelent nagy bövséget.

Ha szeles hoz öldre rabló ellenséget.

Ha ködös pediglen balált vesetséget,

Ha havas és esös kenyérben sükséget.

§ VII. *Hát azokról a' Nevekről a' mellyek fel-vagynak írva a' Kalendáriumban mit kell itélni? Azok-is Innepek vóltanak régen, de innepi méltóságokat elvesztették: némellyek pedig ma-is innepeknek tartatnak, ha nem egy helyt másutt. Lássunk azért azokról rendel kevés szóval.*

ABEL. Leg első Mártir, a' kit meg-ölt Kain: de minthogy ebben az laifstromban az új Testamentomban élt Szenteknek Nevek szokott fel-iratni, azt az *Abelt* kell érteni, a' kiről írja *Spondanus* hogy Dánia Országát el-foglalta 's mikor meg-öletett a' koporfoja körül fok jelenségek lettenek 1250. efszendöb. *Makárius*-is tészik erre a' napra: vólt ez egy Stiziai Barát, a' ki egy Bolhát, a' melly ötet tsiptemeg-ölt, mellynek vérét meg-látván annyira meg-busult, hogy a' puztában menvén ott hat hónapok alatt meztelen járt, az holott a' darások úgy egybe mardofták hogy meg-hólt belé 's így fz. Mártirrá lett. (a)

DANIEL. Vólt egy Pap, kit az Fránkusok Királyjoknak választottak vólt; de meg-öletett: tisztelek az Patávinum Városbéliek, azért hogy ezen a' napon találtak vólna-meg a' testét. Vólt neve egy Barát-

(a) *Petr. de Natal. L. 2. C. 35. & Jac. de Vorag. in Leg.*

Tátnak-is, a' ki 460-dik esztendő-től-fogva mind egy ofzlopban lakott fok tsudát tett. (a) A' Párisiak pedig ezen a' napon Frantzia Országban tisztelik a' Genovéfa Szüzet, a'kiről úgy tartják, hogy ördögöket űzött és fok tsudákat tett. Festik-le két égő gyertyával az Ördögöt a' lábához lántzolva (a)

MATUSÁLEM. E' világon a' leg-hofszabb életű embernek a' neve; de mit keres az új Testamentomi Szentek között? Mások tették erre a' napra *Titust*, a' Bosztrai Püspököt, a' ki holt-meg 378-dik esztendőben. Mások *Priskust*, a' kit ezen a' napon öletet-meg Juliánus Tsászár.

SIMÉON. Erről írják hogy egy 40. fingni magofságu ofzlopban negyven esztendőig lakott, (mások 80. eszt. irnak) fok tsuda-tételekkel mind életében 's mind halálában ékeskedett. A' melly Templomot Ántiokiához nem meszfe egy magos hegyen épitetett volt, abban fokszor látták a' képit mint valami madarat repdesni 's egy helyből másba szárnyálni. Holt-meg 460-dik esztendőben 's ezen a' napon szentelik emlékezetét. (b)

JULIÁNUS. Vólt egy Ántiókiai nemes Ifju, a' ki házasságának első étszakáján el hagyta az ő Mátkáját Basiliását, barátta lett, és fok klastromokat épített. Meg-öletett pedig Dioklétziánus Tsászár alatt. (c) Mások ezen a' napon emlegetik *Isidorust*, a' kit Déztius a' kereftény vallásért 251. eszt. öletet-meg.

ERHÁRD. Frisingai Püspök vólt, 's holt-meg 453. esztendőben azután a' ix. Léó Római Püspök vette-fel a' Szentek közzé. Mások ezen a' napon emlegetik *Severinus* Barátot. C 5 TI

(a) *Spond. ad an. 460, N. 3.* (b) *Evagri. L. I. C. XIII.*

(c) *Petr. de Natalibus Libr. II. Cap. 52.*

TILÉMAN. Ki vólt? ez homályban vagy on: ha tsak nem a' Szeremségi Mártirok közzül való, kit *Tilis-* nek irnak. Mások ezen a' napon emlegetik *Martzellinust* az Akonitánus Püspöket, a' ki a' köszvényben kinoztatván ezen a' napon hólt-meg; s ezen emlegetik. (a

REMETE PÁL. Ez xv. esztendös ifiju-korában a' *Detzius* kegyetlen üldözése előtt futván egy nagy barlangban vonta-meg magát; a' mellyben 98. esztendökig lakván 113. esztendös korában minden emberi tárfaság nélkül élven hólt-meg. Napjában mindenkor egy holló szokott vólt vinni neki egy darab kenyeret. Háromszáz könyörgést szokott vólt mondani, 's hogy el ne vétse annyi apró követskéi vóltanak 's minden imádság után egyet-egyet vetett kebelében 's mikor a' kövek el-fogytak akkor tudta hogy már minden imádságát el-imádkozta. Hólt-meg ezen a' napon. Mások pedig erre a' napra *Agatho Püspököt* téfzik, némelleyek pedig *Nikánor Diákonust*.

HONORATA. Vólt ez *Épifánus Titzini Püspök* huga 471 eszt. hólt-meg ezen a' napon. *Higiniusnak* adják azt az napot mások, a' ki vólt Római Püspök, rendelte vólt hogy a' Keresztségben légyenek *Kereszt-Atyák*; meg-öletett 156. esztendöben. Ez Görög *Filo'sófusból* lett vólt Római Püspökké.

REINHOLDUS. *Satiriusnak* tulajdonitják mások ezt az napot kit *Ákhájában* öltenek-meg a' Pogányok. Némelleyek *Ernestusnak*, mások *Probusnak*, a' ki meg-öletett a' *Keresztyén Hitért* a' *Gottusoktól*.

HI-

HILARIUS. Piktáviai Püspök, a' ki mind tanításával 's mind irásával fokot hartzolt az Ariánusok ellen. Hólt-meg 372 dik esztendőben.

FÉLIKS. Dioklétziánus alatt öletett-meg egy Pap illy nevezettel, ezen a' nevezetén első Római Püspök-is, mint Mártir úgy tiszteltetik a' Római Ekklésiában. Hólt-meg 335. esztendőben.

HABAKUK. Proféta volt az ő Törvény idején; kinek holt testét Teodósius Tsászár idejében, írja Sozoménius, hogy meg-találták. (a) Mások ezt a' napot tula donitják *Maurusnak*, a' Sz. Benedek szerzetin való Barátnak, a' ki ezen a' napon hólt-meg óldal-fájásban.

MÁRTZELLUS. Római Püspök, a' kit Mak-sentzius arra sententziázott hogy az iftállóban a' posta lovakra viseljen gondot; az holott 309. esztendőben a' büdöségben meg-hólt, el-temettetett pedig Lutzinától egy kerefsztyén Afzszonytól ezen a' napon.

ANTAL. Egy Égyiptomi Remete, a' ki gazdag Ifju lévén az üldözések idején, mindenét a' szegényeknek el-osztotta, 's maga a' pusztaban lakott magánosan 90. esztendőig, 's ez volt Remete Pállal együtt szerzője a' remetei és baráti életnek. Olly nagy szentségü embernek tartatott, hogy *Héléna* a' maga és fija Konstantinus életét néki ajánlaná levele által. Hólt-meg 361. eszt. életének 105. esztend.

PIROSKA. Az Magyarok históriájokban vagy on emlékezet *Piroskáról*, némellyek tartják az első László Magyarok Királyok feleségének, mások leányának, mások atyafiának. Lehet az-is hogy a' Deák szóból *Prisca* formáltatott ez a' név. *Priska* pedig volt

(a) *Hist. Eccl. Libr. VII. Cap. ult.*

volt egy Római tanátsbéli embernek Leánya, a' kit a' kereszttyén vallásért meg-öletett Klaudius Tsászfár ezen a' napon. (b)

Ezen a' napon szentelik a' Sz. Péter Római Székinek *Innepét-is* mellyet hívnak *Festum Cathedræ S. Petri quâ Romæ primum sedit.* Eredete ennek az Innepnek az: Meg-volt már régen az a' szokás az Ekklesiákban, hogy mindenik Püspök meg-illené azt az napot, mellyen az ő Ekklesiája fundáltatott: minthogy azért Péter prédikállotta elsőben az Évangyéliomot a' Pogányok között 's ő tette a' Katédra első fundamentomát; azért a' Pogányok közzül való Ekklesiák illették a' Péter Katédrája Innepét; melly nem egyéb volt, hanem az Évangyéliomnak elsőben Sz. Péter által-való prédikáltatásának emlegetése; a' mellyen Istennek hálákat adtak, hogy a' Pogányok közzé az Évangyéliomot ki terjesztette, könyörgöttek pedig azért, hogy ez után-is tartsa-meg.

Minthogy pedig Antiókiában prédikállotta az Apostol elsőben az Évangyéliomat a' Pogányoknak; azért így volt ez fel-téve az innepek közzé *Festum Cathedræ Antiochianæ* mind 1555. éftendőig, midön osztán a' 4-dik Pál Pápa szerzette *Festum Cathedræ S. Petri Romanæ Ecclesiæ*; mások ismét tulajdonítják a' XIII. Gergelynek a ki szerzette volna 1576. éftendőben. Már két *Festum Cathedræ* vagyon, a' Római Ekklesiáé Bóldog A. Havának xviii. napján és az Antiokiai Ekklesiáé Bojt-elő-hónak xxi. napján, mellyet a' Magyarok *Üssöges Sz. Péter napjának* neveznek. (c)

Mutogattyák Rómában ezen a' napon azt a' fo

(b) Caronius in Martyrol. Rom.

Szé-

(c) Onophrius in vita Pauli IV. Hofm: in voce Cathedræ

Széket a' mellyen ült a' Sz. Péter Apostol Római Püspök korában (d) Meg-volt az-is hogy ezen a' Napon a' Temetőkbe az halottak emlékezetekre é-telt italt vittének, mellyet a' szegényeknek el-osztot-tak; de osztán a' Kontziliomok végezések által az afféléktől el-tiltattak.

SÁRA. volt az Ábrahám felesége; de ez a' név régen nem volt a' Kalendáriumban irva; hanem *Pontzianus*, a' kit a' Pogányok ezen a' napon öltenek-meg hogy nem akart áldozni a' bálványoknak, néhol pedig *Saturninus* Martyr; másut *Ferdinandus*.

SEBASTIANUS & FABIANUS. kerefsztyén vi-tézek vóltanak a' *Dioklétziánus* Táborában, kiket a' Tsászár a' kerefsztény Hitért meglövöldöztetett's holt testeket az kamara székbe vetette. A' Puskások és Nyilafok Pátronusoknak tartják.

ÁGNES. egy igen szép Római nemes Szűz, a' ki Római Birónak Pogány valláson való fijához semmi-képen férjhez menni nem akarván a' bordély-házba meztelen bé-vettetett, onnan tűzre tétetett's fok kinzásokkal ezen a' napon meg-öletett 306 estendő-ben. Midön az szülei az ő temetése felett sirat-nák, fényes köntösben fényes leány fereggel jelent-meg; jobb keze felől állott egy fejr bárány; meljre-nézve a' Kép-Irók Ágnes-t bárány tziperrel szokták le-festeni.

VINTZE. Valentziai Spanyol Pap, a' kit ezen a' napon kinoztatott-meg a' Kerefsztyén Vallásért *Dá-tziánus* a' Római Préses, kerékbe törette, holt testé pedig a' madaraknak vadaknak el-vetette. 300. est.

EMERENTZIÁNA. volt ez-is egy Római ne
me

(d) *Baron. in Martyrol. Romano.*

mes kerefztyén Szűz, a' kit midön az Ágnes testét el-temetnék, akkor az Ágnes temetése felett kövel agyon vertenek a' Pogányok ezen a' napon. Némely Kalendáriumokba jedzik az Alamisnás János Konstantzinápolyi Pátriárka nevét, a' ki hólt-meg 620. esztendőben. Teste Pofomban tartatik M. Országon. (a) Kezdettek ezt szentelni nem régen Szűz El-jegyeztetésének emlékezetére-is; a' mely napról emlékezet nintsen az Oláh Miklós Esztergomi Érsek 1560. eszt. meg-újított Kalendáriumában.

TIMOTEUS. A' Sz. Pál tanítványa, a' kit Éfesus-béli Püspökké tett volt, az holott a' Diána temploma előtt a' bálvány imadóktól ezen a' napon kövel veretett agyon.

POLIKÁRPUS. Az Smirnabéli Ekklesiának Püspöke, Sz. János Apostol tanítványa, a' Kerefztyéneknek abban az időben nagy tanítójok 's az Eretnekek ellen meg-erősítőjek. LXXXVI. esztendőskorában a' Kerefztyén vallásért meg égettetett a' nép előtt a' Teátrumon; mikor égne egy galamb repült-el az tűzből mindeneknek láttokra, úgy tartották a' régiek.

KRISOSTOMUS JÁNOS. Konstantznápolyi Püspök, ékesen szóló nyelvért és bölts elméjeert arany-száju Sz. Jánosnak neveztetett, sok szép Tanításai meg-vagynak mind ez ideig. A' mint minden rendbéli emberek előtt volt nagy kedvesége, úgy ismét minden rendbéli emberek között voltak el-lenségei, Politikusok, udvariak, tévelygők; nem álhatták kemény tanításait 's kivált Eudokfia Tsáfszárné negédes aszfzony üldözöbe vette, 's számki-
ve

vetésben holt-meg 408. esztendőben fő-fájásban és hideglelésben. Hólta után sokkal nagyobb betsületi volt a' Fö-Rendek előtt mint életében.

KÁROLY. Forog fenn ezen a' napon a' Nagy Károly Tsáfzár emlékezete, a' ki a' Keresztény Vallást terjesztő igen ditséretes Keresztény Fejedelem volt. Holt-meg ezen a' napon oldalfájásban 814. esztendőben. Erre a' napra némely Kalendáriumokba írják *Margaritát*, a' IV. Béla Magyar Királynak Domokos Izerzetin való Szüz-leányát; a' kit egy-néhány M. Királyok akartanak kánonizáltatni; de mindenkor akadály esett benne és el-múlt. Testének némely részei Pofonban tartattnak; az kaponyáját tizta drága gyöngyökből készített abrantsba foglaltatta Kriftina az Eszterházi Miklós Palatinus Felesége; mellyen ugyan gyöngyből ez az írás *Caput B: Margaritæ Virginis Filiaæ Belæ Quarti Regis Hungariæ.* (a)

VALERIUS. Tzésáraugusti Püfspök, a' ki a' Dioklétziánustól indittatott üldözésben fokat szenvedett a' Keresztény Vallásért 303. esztendőben. Mások erre a' napra téfzik Sálésius *Ferentzet*, némellyek *Sábianust*, vagy *Fábianust*, a' kit Aurelianus Tsáfzár ezen a' napon öletett-meg a' Keresztény Hitért.

ADELGUNDA. Királyi nemből-való Szüz Frantzia Országban 630. esztendő tájban, a' ki férjhez menni nem akarván Apátzává lett; de a' jobb felől való tsetsiben a' fene belé esvén egészen meg-eméztette 's ezen a' napon holt-meg.

TZIRUS. Neve egy Aleksándriai 's meg más Konstantzinápolyi Pátriárkának, ismét egy Pogány Poéta-

tának, a' ki az ifju Téódósius alatt nagy tiztségeket viselt; de az után mindenéből ki-fosztatván kereszttyénné, Pappá, 's Smirniai Pöspökké-is lett. (b) Ismét, egy Keresztyénnek a' ki ezen a' napon öletet-meg a' Dioklétziánustól.

§ VIII. Ezek a' Kalendárista, vagy Kalendáriumban helyet foglaló Szentek; de hát ezeken kívül vagynak-e még mások a' Bóldog Áfßsony Havára tartozók? Vagynak feles számmal; a' kik egyenesebben tartoznak Magyar Országra: szám szerint fellyül haladják a' négy százat; némelyek nevekről-is ki-iratnak, 's életek folyása 's haláluk elő adatik; de némelyek csak nevetlen Szentek. (c) Itt fordulnak elő Nitzétás, Bre-tannio, Sabba, Remete Pál, Tsáki, Károly, Eusebius, 's mások.

HATODIK RÉSZ

A' Böjt elő Haváról és abban való NAPOKROL.

§ I **H**ogy nevezték ezt az Hónapot a' Rómaiak?

FEBRUARIUSnak. Mind azért; 1. mert ebben a' Hónapban tisztították-meg magokat, házokat 's szentelték-meg sok féle tzerémóniákkal: mivel *Februare* annyit téfzen mint meg-szentelni, tisztítani. *Ovid: Februa Romani dixere piamina Patres.* A' mivel a' meg-szenteléft véghez vitték azt *Februának* nevezték. 2. Mind azért, mert ez vólt szentelve *Februának* a' tisz-

(b) Spondanus ad ann. 441. n. I.

(c) In Actis S. Hung. Januarii.

*Paribus in nostris, quia mensis huius hieq;
Februus: a febris, nomen dicitur posep.*

tisztaság Isten Afzfzonyának; a' kit tisztelnek vala a' gyermek szülő Afzfzonyok hogy őket természeti tisztátalanságokból meg-tisztítaná. (a)

§ II. A' Magyarok miért nevezték Böjt-elő Havának?

Mert ebben a' Hónapban kezdik az Hufvétot meg-előző nagy Böjtöt, hogy így azzal a' nevezetel-is el-vonattatnának a' Pogányoknak sok babonás és vétkes rend-tartásaiktól.

§ III. Mitsoda nevezetes napok vagynak ebben az Hónapban? Közönségesebbek és Tzerémóniáfabbak ezek:

I. Gyertya szentelő Bóldog Afzfzony NAPJA.

Mit tudsz erről a' Napról? Sokat: de elég lészzen néked meg-tartani a' következő dolgokat; hogy a' kereztyének nevezték ezt az napot külömbféle nevezetekkel, külömböző okokra nézve; a' melyeket kevés szókkal vi'sgályunk.

FESTUM PRÆSENTATIONIS, Bé-mutatásnak Innepe; mivel ezen năpon mutattatott-bé a' Templomba a' Kristus Je'sus a' Móses Torvénye szerént. Ez a' tizenötödik Száznak vége felé állot.fel az Napnyugoti Ekklesiákban. (b)

FESTUM SIMEONIS & ANNÆ. Siméon és Anna Innepe: mivel az Évangyéliomban róllok vagyon emlékezet; a' kik a' Kristust áldották a' Templomban 's jovendóltének; mikor a' Jéru'sálemi Templomba vitetett.

FESTUM HYPANTES. Egybe találkozásnak innepe: mert Siméonnal találkozott a' Kristus a' ki ölebe vette 's örvendezett néki. D

(a) Hoffman. in voce Februa Dea. (b) Peterfi de Conciliis S. Regni Hung. p. 35.

FESTUM PURIFICAT. B. M. VIRGINIS.

a' Böldogságos Szüz Mária meg-tisztulásának Innepe: mivel a' Mó'sés törvénye szerint minden gyermek-fzülő Személynek bizonyos napon bé kellett magát a' Papnak mutatni, valami ajándékot adni 's az után tisztának íteltetett.

GYERTYA SZENTELŐ B. A. Napjának, a' szentelt viaß Gyertyákról; mellyeket azon a' napon bizonyos Tzerémóniákkal meg-szentelnek az Isteni tiszteletre vagy egyéb haszonra készítenek. (c)

Kitsoda kezdette ezt az INNEPET? Justinianus Tsászár 542-dik Efst: a' ki látván az Istennek ítéleteit, a' Föld-indulást, a' mellyben Pompéjopolisnak fele el-süllyedett nagy sívás riválsal, a' nagy éhséget 's pestist, a' Tsászár úgy rendelte ezt az Innepet, az Idvezítő Kriftus tisztességére, hogy a' ki régen a' Siméonnak és Annának ölébe vétette magát, könnyörüljön a' szegénységen 's végye eleit a' nyomoruságoknak és az Isten Itéleteinek. Más alkalmatósága ísmét ez Innep szerzésnek ez vólt: hogy azt a' napot a' Pogányi setétségben lévő Rómaiak szentelték a' Pán tisztességére: mellyen az ő Papjai az Utzákon meztelen nyargalódzottanak 's valami ketske bőrből tsinált korbátsal az Afzfzonyok tenyereiket megütötték, hogy a' fzüléstől könnyebben szabadulnának. Ezeknek bolondságaikateltörölte a' Tsászár 's álitott innepet a' Kriftus tisztességére; melly az után fordítatott a' Kriftus Annyának a' B. Szüznek ditsőségére.

§ IV. A' viaß Gyertyáknak meg-szenteltetésüket 's el-ostogatatófokat ki rendelte erre a' napra? Vigiliusnak, Nagy Ger-

(c) Ritus consecrationis Cerem: videri potest apud Hospi-
de Origine Festorum p. 33.

Gergelynek, leg. inkább pedig tulajdonitják *Sergiusznak* 690. Efst: mellyet álitott a' Pogányoknak tzerémóniájok helyyet; a' kik azon az Innepen mellyet *Saturnus*ról neveztek *Saturnalia Sacra*, gyertyákat szentelnek és ofztogatnak vala. Hogy onnan vették légyen azt meg-valja *Spondanus* (d) *Beatus Renanus* pedig ekképen ír: *Negari non potest ardentium cereorum, quae bodie Christiani eo die, qui purificatae Mariae dicatus est, ex more circumferunt à Februalibus Romanorum Sacris originem sumpsisse. Pertinaci Paganismo mutatione subventum est, quem rei in totum sublatio irritasset.* (e)

Mások szerint pedig vették ezt a' *Proserpina* tisztetségére szenteltetett napról, a' kit fabuláztak, hogy *Plutó* el-ragadott a' virág-fzedés-közben s' *Tzeres Afzfzony-Isten* meg-gyújtott fáklyákkal kerefett *Fébruáriusnak* első napján; a' Római Afzfzonyok ennek emlékezetére szentelték gyújtott lámpásokkal, fáklyákkal járván az utzákon. Ezt mütogatja *Jacobus de Voragine*, hogy a' mely Innepet régen a' Pokol Afzfzonyának 's *Plutó Mátkájának* szenteltek; már a' *Keresztyének* szentelik a' *Menyország Királynéjának* és a' *Kristus Anyjának*. (f) 's a' *Proserpina* helyyet meg-emlékeznek a' *Bóldogságos Szűz*ről.

§ V. *Mi végre szentelik a' Reresztyének a' Gyertyákat?* *Durandus* ilyen okait adja. 1. Hogy az *Ekklesia* akarta szent és jó végre fordítani a' Pogányoknak rosz szokásaikat, a' kik meg-gyújtott gyetyákkal kerülték iljenkor a' városutzáit és a' magok határaikat. 2. Hogy a' meg-gyújtott viafz gyertyákkal intettnének-meg a'

D 2

Ke-

(d) ad an. 58. XXVIII. (e) In Annotat. ad Libr. Tertull. contra Marcionem: Baron. Martyrol. Rom.

(f) de Sanctis Serm. 82. apud Hospinian. p. 33.

Kerefsztyének arról, hogy az ő Hitek jó tselekedetek által világoskodjék. 3. Hogy követnék az ött efzes Szüzeket, a' kik meg-gyujtották lámpáikat. 4. Hogy a' Kristusról emlékeznének-meg, a' kit Siméon és Anna világ viágófságának neveznek. Így azért a' Gyerya a' Kristus, kinek *Testét* a' viasz, *Lelkét* a' tzerina, *Istenfégét* az világófság ábrázolja. (g) 5. Hogy az Ekklésia emlékeznék-meg a' Szüz Mária tisztaságáról; a' ki meg-tisztulás nélkül nem szükölködött, hanem világlott az emberek között mint az égő gyertya. Mire valók legyenek pedig az ilyen Gyertyák ama versekben adattak-ki:

Mira est candelis istis & magna potestas;

Nam tempestates creduntur tollere diras.

Porro creduntur sedare tonitrua coeli.

Dæmones atque malos arcere, horrendaque noctis

Speetra; atque infæustæ mala grandinis atque pruinae

Ut jam non sit opus Christo committere cuncta.

Tsuda ereje Gyertyáknak,

Zürzavar idöt le-fzálitnak,

Menydörgéleket meg-álitnak,

Ördögöket el-hajtanak,

Kristusra nints mit bizzanak.

II. Fársáng vagy Hús-hagyó Kedd Napja.

§ VI: Azt az nevezetet *Fársáng* a' Magyarok vették a' Németektöl, a' kik à *cantu circulatorum* a' játékos tréfát motskot üzöknek tselekedetekből formáltak; a' kik sok-féle játékokat 's bolondságokat indítottak ezen a' napon 's ez időben, vendégesked-
vén

(g) Lásd Illyés András Szentek Életét fol. 46.

vén nyargalódván 's magokat mulatván. D éakul hívják *Bachanalia* a' Bakhusról: értetik pedig ez a' nap egyenesebben, a' melly a' nagy Böjt első napját megelőzi és utolsó *Hús-evő* nap, mellyet mondanak *Carniprivium* vagy *Privicarnium* néha az irásokban: mellyen még a' Keresztyének között-is fok rendetlen, tréfás 's vétkes dologok mentenek véghez. Mert némellyek lárvákat vettek, különböző nemnek ruhájában öltöztenek, fok vásotságot, fesletséget vittenek véghez: némellyek fok-féle figurás köntösöket vévén magokra, mutatták magokat *Pokolból jött lelkeknek*; mellyre-nézve helyyesen mondták fokban *Ördögök' Imepének*.

Honnan vették a' Keresztyének ezt a' szokást? Ugy gondolta Mántuánus 's mások fokban; hogy a' Pogány Rómaiaknál lévő *Luperkál* nevü inneptől; melyet ez idő tájban szenteltek; a' mellyen a' Pán Páfztorok Isteneknek Papjai mezitelenen futkároztanak az utzákon, 's a' kiket elől-hátul találtak, azokat meg-ütögették; melly verést egészségesnek tartottak kivált a' viselős Afzfonyoknak. Mások ismét a' Bakhus Bornak Istene tisztességére szenteltetett naptól gondolták hogy a' Keresztyének közzé bé-jött; a' mellyen jól meg-borozván magokat a' Pogányok lárváson szoktanak vólt nyargalódván 's majmoskodni és fok fesletségeket gyakorolni. Sokakat illyenkor meg-is öltek, kiknek hólt testeket el-rejtették a' Bakhus Papjai 's azt fogták reá, hogy az az Isten ragadta-el őket. Azt lehetne tsudálni, hogy vették-fel a' Keresztyének ezt a' vétkes szokást. Polidorus 'Vergilius így ír: *Et hæc omnia ex Romanorum Bachanalibus ad nos fluxisse dixerim*. De annak alkalmatofsága a' vólt:

minthogy a' Keresztyének a' következendő negyven napokon szorosan szoktak böjtölni, meg-engedtettenékik hogy a' böjtöt meg-előző három napokon vigan legyenek és szabadon tselekedjenek a' mi tetszik. Idővel ez az szabadság nevededett, úgy hogy minden külső belső renden lévők azokon a' napokon szabadon vendégeskednének tombolnának és illetlenülül tselekedni illetlennek nem tartanak. Ugy is vifelték magokat sokszor, nem mint Keresztyének, hanem meg-testesült Ördögök.

Igy panaszol erről *Mantuanus* Barát:

*Cuncta sub ignotis petulantia vultibus audet,
Quae ablegat gravitas & quae proscribit honestas.
Per fora, per vicos it personata libido
Et censure carens subit omnia tecta voluptas,
Nec mirum palmas sed membra, recondita pulsas
Perque domos remanent foedi vestigia lusus.*

Emlékezetre méltó beszédét írta-fel *Busbekius* egy Török Követnek, a' ki Bétsben a' Tsászáruddvarában mulatván látta a' Keresztyének fársángláfokat, 's mikor haza ment azt jóvállotta a' Török Tsászárnak, hogy ha valaha a' Keresztyének ellen hadat akarna indítani, tselekedje azt fársángban; mert akkor harmad napig mindnyájon meg-szoktak bolondulni a' Keresztyének.

Mind a' régi Kontziliümök 's mind kivált a' Reformatio után eleget igyekeztenek azon az Istenfélő Tanítóknak, hogy a' vétkes szokást el-törölhetnék; de véghez mind eddig-is nem vihették. Hús-hagyó-Keddenek azért nevezték, mert mindenkor Kedden esik és a' Böjtösök akkor el-hagyván a' Hús ételt böjtölésekhez fognak.

III. *Hammás-Szereda, Dies Cinerum.*

§ VII. *Hús-Hagyó-Kedd* után a' Böjt kezdetin esik ez a' nap, midőn a' Püspök vagy Pap, az embereknek fejekre Hamút tölt ezt mondván: *Emlékezzél-meg hogy Hammu vagy és Hammuwa lesseß.* A' Hammat régen készítették azokból a' Palma ágakból és Berkekből, a' mellyeket a' feljebb való ezütdöben *Virág-Vasárnapon*; mellyet ezért *Dominica in Palmis* vel. *Ramis* mondanak, meg-szenteltenek; melyről ilyen végezés vagyon a' N. Szombati Sinatban 1629. Ezft. *Ritus benedicendi Sacros cineres initio Quadragesimæ, Palmas in Dominica Palmarum observentur.*

Ki szerzette ezt az Hammás Szeredán való tzerémoriát?
Közönségesen úgy tartják, hogy Nagy Gergely Püspök. Két dolog volt pedig a' mit a' régiek ezen tselekedtenek. 1. Hogy az egész Ekklesia előtt Penitentia tartás alá rekesztettek a' tzigéres bűnben élők; de már Istenhez terni akarók, a' mellyről így ír az Agathense Kontzilium: A' negyven napi Böjtnök kezdetében, vagy a' Hammaknak napján, a' peniteáló személlyek 'sákba öltözvén a' Templom ajtó előtt a' Püspök eleibe áljának, meztláb a' földre szegzett szemekkel, akkor a' Papok vizsgálják-meg jól a' penite lókat s' azoknak erkoltseiket; mindeniknek vétke szerint penitentiát vessenek nyakokba. Ez meg-lévén a' Püspök hintse-meg őket szentelt vízzel; vessen hammat a' fejekre, gyászszal borítsa-bé s a' Templomból a' szölgák által üzesse-ki: a' Papok kísérvén-ki a' Templomból énekellyenek nekikt *A' te ortzádnak veritékével eszed kenyeredet.* Annakutánna Virág Vasárnap lsmétja' Templomban jelennyenek-meg-hogy a' Püspök vizsgálhassa meg ha méltok-e ho az Ekklesia tárlaságába bé-vétettefsenek. D 4 2.

2. Hogy Hammuval meg-hinteztenek hólmit 's az embereknek-is fejeket: mellyel azt ábrázolták α Hogy a' Keresztyének a' magok alá-való eredetéről emlékeznének-meg 's az alázatosságot követnék.

β Hogy gondolnák meg azt, hogy Penitentziát tartanának ezeken a' napokon; mert a' hammu a' gyáfnak jele. *Miből vették-fel a' Keresztyének?* Nem elég bizonyos; mert az ó Testamentomban meg-volt ugyan a' veres tehénnek hammvával-való meg-tisztulásnak módja; de ezzel a' Krisztusnak érdeme által-való meg-tisztulás adatott elő.

Nevezetes dologot ír *Platina* hogy esett ilyen alkalmatossággal. A' nyóltzadik Bonifatzius R.P. mikor a' Hammat hintené az emberek fejekre; eleibe mégyen a' Génuai Püspök a' ki a' Pápa ellenségeivel a' Gibélinusokkal tartott; a' Pápa az egész fazék hammat a' fzeme közé ontotte 's a' fazakat-is a' fejéhez ütötte ezt mondván: *Memento tu quod Gibelinus es & cum Gibelinis in cinerem reverteris.* (a)

Halberstádban Német Országban ezen a' napon, azt írják a' Historikusok vólt olyan szokás: Keresztenek, az emberek vélekedések szerint egy gonosz életű embert, a' kit be borított fűvel 'sákba öltöztetve, meztelen lábbal, a' Templomba vontzoltak: onnan az Isteni tisztelet után ki-űzetett, a' ki az egész negyven napi Böjten szüntelen a' Város utzáin járt, mezitláb a' Templom körül; de bé a' Templomba nem ment: a' unni-is egyébkor nem engedték, hanem é fél után valamit: a' Papok táplálták a' közönségesből. *Virág-Vasárnap* olajjal meg-kenetett 's meg-szenteltetett,

D 4

's az

(a) *In vita Bonifacii* Oct. p. 542.

*+ egy Olasz pap is így mondotta egy
leánykának: Memento puta, de pu-
ta, putana reverteris.*

's az után hívták *Adámnak*, a Hístorikusok *Halberstádi Adámnak*. Ezzel akarták ki-ábrázolni az Adámnak bűnben esését és penitentzia tartását, (b)

IV. MÁTYÁS NAPJA.

§ VIII. Sorfal választatott volt Mátyás az Apostolságra, a ki folytattván szentül az maga Hivatalját, meg-öletett a' Pogányoktól Februáriusnak 24. napj.

Mátyás Ugrásának mit hívnak a' Magyarok? Minden negyedik esztendő, a' melyet a' Rómaiak neveztek *Bisextus*, vagy *Bisextilis*nek: mivel Julius Császár észre vévén azt, hogy az egész esztendő 365. napoknál több mint egy hat órával; azokból az hat órából minden negyedik esztendőben egy napot formáltatott; melyet számláltak a' Februárius napjai közé mivel az régen a' napok az esztendőben utolsó Hónap volt. Azért minden negyedik esztendőben Februáriusra számláltak 29. napot, mászor pedig volt csak 28. Ezt számlálták így *Sexto Kalendas Martias*, az-az, Mártius első napja előtt hat nappal. Azt az *Sexto Kalendást* kétszer számlálták ezért *Bisextus*, de csak úgy vették a' két napot mintha egy lett volna. P. o. Ha valaki Februáriusnak 29-dik napján született, ezt úgy vették s tartották mintha 28 dik napján született volna, 's úgy is írták fel. Ezt találta Julius Császár, innen az ilyen esztendőt hívják *Annus Juliánusnak-is*. De minthogy az egész esztendő 365. napoknál, nem egész hat órával több, hanem a' hat órának hárja XI. Minuta; a' tizenegy minutából 131. esztendők alatt egy nap telvén ennek el kellett veszni a' *Bisextilis* esztendőből.

D 5

Ez

(b) *Hospinian. de Festis p. 39. Hildeb. de Diebus Festis Christ. pag. 48. Matthia Donate Deo: sic namque Latino Diceris eloquio lingua Theodorus Achiva. Mantuanus.*

Ez a fogyatkozás meg-volt a Juliánus Kalendáriumban; melyet mind a Nitzénus Kontziliom, mind *Dionysius exiguus*'s mások-is igyekeztek meg-igazítani; de leg jobb móddal igazította-meg Gregorius XIII. R. P. 1592. esztendőben, kiről már most hívják *Grogorianus Annus*nak. Mátyás Ugrásának pedig innen nevezték; mivel-hogy a Sz. Mátyás Apostol Innepe szokott esni Fébruáriusnak xxiv. napjára rendszerint; de mikor *Bissextilis* esztendő vagyön, azt Mátyás által ugordja's az xxv-dik napon léfzen az Innepe, az xxiv-dikre pedig azt írják a Kalendáriumba: Szökő-Nap: mert Mátyás el-*szökött* a más napra. Ez az Innepe meg-volt már 1175. esztendőben; mivel az III. Sándor R. P. akkor erről rendelést tett. (a) A Magyarok szentelték a Mátyás Király emlékezetére, a kiről köz beszéd nálök *Meg-holt Mátyás Király, el-múlt az Igazság*. A Szentek Laistromokba írták pedig azért, mivel a Keresztyénségnek igen nagy oltalmazója volt.

§ IX. *Mitsoda Nevek vadnak erre a Hónapra feljegyezve a Kalendáriumba? Rendel ezek:*

BRGITTA. Egy Skótziai Szűz, a ki ezen a napon holt-meg 523. eszt. a ki szentségének megbizonyítására az Oltárhoz érvén annak fája mindjárt meg-zódult. Volt ezen a néven egy Svétziai Fejedelem Afzony-is, a ki igen szentnek tartatott, a maga látásait le-írta, 's még a Pápákat-is meg-fedette. Holt-meg 1370 dik eszt. Némellyek Kalendáriumokban *Ignatziust* írják e napra, a ki volt Antiókhiai Püspök Sz. János Évangélista tanítványa, Trajánus Tsáfzár az oroszánoknak vetette's azok ették-meg Rómában.

BA

(a) *Decret. Greg. Lib. V. Tit. XL. de Verbo Signific.*

BALÁS. Vólt egy Kappadótziai Püspök. a' ki Dióklétziánus Tsáfzár alatt öletet-mega' Keresztény Hitért. Mikor a' tömlötzben tartatott egy szegény Afzfony gyertyát vitt néki; mikor a' püfztában remetéskedett fok barmokat gyógyított meg nyavalyájokból; mikor a' halálra vitetnek egy Özvegynék a' fiját meg gyógyította a' kinek a' hal tsont torkán akadott vólt. Azért már a' Balás tisztességére gyertyát foztak ofztogatni, és ötet a' barmok nyavalyájokban és a' torok fájásokban segitségül hívni (b

VÉRONIKA. Erről így értenek, hogy e' lett vólna az Évagyéliomban emlegetetett, vér-folyásból meg-gyógyúlt Afzfony, a' ki midön a' Kristus vinné a' maga keresztét vérrel veritezvén, egy kez-kefzenöt adott a' Kristusnak Ortzája törlésére, a' mellyben rajta maradott a' Kristus Ortzájának képe, a' melly Rómában a' Sz. Péter Templomában tartatik. Mások pedig úgy írják hogy a' Kristus egy kez-kenőre nyomván a' maga Képét azt küldötte Abgarushoz az Edeffai Királyhoz Tamás Apostol által. (a

AGOTTA. Vólt egy igen szép keresztény Szüz Sitziliában Détzius Tsáfzár idejében, a' kit a' Pogány Tisztartó paraznaságra; az után pedig a' Bályányok tiszteletére erőltette, egyiket is véghez nem vihétvén tsetseinél-fogva fel-akasztatta, az után eleven szenekre tétette s úgy kinoztatván holt-meg. Ennek Innepét fényes köntösökbe illették az ifjú Afzfonyok és Leányok.

DOROTJA. Egy Kappadotziai Szüz, a' ki a' keresztényen vallásért 282-dik eszt. ezen a' napon öletett

(b) Petrus de Natalibus, Libr. III. C. 76. (b) Hosp. p. 36.

tett-meg. Mikor vitetnék a' fő-vételre és emlegetné Paraditsomat 's az ő Mátkáját, nevetségből mondotta néki egy ember küldjön néki Paraditsomi Rósát fogatta hogy küld; 's mikor a' fő-vételre elő-állott-vólna egy esméretlen Ifju három Rosát ereftett a' kebelébe; mellyet adatott a' Rósa iránt szólló embernek. Errenézve Dorotéát három Rósával festik-le.

RIKÁRDUS. Nevek egy-néhány embereknek és Ágliai Királyoknak: kivált egy Ángliai gazdag embernek; a' ki Rómában ment. Baráttá lett; de vizsza-menő úttyában meg-hólt 's hóltá után fok tsuda tételekkel ékeskedett a' nyóltzadik Százban.

SALOMON. Hatodik Királyok a' Magyaroknak a' ki szerentsétlenül országolván egy ideig végtére titkon Remete lett 's Istriában hólt-meg a' mint közönségesebben tartják.

APOLLONIA. Egy Aleksándriai Szüz, a' ki nem akarván imádni a' Bálványokat Detzius Tsáfszár idejében, a' fogait mind ki-verték 's ezen a' napon a' Keresztény Hitért meg-égették. Ez a' fog-fájásban 's fok egyéb-féle nyavalyákban kínlódóknak-is Pátronájok; mert halálakor azon könyörgött Istennek, hogy a' kik ő rólla meg-emlékeznek ezen a' napon azoknak az Isten minden bűnököt botsássa-meg; a' tisztátalan gerjedezeft végye-ki szívekből; szegényfégre ne juttassa, szülés fájdalmiból ki-öldozza; fogfájásból, kígyó marásból ki-gyógyítsa. Az égből ilyen feleletet vett: *Meg-halgattattál: jövel szerelmem birjad az Országot melly néked öröktől-fogva késittetett.* Így ír rólla *Mántudrus* Barát:

Gloia

*Gloria feminei sexús Nilotica Virgo,
Que capis antiquo veniens ab Apolline nomen.*

Nona dies mensis tibi consecrata secundi.

Tota tuas celebrat modulans Ecclesia laudes

Et conjuncta choro salientibus organa pulsat

Articulis psalter: respondet ad organa cantus. (b)

SKOLÁSTIKA. Egy Apátza a' Sz. Bendek Húga, a' ki ezen a' napon holt-meg.

EUFROSINA. Egy Aleksándriai Fő embernek szép Leánya, a' kit az Anyja férjnek akarván adni; ő nem akart, hanem férfi köntösbe öltözvén a' Klástromba ment, Baráttá lett Smaragdusnak nevezvén magát, mellyben 38; éftendőig mint férfi úgy lakott, halálakor az édes Attyának jelentette-ki magát ki légyen. Holt-meg ezen a' napon.

EULALIA. Ezen néven két keresztény Szűzek^{nyolc} a' kik 303. éft. ölettek-meg Spanyol Országban a' Keresztény Vallásért ezen a' napon fok kínzásokkal. Mások erre a' napra tézük a' Severinus Apátúr nevét, ki nek kérésére Klodovéus Frantzia Király minden foglyait egész Országában szabadon botsátotta vólt. Azért az Foglyok Pátrónusoknak tartatik kit segítségül hívnak.

BÉNIGNUS. Egy Diviónumi Püspök a' ki ezen a' napon öletett-meg a' Keresztény vallásért.

BÁLINT. Neve egy Római Pápanak, ki tsak negyven napokat élt a' Pápaságban. Ismét egy Pápnak a' ki Klaudius idejében a' Keresztyén Hitért ezen a' napon meg-öletett Rómában. Innepet rendelt ennek a' második Benedek Pápa.

FAUSTINUS és JOVITA, két test-vér atyafiai,

a' kiket tüzzel, vizzel, vassal sokat kinoztatott Trajánus, végre a' Keresztyén vallásért Ádriánus feje-
ket vétette ezen a' napon Brikfiában.

JULIANA. Nikomédiában egy keresztyén Szüz; a' ki nem akarván azon város Fő Tisztjéhez ferjhez menni mivel Pogány volna, elsőben szörnyen veszfökökkel meg-veretett, az után hat órák alatt hajánál fogva fel-akasztatott, olvasztott ónban mártatott, minden tsontya kerékbe egybe töretett; de mind ezekből ki-gyógyult, osztán ezen a' napon feje vétetet.

POLIKSÉNA. Ez a' nevezet nem régen érkezett-bé az Erdélyi Kalendáriumba; az előtt volt ott *Pólikronius*, egy Püspöknek neve, a' ki élt 420. dik esztendő tájban.

SUSANNA. Egy Tsászári Familiából való Keresztyén Szüz, a' ki Galériushoz semmi-képpen férjhez menni nem akarván Dioklétziánus parantsolatjából meg-öletett 294. eszt. Neve egy 'Sidoul, Görögül, Deakul, Sponyolul, Olaszul tudó, Filofofiában, Sz. Irsában és az Atyák Írásokban tudós, sok szép könyveket író Frantzia Afzfzönynak is; a' ki holt-meg 1633. eszt. Volt régen a' Kelendárium-ba erre a' napra írva *Siméon* a' Jérusálemi Püspök a' ki Trajánus idejében öletett-meg ezen a' napon, életének száz húszadik esztendejében.

KONKORDIA. A' Pogányoknál Isten Afzfzony volt: a' Keresztyéneknél egy Leány a' ki Détzius alatt öletett-meg a' Keresztény Vallásért.

PÁTIENTIA. Ez egy méhből született a' *Konkordiával.* Ezen a' napon Tirusban Dioklétziánus
alatt

alatt a' teátrumon a' fene állatoknak vették a' Kriftust Vallók; kiknek fejek vétettvén holt testek a' tengerbe vettetett. (a)

SOFONIA. Egy Római Keresztyén Fő Afzfonya a' kit Makfentzius Imperator meg-akarván fertéztetni meg-ölte magát; kézsőbb lévén életét el-fogyatni inkább, mint magát meg-fertéztetni. (b)

ÚSZÓGESSZ. PÉTER. *Festum Cathedrae Antiochianae.* Ezen a' Napon a' Pogányok az meg-hóltaknak emlékezetekre nagy vendégségeket készítettek némeljek pedig a' temető helyekre eledeleket vittek 's tettek az meg-hóltaknak számokra, mellyeket éjtfzaka a' Papok el-hordottak: melly még a' Keresztyének közzé-is bé-jött a' mint az Kontziliumok végezőfelekből meg-tetfzik. (c) Azért mondották ezt az Okosabbak *Festum Stultorum.* A' Magyarok pedig miért mondják *Úszóges Sz. Péternek?* Nem elég bizonyos Talám arról maradott a' nevezet, a' mellyet a' Rómaiak *Fornacalia Sacra* Afzalók Innepeknek mondották, Afzalókon száraztván a' magok gabonájokat, mellyről énekli *Ovidius:*

Usibus admoniti flammis torrenda dederunt

Multaque peccato damna tulére suo.

Nam modo verrebant nigras pro farre favillas

Nunc ipsas ignes corripuére casas.

Facta Dea est fornax; leti fornace coloni

Ovant ut fruges temperet illa suas.

A' Temető helyekre-is tsináltanak tüzet az hóltak tiszteléségekre 's tettek ajándékokat ama fzerint:

Est

(a) *Euseb. Lib. VIII. C. VII.* (b) *Idemll. cc. C. XVI.*

(c) *Synod. Turonen. 2: an. 570. celebrat Constitutiones*

*Est honor & tumulis animas placare paternas
Parvaque in extinctas munera ferre pyras.* Meg-
lehet hogy abból maradott a' nevezet 's valami fzo-
kás a' melly már most el-törödött 's veszett.

LÁZAR. Az Márta és Mária attyokfia Bétániá-
ban, kít a' Kristus fel-támasztott az halából. Ez a'
Kristus fel-támadása után másokkal együtt egy ron-
gyos hajóba ültettetvén a' tengeren minden kormá-
nyos nélkül Massiliába vitetett Frantzia Országba
és ott püspökösödött.

VIKTORINUS. A' Keresztény Vallásért meg-
öletett *Numérianus* Tsászar alatt Égyiptomban ezen
a' napon.

KLAUDIUS. El-árúltattván Tzilitziában az mö-
stoha Annyától a' Pogány Tisztartónak a' Keresz-
tény Hitért fok kínzások által meg öletett 285. eszt.
Mások erre a' napra írják *Nestort* egy Pámfiliai Püf-
pököt, a' ki meg-tsigáztatott a' Keresztény Vallásért,
's hogy a' Kristust el-nem akarta tagadni Keresztfára
feszítettett, ezen a' napon.

MARTZIALIS. Galliának első Apostolának nevez-
tetik, a' ki Péter Apostollal együtt menvén Rómá-
ba, Péter küldötte Galliába, az holott a' Sz. Péter
Páltzájával, mellyet Rómában adott vala neki egy
halottat fel-támasztott, a' melly Páltza most-is Bur-
digallában mutogattatik nagy tisztességgel. (a) Ugy
tartyák hogy ő vólt az a' gyermek, a' kiről
monda András: *Vágyon itt egy gyermek kinek vagy-
nak öt árpa kenyerei, és két halatskái.* Irják erre a' napra
Leándert-is, a' ki vólt Hispali Püspök, holt-meg ezen
a' napon.

RÉ-

(a) *Spondanus ad an. 74. VII.*

RÉNATA.

§ X. Vagynak e több Szentek, a' kik ebben az Hónapban tiszteltetnének? Vagynak a' kik egyenesebben Magyar Országra tartoznak neves és nevetlen Szentek szám fzerint nyóltzvan egygyen. (b)

HETEDIK RÉSZ.

A' Böjt-más Haváról és abban való
INNEPEKRŐL.

Miért nevezték Mártziusnak a' Rómaiak ezt a' Hónapot? Mártziusnak Mársról, a' ki vólt az Hadakozásnak Istene, ezt Rómulus maga Attyának tartotta; az Hónap-is régen vólt leg első, az esztendőnek kezdete, 's ezt a' tisztefséget az Attyának adta-meg hogy a' leg-első Hónapot annak nevérol nevezné ama fzerént:

A te principium Romano ducimus anno,

Primus de Patrio nomine mensis erit.

Miért kezdették pedig ez idő tájban az esztendőt e' versben tanitya Ovidius:

Omnia cum virent, tunc est nova temporis ætas

Sic annus per ver incipiendus erat.

Miért hívják Böjt-más Havának? Azért mivel az Husvéti nagy Böjtben második Hónap.

Mitsoda nevezetesebb Inneppek vagynak ebben a' Hónapban?

Rendel közönségesen ezek tartatnak:

I. JOSEF NAPJA. Vóltanak Jófesf nevezeten fok jeles Emberek; de ez az Innep rendeltetett Jófesfnek a' B. Szüz M. Jegyesének és a' Kristus Tutorának emlékezetére. El-felejtették vólt az Szenteket

(b) *Acta Sanctorum Hung. p. 104.*

teket egyben szedegető emberek a' B. Sz. M. Jegyesét Józsefet kánónizálni; hanem ofztán a' xv. Gergely Római Püspöknek jutott eszébe és kánónizálta a' xv. Százban. Azidőtől-fogva az ő Pátrotziniuma alá adták Indiákat 's más Tartományokat-is, sőt annyira hozzá ragaszkodnak, hogy ha kinek baja esik így szokott fohászodni: *Jésus, Mária, József!* Nintsen erről az Innepről emlékezet az 1611. eszt. való Sinatban, a' mely volt Nagy Szombatban melyben az Innepek rendbe szedettek, sem azután, valóban, a' mely volt 1635. eszt. (a) Negyedik Sikstusnak tulajdonítják hogy ő ez Innepet 1480. eszt. szerzette volna a' *József* halálának emlékezetére. (b) a' mely mind-az-által mikor esett bizonytalan.

II. GYÜMÖLTS ÖLTŐ B.A.N. Festum Annunt: B.M.V. A' B. Szűz közzöntésének vagy hozzá-való izenetnek Innepe. Mert azon a' napon közzöntötte Gábiel Angyal a' Sz. Szűzet, és meg-izentetett neki az Isten Fija' meg-testesülésének titka.

Homan nevezték a' Magyarok Gyümölds öltőnek? 1. A' Gyümölds öltőnek idejéről-é? vagy 2. talám azért, hogy a' Kristus mint a' földnek drága Gyümöltse testére nézve, ezen a' napon fogontatott, 's mint-egy az emberek közzé bé-öltatott: mellyet láttatik az erősíteni, hogy ezt az Innepet a' Régiek, nem a' Szűz Mária tisztességére illették; hanem a' Kristus fogontatásának emlékezetére? Bizonytalan.

Mikor kezdődött ez az Innep? Az is nem-elég bizonyos: vagyon arról emlékezet a' negyedik százban; de akkor iratott Festum annuntiationis Dominicae. Sergius Pápa rendelt erre 688-dik eszt: Litániát; Da-

(a) *Peterfi. de Conciliis S. Hung. p. 206. 341.*

(b) *Hospinianus de Festis Christ. p. 44.*

maftzénus éneki ditséretet. A' Tolétomi Kontziliomban ugy végeztetett, hogy ez az Innenp Ádventben Karátson előtt nyóltz napokkal tartafsék, a' mint tartották is többire a' Napkeleti Ekklesiák. (c) Az a' kamarátska mellyben vólt a' B. Szüz mikor az Angyaltól közöntetet, az Angyaloktól Laurétomba vite-tett 's ma is ott tartatik, a' holott tífzteltetik *Virgo Lauretana*, ugy irjak.

III. *PALMA ÁGAK Vasárnapja. Dominica in Ramis Palmarum.* Virág vasárnap Erről ugy végeztének a' N. Szombati Sinodusban 1629-dik eszt: *Ritus benedicendi Palmis in Dominica Palmarum observetur.* (d) ki szerzette emlékezetbe? Nem bizonyos. Lásd. IV. Réfzben *Dominica Palmarum.*

IV. *NAGY HÉT.* Az Hufvét előtt való Hetet Nagy Hétnek nevezte elsőben Krifostomus 's azonn nevezettel hívjuk ma-is Nagy Hétnek 1. Mert sok jót tett mi velünk az Idvezítő ezen a' Héten szenvedén s' vivén érettünk véghez a' váltságunk munkáját. 2. Mert a' Sz. Sákramentomokat-is ezen szerzette. 3. Mert a' régi Keresztyények ezen szorofsan penitentiát tartottak, a' melyről Parantsolatokat-is adtanak.

Szenvedés Hetének-is nevezték a' Krifstus szenvedésének emlékezetére, a' mellynek Hiftóriáját olvasták ezen a' Héten. Ennek éjtszakáin Konftántinus Tsáfzár annyi világokat gyújtatott hogy az éjtszaka nappá váltnak tetszenek; mellyen nem tsak viafz gyertyákat, hanem egész viafz ofzlopokat égetett. *Isátzius* Görög Imperatornak pedig szokása az vólt hogy ezen a' Héten az özvegyeknek böv alamifnát ofztott;

E 2

az árva

(c) *Conferrí potest Hospinian. de Fest. p. 45. Peterfi de Conciliis p. 36.* (d) *Peterfi de Conciliis p. 255.*

az árva szegény leányoknak pedig böv. ajándékot, mellyel ki-hazafitassanak. (e)

V. NAGY TSÓTÖRTŐK. *Dies Viridium.* Zöldfélék napjának miért mondásék, nem-elég bizonyos. Talám azért i. mivel az ó Törvénybéli tzerémóniák el-fzáradván, ezen a' napon ujjat, az Ur Vatsoráját állította helyébe a Menyből való *Tsemete.* 2. Mert a' régiek a' Kátékuménusokat, a' kikkel zöldellett a' Kristus' Kertje, ezen a' napon vi'sgáltatták-meg, hogy ha lehet e a kerefsztségre botsátani Hufvétban. Ismét a' kiket Böjt elein, ugymint Hammas szeredán ki-rekesztettek a' Templomból, ujjonnan bévették's az Ur Vatsorájához bosátották. Neveztek ezt *Festum Calicis*, mert ezen a' napon szereztetett az Ur Vatsorája. *F. Capitilavium*; mert azon napon mosták-meg a' gyermekeknek fejeket, hogy tisztán vitetnének a' kerefsztségre. Ezen a' napon a' Római Pápa a' Sz. Péter székiből meg-átkozza azokat a' kik egyet nem értenek a' Római Eklésiával, sőt a' kik olvastákis az eretnekeknek könyveiket: melly átkozásról való irás neveztetik *Bulla cænæ Domin. cæ.* Ezen a' napon a' Pápa tizenkét szegény köldufoknak lábaikat meg-mossa annak emlékezetére hogy a' Kristus megmosta a' XII. Tanítványok lábaikat; ebben ötet követik más némelly Fejedelmek-is. Ezen a' napon el némulnak a' Harangok, ékefségeiktől meg fosztatnak az óltárok, el-óltatnak a' Templomokban egyen kívül a' gyertyák, készitetik az óltár alatt az Eukáristia és a' Krisma. (a)

VI. NAGY

(e) *Hildebrand de Festis Christian.* p. 63

(a) *Videri possunt & alia apud Hospinianum de Festis* p. 48. 49.

VI. NAGY PÉNTEK. Eleitől fogva a' Kersztyének ezt a' Napot a' Krisztus szenvedésének emlékezetére Innepnak tartották: a' N. Konstantinus is hogy azt tselekednék keményen meg-parantsolta. Misét ezen a' napon a' Deák ekklesiában nem szolgáltatnak, sem Ur Vatsorájával nem élnek, olvasták a' régiek a' Krisztus szenvedésének historiáját; az után annak emlékezetére komédiákat kezdettenek foktzerémóniákkal tsinálni, Krisztust, Iudást, Pilátust, Tanítványokat, Sidókat öltöztetvén s.a.t. Az Angliai Királyok ezen a' napon szenteltek Gyűrüket, a' mellyekről ugy tartották hogy a' kik azokat viselnék nyavalya törésbe nem esnének. Tartottak régen Vestmonasteriumban egy Gyűrüt; a' mellyről olyan itélettel vóltanak, hogy a' kit ezzel meg-nyomogattak, hafznos vólt gutta ütés és nyavalya-törés ellen. *Edwardus Gyűrűje* vólt ez. (b)

VII. NAGY SZOMBAT. Ezen a' Napon mindenek nagy halgatásban vóltanak, de éjtszaka fok világot gyujtottak, nagy örömben és ditséretmondásban foglalták magokat. Ennek az világ gyujtásnak és vigyázásnak ilyen okait adták: 1. Mert a' Világ világossága azon az éjtszakan támadott-fel a' koporfóból. 2. Mert régi tráditzió hogy a' Krisztus a' melly órában fel-támadott azon órában jö-el az itéletre. *Hieronimus* mondja Apostoli Tráditzióának; akarták azért hogy vigyázva találja őket a' Krisztus.

Vóltanak még ezen az napon ilyen rendtartások (a) Hogy a' Templomokban minden gyertyákat kiöltötték; az Templomon kívül a' tűz kőből új tüzet ütöttek-ki 's tüzet tsináltak 's abból gyujtották meg a'

E 3

Tem-

(b) *Alia videri possunt apud Hoffm. p. 50. 51.*

Templombéli Gyertyákat is. a' melly szokást úgy ír *Tzelius Rodiginus* vettek fel az Rómaiaknak rendtartások helyet, a' kiknél az Vesta Isten afzszony apátzái minden Mártziusban megújították a' tüzet. Ebből a' tüzből egy egy üszöget eltettek 's haza vittek az emberek, égi háboru ellen jó orvóságnak tartották, mint ama versek tartják:

*Ante diem Paschae vetus aptè extinguitur ignis
Et novus e silicium venis extruditur: illum
Adiuvat multis adversum incommoda Pastor.
Cuius quisque capit torrem molimine summo
Fertque domum ut quando tempestas ingruat astra,
Succenso, caeli plaga sit tutus ab omni.*

B. Hogy egy nagy viafz Gyertyát, mellyet *Husvétí Viafz* gyertyának neveztenek a' Templomba vittek és azt meg-szentelték 's ez uj tüzből meg-gyújtották, amaz versek szerint:

*Cereus hinc ingens Paschalis dictus, amoeno
Sacratu cantu: cui ne mysteria defint
Thurea compingunt in facta foramina grana
Hic ad honorem ardet vincentis tartara Christi.*

γ. Hogy a' keresztelő edényekbe uj vizet töltenek 's megszentelik. Néhol pedig nagy tzerémóniával kimennek a' forrásokhoz és azokat megszentelik hogy az vizek egészségesek légyenek. (a)

VIII. HUSVÉT INNEPE. Négy napokon illették a' László Király Dékrétuma szerint régen a' Magyarok az Husvétot: nevezték pedig illy nevezettel az *husvételtől*: mivel az negyven napi Böjt után akkor kezdettének elsőben hussal élni. Erről az Innepről a' következő dolgokat jegyezzük meg.

I. Hogy

(a) *Videri possunt Auteurs apud Hospinian. p. 57. 58.*

I. Hogy a' kereftyének között nevezetesen pedig a' Napkeleti és Napnyugoti ekklesiák között, legelsőben e felett az Hufvét innepe felett vólt az vízfzavonás és szakadozás. Mellynek eredete é vólt: Az Apostolok a' Kristust követvén az Hufvét innepét a' Sidókkal azon egy napon tartották azért kétség kívül, hogy ezen rend-tartásokkal is a' 'Sidókat inkább megtarthatnák 's meg-nyerhetnék. De gyűjtetvén 's nevedvén a' Pogányokból az Ekklesia, tanították azt hogy a' Móses Törvénye által az ekklesia femmi bizonyos innephe nem köttetett: annak okáért a' Napnyugoti ekklesiákban azzal a' szabadsággal élvén a' Tanítók, nem a' Sidókkal együtt illették; hanem mindenkor az UR' napján. Némelleyek ismét megtartották a' régi szokást, kivált Sz. János Apostol 's mások-is Ásiában, kik a' Sidóknak rend-tartások szerint a' Nisán Hónak xiv-dik Napján illették: mellyre nézve nevezettek *Quarta decimani* Tizennegyed naposoknak.

II. Hogy kezdődött ez a' külömbség még az Apostolok idejekben; de minden háborgás nélkül a' mig 148 esztendőben Pius a' Római Püspök olyan rendeltett (az Angyal jelentéséből a' mint mondotta) hogy az Hufvét innepe mindenkor az UR' napján legyen. Ez időtől fogva kezdettenek háborogni, mivel Anitzétus Római Püspök erőssen ragaszkodott a' Pius rendelkezéséhez. De Polikárpus Ásiából Rómába menvén annyira meg tsendefedtek hogy Anitzétus Polikárpussal szolgaltatná ki az Ur Vatsoráját is. Ezeknek halálok után 170-dik eszt. ismét meg-ujult a' veszekedés, mindenik fél a' maga fententziáját *Apostolica Traditio*-nak állatván: az Ásiaiak hogy Sz. János Apostoltól

postoltól a Napnyugotiak hogy Sz. Pétertől tanulták, úgy annyira hogy irással óltalmazná mindenik fél a maga értelmét. Az Ásiaiak mellett irt *Mélitó* a Sárdisbéli Püspök, a Napnyugotiak mellett pedig *Klemens Aleksandrinus* a ki ugyan a Húsvétot mutató Táblátskát vagy Abrontsot formálta. *Viktor* pedig a Római Püspök az harmadik száznak az elein a véle ellenkező Ásiai ekklesiákat megátkozta. A melyért *Freneus*'s mások is a kik véle egyet értettek felette nehezteltenek *Viktorra*, miért tsinált azzal az átkozódással olyan szakadást.

III. Hogy az *Konstantinus* idejében meg-újulván a vézekeedés elküldötte *Hosiuszt*, a Kordubai Püspököt az Ásiai ekklesiákhoz, hogy ne ilenék az *Innepet* a *Kristuszt* meg-ölő Sidókkal, de azt felelték: *Diem quidem sibi cum Judaeis comminem, sed festum Christianum esse.* A nap ugyan a Sidókkal köz; de az innep kerefsztyén. Az után a *Nitzénumi Kontziliomban* arra ment a dolog, hogy azt végeznék 325-dik esztendőben: *Per totum orbem Christianum Pascha non XIV. Luna cum Judaeis neque in memoriam cenae Dominicae; sed die quotannis Dominico in memoriam Resurrectionis Christi ageretur.* Mindenüt Vasárnapon szentelnék az Húsvétot a Kerefsztyénségben. Vóltanak ugyan a kik ennek ellent mondottanak; de mind-az-által erőt vette az értelem s felállott a Kerefsztyénségben.

IV. Hogy nagyobb örömben egy innepet sem töltötenek a régi kerefsztyének mint az Húsvétot; a mellyen nemtsak prédikállották a *Kristus* feltámadását, hanem egyik a másikat köszöntötték illyenken: *Surrexit Dominus, Fel-tamadott az Ur, a más az felelte: Vere Surrexit & Simoni adparuit.* Bizonyára feltáma-

feltámadott 's meg-jelent Simónnak. A' Kátékuménusfokat örömmel meg-kezeftelték: mert a' régi ekklésiákban kivált e' két napon kereszteltek Hufvetban és Pünköftben.

V. Hogy ezen a' napon az Ur' Vatsorájával elmulhatatlanul éltenek: az Agatenfe Kontziliom ugy végezett, hogy a' ki Kr' stus születésének innepén, Hufvetban és Pünköftben Ur' Vatsorájával nem él, az keresztyénnekis ne tartafsek

VI. Hogy a' Kátékuménusfok, kik Hufvetban meg-keresztelkedtek, gyertyákat gyujtottak annak ki-fejezésére, hogy már ök meg világosítottak 's ugy mentenek ének-fzóval a' Forrásokra.

VII. Hogy Teodósius Tsászár az Ur' napján, a' Kríftus' születése napján, az Epifániákon, Hufvetban & *quingagesima diebus* a Pünköfti napokon meg-tiltotta, hogy semmi játékok, teátrumon való mulatóságok ne légyenek, hogy az Hiveknek elméjük egezfzen az ISTENi tisztelet körül forogjanak. (a)

VIII. Hogy Hufvetban a' Templom körül a Püfpökök engedelmekbül vendégséget tfináltak: mellynek maradvánnya mind ez ideig meg-vagyan a' Görög Ekklésiában.

IX. Rómában szokás, hogy midön a' Pápa ezen napon azt mondja: *Pax vobiscum.* senki nem felel. Melly innen vétetődött bé, hogy N. Gergely Püfpök midön az ISTENi szolgálatban mondaná: *Pax Vobiscum.* az Angyal felelt az égből: *Et cum Spiritu tuo.*

X. Hogy ezen a' napon Prótzeffiókat járnak; mert a' Kríftus feltámadván azt mondotta vólt az Afzzyonyoknak: *Memnyetek-el mondjátok-meg; elötetek méggyen.*

E 5 XI.

(a) *Codice Tseodos. Lib. xv. Tit. v. Leg. 6.*

XI. Hogy a' Sz. Háromság' tisztetségére Gyertyákat gyujtanak 's téfznek az oltárra.

XII. Az Hibernus vad természetü-Nemzetről írják hogy egész efsztendőt által tolvajkódtanak 's azzal kereskedtek, Husvétban pedig a' Prédikázió helyyet a' feltámadott Kristus tisztetségére sok nevetséges tréfákat indítottanak 's azzal jelentették hogy Husvétot szentelnek.

XIII. Néhol annyira ment vólt a' dolog az XII. százban hogy a' Papok is vendégeskedésre, játéokra, tántzra adták magokat; mellyet hívtak *Libertas Decembrica*, mert a' Pogányok Detzemberben tartották azt az *Saturnalia*, motskos nevetséges innepet.

XIV. Jó anyának rosz leánya, a' Kátékuménusoknak kerefsztségekből a' kik ezen a' napon a' vízbe meritetnek vala, fen-maradott vólt a' Magyaroknál az a' szokás, hogy Husvét másod napján öntöztek s vízbe hányták egyik a' másikat nevetségesen: a' Görög vallást tartó Oláhoknál meg-vagyon most is.

XV. Néhol meg-vólt az hogy a' Tanítók az Prédikáziók helyyet nevetséges fabulákat beszéltetnek, hogy inkább nevetséget indithassanak az halgatókban, mellyet mondottanak *Risus Paschalis* Husvéti nevetségnek. Panaszlottak erről sok jó Kerefsztyének (a) Néhol valami nagy festett kigyót hordóztanak rüdon; mellyet vertenek. Persónákat öltöztettek, Judást nevétek, Malkusnak füleit elvágták, a' népet sok bolondságokkal katzagásra indították, Mellyekről *Ludovicus Vives* azt mondja: *Fiunt hæc magno scelere non*

non

(b) *De Risu Paschali. Jac: Tomasius in Orationibus*
p. 211. *Hospinianus* p. 64.

non tam eorum, qui spectant, quam Sacerdotum, qui hoc in Templis fieri permittunt: (c)

XVI. Meg-vagyon az a' szokás hogy Hufvétban vaami tzérémóniával Bárányt szentelnek, 's minden egyéb étel előtt, a' Böjtnék vége lévén ezt eszik-meg; annak emlékezetére, hogy a' Kristus az ISTENnek Báránya meg-áldoztatott. De ezt az szokást, jóllehet eredetet vett a' Sidók Hufvétí Bárányoktól, *Walafridus Strabo* vétkesnek tartja; mivel a' mi Hufvétí Bárányunk a' Kristus meg-áldoztatott 's nem kíván ilyen vendégséget töllünk. (d)

Méltán lehet itt azt vizsgálni, hogy az *Hufvétí Fesztett Tojás* honnan vett eredetet? Meg vagyon az a' szokás hogy fok festett Tojásokat készítenek nem csak az Oláhok Erdélyben; hanem O lafz Országban, Francia Országban, Helvétziában, Német Országban, Muszka Országban 's a' Görögöknél? Némellyek 1. ennek eredetét keresik a' Sidóknál, a' kik keményen fött tojást téznek elő Hufvétban egyebek között: de ezzel a' Jérusálem' romlását ábrázolják, mellyen a' Keresztyének nem fokot busultanak, 2. Mások úgy adták elő, mintha a' föld ujjáfszületésének vagy termésének volna *Symboluma*, ki ábrázolója; a' mellyet igazgatott az *Astarte*, kit tiszteltek régen a' Németek 's így ennek tisztességére készítették volna. 3. Hellyes okát egyebet nem találjuk, hanem ezt hogy felállván a' Böjt a' keresztyének között, semmi sirost, vajast 's tojást is enni szabad nem vólt; a' melly szokás mind eddigis meg-vagyon a' Görög ekklésiában. A' melly Tojásokat azért az hoszszu Böjton egybe gyűjtöt-

(c) *In Adnot. ad Augustin: de C. D. Libr. VIII cap. 27.*

(d) *De Rebus Eccles. cap. XVII I.*

gyűjtöttek; azokat osztán Hufvétban nagy ommel ették, osztották Jóakaróiknak, 's hogy kedveseb ajándék légyen megis kezdték festeni a' melly osztán fe-iragadott 's maradt az emberek között. Ezt erősíti az 1. hogy tsak Hufvétkor tselekszik. 2. Nagy örömmel viszik véghez. 3. Hogy adják a' gyermekeknek, szomszédoknak 's kivált a kereszt Atyák, Anyák a' magok kereszt fioknak leányoknak. 4. Hogy akkor fokkal inkább észik mint mászor; mellyet bizonyít a' fok Tojás haj, melly mindenfelé hever. (e) Ezt az értelmet erősíti Hospinianus innen-is, mivel akkor a' gyermekek fok Tojásokat koldulnak egybe 's azokkal mulatják magokat. (e)

Misoda Nevek vagynak erre a' Hónapra fel-irva? Ezek.

ALBINUS. Egy tudós ember az nyóltzadik százban, a' kiről úgy tartják hogy Nagy Károlynak tanítója lett volna; a' ki ezen az napon holt-meg; más néven hívták *Alkuinusnak*, a' betüket más képen forgatva *Kalvinusnak*.

SIMPLITZIUS vólt egy Római Pápának neve, a' ki 484-dik esztend: ezen napon holt-meg.

KUNEGUNDIS második Henrik Tsáfzár felesége, a' ki a' Hazafságban-is szüzességét megtartotta. Holt-meg ezen a' napon.

ADRIANUS. Nevek némelly Római Püspököknek. Tészik erre a' Napra *Kásimirus*-is, a' ki Mátyás Király idejében akart M. Ország Király lenni; de M. Országot el-nem foglalhatván szenté lett.

FRIDERIKUS. Egy néhány Tsáfzároknak; Fejedelmeknek és tudós embereknek-is nevek.

GOTFRI-

(e) *Haremburgius de Ovorum Paschal: origine in Bibl. Bremsis: Clas. VI. p. 1027. (f) De Festis pag. 65.*

GOTFRIDUS. Bullioneus első Jérusálemi Keresztyén Király 1099-dik eszben. *Fridolinus*nak is tulajdonítják ezt az napot, a' ki az Scótusok Királyok fia vólt, de Galliába ment Evangyéliom hirdetni.

PERPETUA. egy Keresztyén szüz, a' Keresztyén vallásért fokot vontzoltatván, végre ezen a' napon a' fene vadaknak vettetett.

FILEMON. egy Kolosébéli ember, a' kinek irt Sz. Pál egy Levelet.

PRUDENTZIA. Ezen a' napon forognak emlékezetben az Sebástiban fok kinzások után megégett 40. vitézek 313-dik eszt. kiknek Pulkéria Tsáfné megtalálván porokat, innepet szerzett emlékezetekre. (a)

TZIPRRIANUS. Kártágóbéli Keresztyén Püspök a' kit nevezett István az akkori Római Püspök. *Pseudochristus*, *Pseudoapostolus*-nak. A' Keresztyén vallásért mártiromfágot szenvedett 258-dik eszt. Az Iráfi igen nagy betsületben tartatnak.

KONSTANTINUS. első Keresztyén Tsáfzár, a' ki felette fok jót tett az Isten' ekklesiájával 's ditsőségesen országolt az negyedik százban. Ezen kívül nevek egy néhány Tsáfzaroknak Papok' 's Pátriárkáknak.

GERGELLY. Római Pápa, tudós és jó embernek tartatik, az oskolákra és tanulókra nagy gondja vólt. Vádolják azzal, hogy az Isteni tiszteletbe fok fele tzerémóniákat állított fel, mellyel terhelte az ekklesiát. A' tanuló' Pátrónusoknak tartatott. Ez az irás vólt Koporsóján: *Implebatque actu quidquid sermo ne docebat.* Ezt az napot ollyannak tartják a' mellyből fok tudnak jövendöltni a' tudatlan emberek

ER.

(a) *Sozomenus Libr. ix. cap. 2.*

ERNESTUS. Mások írják erre a' napra *Eufrásziát*, egy Konstantzinápolyi szüzet, a' ki Apátzafágra adta magát 's ezen napon holt-meg Égyiptomban a' Klástromban. Némellyek pediglen *Nitzéforust*, a' kij volt-Konstantzináp. Pátriárka s' holt-meg számki-vetésbē.

ZAKARIAS. volt egy Görög nemzetből való Római Pápa, a' kiről írta Sigonius: *Rebus pro ecclesie salute & Apostolicae sedis auctoritate non tam pie quam prospere gestis obiit.* 752: Ez tiltotta-meg az Bonifátziushoz Német Országba küldött levelében, hogy a' Szajkót, Varjat, Tsókat, Gólyát, Vidrát, Nyulat, Erdei lovat a' Keresztyének meg-ne egyenek 's szalonával-is mitsoda időben éljenek meg-határozta. (b) Volt ezen a néven egy Jérusálemi Püspök-is 628. éft.

KRISTOF. Ugy tartják hogy ezt Dióklétziánus ölette-meg a' Keresztyén Hitert. Festik-le ily formán: Rajzolnak-le egy igen magos embert a' ki mégyen-minden hajó nélkül a' tengeren; ölében viszen egy kis gyermeket; hátán egy tarisnyát a' mellyben halak és egyéb eledelék vagynak: kezében tart egy Pálma ágat mellyel a' tenger habjait tsendesíti. Ez a' Keresztyén embernek s nevezetesen a' Keresztyén Tanítónak le-irása, a' kinek ölében való kis gyermek, a' szivében való Kristust adja elő, a' Pálma az ISTEN beszédit, mellyel tsendesíti a' tenger habjait, e' világi fok nyomoruságokat meg-erősítetvén feljül mulja; a' tarisnya 's eledel arra tanítja, hogy az ISTEN az ő hívő szolgainak ki-szolgálattja a' szükséges jókat. Így azért. a' Kristóf *Symbolica Pictura* 's minden igaz Keresztyén *Christophorus*. (a)

GÁBOR.

(b) *Flacius in Catalog: Test: verit: Libr. VIII. p. 668.*

(a) *Casalius de Ritibus vet: Christi: cap. II. p. 23.*

Hoffman in voce Christophorus.

GABOR. *Gabriel Brixienfis* egy Kárdinális, a' ki xxx. efsztendök' elfolyások alatt fenkire meg-nem haragutt

GERTRUDIS. egy nemes leány, a' ki apátzává lett, Klaftromot épitetett, benne lakott 's ezen a' napon meg-hólt az negyedik százban.

SÁNDOR. Jéruſálemi Püſpök, melly hivatalt 50. efsztendök alatt vífelt, Détzius alatt meg-öletett a' Kereſztyén vallásért. Nevek egy néhány Római Pátriárkáknak-is, az első mártiromfágot szenvedett Adriánus Tſáfzár alatt 131-dik efszt.

MÁTRONA. A' Rómaiak így hivták az olyan afzfzonyokat a' kik nem tsak férjhez mentek 's Anyákká lehettek rendesen; hanem egyſzer 's mind betsületes törvény ſzerint élő afzfzonyok vóltanak.

BENEDEK. Egy Umbriai Olafz orſzági Nemesember, a' ki a' fok hadakozások miatt el-vonta magát e' világtól, és az Benediktinus Barátok ſzerzetit állította fél 530-dik efsztendő tájban, a' mellyből mind e' mái napig fok tudós emberek ſzármaztanak.

RAFAEL. Vóltanak ezen a' néven némelly tudós emberek.

TEODORUS v. **TEODORIKUS,** Tódor, némely Római Pápáknak, Aleksándriai és Konſtántzinápolyi Pátriárkáknak nevek.

KASIMIRUS. Volt az harmadik Káſimir Lengyel Királynak fia, a' ki Mátyás Király idejében Magyar-Orſzági K. akara lenni, de Mátyástól meg-ſzorogattatván víſzá ſzalada L. Or. 's ſzent életre adá magát.

EMMANUEL. Neve egy Luſitániai Királynak, kit *Feliciffimus*nak neveztek ſzerentsés orſzáglásáért. ennek emberei találták Ámérikát.

ROBER-

ROBERTUS: Egy Istenfélő Frantziai Király, a' ki fok Templomokat épített.

MALKUS. A' Fő Pap szolgája, kinek Péter Apostol fülét elvágta volt. Ismét egy Historikus Anastásius Tsász r idejében.

EUSTASIUS. Trájánus Tsászárnak egy fő udvari embere, a' ki a' Kerefztyén vallásért mártiromságot szenvedett. Ismét egy hires Apátor Frantzia országban a' ki fok apró babonás tselekedetekre erőltetvén az Barátokat: Lóthárius alatt Sinodust tartottanak ellene. Hólt-meg ezen a' Napon.

ADONIAS.

AMOS.

Egy Jérusálemi Pátriárka, a' ki hólt meg 607. eszt.

Vagynak e még-töb erre a' Hónapra tartozó Szentek?

Vagynak közel hatvanig valók, a' Magyar korona alá tartoznak, kik némelly ekklésiákban tiszteltetnek. (a)

NYOLTZADIK RÉSZ.

Szent György Haváról és abban való INNEPEKRŐL.

Szent György Havának miért nevezik? Szent György Vitézről a' kinek Innepe ebben az Hónapban szokott meg-fzenteltetni. A' Rómaiak pedig mondották *Aprilisnek*, a' Deák szótól *Aperio*, megnyitom *aperilis*; mivel a' tel hó-viz fagy által el zárván mindeneket, ez az Hónap meg-nyitja 's kezdi ujjitani a' természet rendét, Ama szerint:

*Nam quia Ver aperit tunc omnia, densaque cedit
Frigoris asperitas, foetaque terra patet,*

Aprilem

(a) *Acta Sanctor: Hung. p. 108. Mart Szentiványi
Dissert. Paralip. Catal. LXXV. p. 152.*

Aprilem memorant ab aperto tempore dictum.

Quem Venus iniectá vendicat alma manu.

Akarták Vénusról-is nevezni *Apherilis* ab *αφρός Spuma*, hab habos, Névről hivaták egy ideig *Neroneusnak*.

Mitfoda Innepek vagynak ebben az Hónapban? Kettő nevezetesebb, az *Alberté* és a' Sz. Györgyé.

I. **ALBERTRÓL.** Ki volt *Albert*? *Albert* vagy *Adalbert* volt egy Tseh Nemzetből való Prágai Püf-pök, a' ki Geiza idejében Magyar Országra menvén meg-kerefztelte István első Kerefztyén M. Királyt, tanította a' Magyarokat, a' Kerefztyén Hitre. Mellyre nézve Magyarok Apostoloknak 's Pátronusoknak-is tartatik, söt első Esztergomi Érseknek-is: De ezek igen bizonytalanok 's az ő életének másutt való folyásával meg-egyeztetni nem lehet. Bizonyosabb az, hogy Rómából hazájába visszafutván a' Tsehek nem fogadták-bé, hanem ment Lengyel Országba 's onnan Prusziába, akarván ott a' Pruszokat Kerefztyén Hitre téríteni töllök meg-öletett Aprilisnek 23. napján 992-dik eszt. Mikor kezdték a' Magyarok innepnek tartani ezt az Napot? A' régi Kalendáriumokban ez nem taláztatik, hanem 1560-dik esztendőtol fogva, midön Oláh Miklós az Esztergomi Érsek máfokkal együtt Kalendáriumba íratta. (a) Testét a' Pruszok annyi arannyért igérték hogy meg-adják Bóleslausnak, a' megnyit nyomna a' mértékben; de meg-tsalódtak, mert tsudálatoson igen keveset nyomott. Arról a' Lengyelek úgy tartják hogy Gneznában vagyon; a' Tsehek ismét hogy Prágában; mellyik fél állatása igaz? kétséges. (b)

F

II. SZENT

(a) *Peterfi de Concil: S. Hung: conferatur p. 257 295.*
 & *Tom. II. p. 128.* (b) *Acta Sanctor. Hung. p. 209.*

II. SENT GYÖRGYRŐL. Vólt ez egy vitéz Kapitány a' Légendáriusok szerint, Nemzetére nézve Kappadótziából való, a' kit a' Keresztyén Hitért Dióklétziánus igen sok féle kínzásokkal ölt meg 303. eszt. Verette, mezes Kementzébe vetette, tüzes vas-botskort szegeztetett a' lábára, de mind azokkal nem árthatván, végre fejét vétette. A' Görög Eklésiák hamarább kezdették tisztelni, a' Napnyugotiak későbbre. Szenvedéseit ezekben a' versekben tették-le:

*Carcere, caede, siti, vinculis, fame, frigore flammis,
Confessus Christum: duxit ad astra caput.*

*Qui virtute potens Orientium in arce sepultus,
Ecce sub occiduo Cardine praebet opem.*

*Ut Martem Latii, sic nos te diue Georgi,
Nunc colimus.*

Erről írják, hogy midőn Libiában Siléna nevű városban a' város mellet lévő tóban lakozó dögleletes Sárkánynak sors szerint tartoznának adni Embereket a' Sárkánnyal való meg-egyezés szerint, és a' sors eset vólna a' Király leányára, a kit nagy firalommal ki vittének a' városon kívül, hogy a' sárkánynak adjanak, éppen akkor érkezet oda fegyvesen, 's meg értvén a' dolgot, nagy bátorfággal a' Sárkányra reá rohant, meg ölte és az leányt meg szabadította. Ugy is festik-le lovon ülve dárdával, vas-derékkal, paissal, hogy a' Sárkányt öli, tapodtatja; a' leány pedig kezeit reá terjesztvén, könyörög néki:

Mit kell erről itélni? Azt a' mit némelly Római valláson lévő tudós emberek. Gélásius Római Pápa az Rómában 494-dik eszt. gyűjtott Kontziliommal együtt

együtt azt írta: *Passio Georgii apocrypha*: a' György szentvedése költött dolog (c) *Báronius* a' Római ekklesiának nagy Kárdinalja és Historikussa: *Symboli potius quàm Historiae alicujus opinor esse expressam imaginem* (d) *Casalius* a' régi szokásoknak ferény fel keresgélője 's le írója (e) *De S. Georgio supponendum Orientales usos Symbolis & hyeroglyphicis & propterea Provincias & civitates Nympharum effugie proponebant: Diabolum forma Draconis, Sanctos qui fortiter pugnaverant, indicabant per Equitem armatum Ephes. vi.*

Ez hát le-ábrázolása az Ekklesiának, mellyet mint tisztá szüzet az ördögnek meg-öletetésével szabadtott-meg a' Kristus. Vagy az Tanítóknak, kik az ISTEN' beszéde fegyverével rontyák-el az régi Ki-gyó' erejét 's szabadtják-ki annak hatalma alól az id-züendőket.

Honnan vett eredetet ez a' Kép vagy rajzolás? A' Nagy Konstantinustól, a' ki a' maga Képét úgy festette-le, hogy az ördög Sárkány formában lába alá völt rajzolja, mellynek hasa dárdával által-völt szegezve. (f)

Hát Sz. György Historiája 's ilyen jó emlékezete honnan támadott? Azt az Historiákban tudós emberek ilyen képen eredetnek itélik: Völt egy *Georgius Cappadox* Konstantzius Tsászár idejében katonából lett Aiek-sándriai Püspök, a' kit az Ariánusok tettek vala Püspöknek, igen kegyetlen ember mind a' Pogányokhoz 's mind az igaz Keresztyénekhez; a' kiről írta *Sozomenus*: *Crudelius, quàm ulla fera bestia in ovile Christi*

F 2

graf.

(c) *Grat: Distinct. xv. Decret: pag. 1. cap. III.*(d) *In Martyrolog: Romano.*(e) *De veter Sacr. Christian. Ritibus cap. II. p. 23.*(f) *Euseb: in Vita Const: Libr. III. cap. III.*

graffabatur. Ezt fok kegyetlenségei után a' Pogányok meg-fogták, verték, kötözték 's egy tevére ültetvén a' Városból ki-vitték 's a' tevével együtt agyon verték 's meg-égették, hogy a' hammát az ő követői fel ne szedhesék. (g) A' kinek mint igen nagy Mártírnak Hístóriáját úgy írták-le az Áriánusok kefervefen; melly írás idővel a' Görögök' kezekbe esett, 's mint *Megalomártírt* úgy kezdték tisztelni, hístóriáját tóldozni, földozni; a' Görögöktől által-ment a' Napnyugotiakra. A' Magyarok is mindjárt Keresztényfégek' kezdetében tisztelni kezdték, vévén ennek tiszteletét fok egyéb rendtartásaikkal a' Görögöktől; 's ennek nevére tiszteflégére fok Templomokat 's Városokat-is neveztek.

Mit jegyzéss-meg még erről? Hogy ezen a' napon fok varásláft, 's babonát vízfnek véghez az emberek.

Mitsoda Napok vagynak a' Kalendáriomban? Ezek:

HUGO. Sok tudós embereknek és Fejedelmeknek nevek: nevezetesen kánónizáltatott 1134. Efst. *Hugó* a' Grátziánápolyi Püspök. *Hugó* a' Damokos Szerzetéből első Kárdinál tsinálta 1244. Efst. tájban a' *Biblica Concordantiát*, öt száz keze alatt való Barátok által, jó hasznos Munkát.

EPIFANIUS. Egy Tziorus szigetbéli Püspök, tudós ember, a' ki szép és hasznos Írást-is hagyott maga után. Hólt-meg 403. eszt. nagy vénségben.

FERDINANDUS. Egy-néhány Királyoknak, Tsászároknak 's nevezetes embereknek a' nevek.

AMBRUS. Mediólánumi Püspök, igen tudós és Istenfélő ember, a' ki hólt-meg. 397. eszt.

ABIGAIL. Ezen a' napon vagyon a' Vintzen-

tzius emlékezete-is, a' ki vólt egy Spanyol Barát,
ki kánónizáltatott 1455. esztendőben.

TZÉLESTINUS. Egy-néhány Római Püspöknek nevek. B. Szűz Mária hét Fájdalmi emlékezetének innepe. Szereztetett 1545. esztendőben.

ÁRON. Két-száz Mártirok emlékezetekre szentelik a' Görögök.

LIBORIUS. Diénes Kórintusi Püspök emlékezetére-is szentelik.

BOGISLAUS. Ezen néven vóltanak egy-néhány Pómériániai Fejedelmek.

EZEKIEL.

LÉO. Egy-néhány Római Pápáknak és tudós embereknek nevek: az első **LÉO** R. P. kérésére megengesztelődött *Atila*, és Rómát nem pusztította el; melyért a **Léó** emlékezetére Pénzt vertek a' Rómaiak

JULIUS. Egy-néhány R. Püspöknek nevek; az első hólt meg ezen a' napon az negyedik százban.

JUSTINUS. Mártir, vólt ez egy tudós Samaritanus Filósofus, de a' Keresztény Hitre térvén annak lett erős óltalmazója; irt a' mellett szép Apológiát a' Római Tanátshoz, az 's egyéb hasznos irásai-is meg-vagynak. Meg-öletett 163. eszt. ezen a' napon.

TIBURTIUS. Egy Római nemes Ifju, a' ki a' Keresztény Vallásért meg-öletett ezen a' napon Dióklétziánus idejében.

KARISIUS. Nyóltz társaival együtt ezen a' napon Kórintusnál a' Keresztény Vallásért a' vízbe meritetett 's öletett a' tengerbe.

MALAKIÁS. Egy Hiberniai Érfek Sz. Bernárdnak igen kedves embere, a' kinek ölében-is hólt-meg 1148. eszt. Erre az napra rendelte vólt az VI. In-

Innócentzius P. *Festum Lanceae & Clavorum Christi*: a' Kristus Dárdájának, Szegeinek és Tövis-koronájának Innepét. Mellyen így énekelnek:

Ave ferrum triumphale!

Intrans pectus in vitale,

Coeli pandis Ostia.

Faecundata in cruore,

Felix hasta nos amore

Per te fixi saucia.

Mikor a' Szent Földre hadakoztak a' Keresztyének, Antiókiában találták volt a' Sz. András Templomában; onnan került Konstantzínápolyba; de Baldinus Imperator igen meg-szükülvén a' Velentzei Kereskedőknek zálogba vetette a' fiját, s ezt is nagy summa pénzen az Spongyiával együtt el-adta a' Velentzéseknek. Musztafa Bassa pedig Rómába menvén követségbe, ezen dárdának vasát ajándékba vitte volt az VIII-dik Innócentziusnak. (a)

RUDOLFUS. Neve egy Habsburgi Grófnak, a' ki a' Tsászári méltóságot elsőb az *Austriaca Familiára* vitte.

ÉNÉAS.

HERMOGÉNES. Egy-néhány tudós embereknek nevek.

ABSOLON. Egy Rósiöldi Püspök, a' ki a' Dánufok meg-téritésekben fokot fáradozott.

FOTUNÁTUS. Piktáviai Püspök, a' ki a' Szenteknek Életekről írt egy Könyvet.

KÁJUS. Dálmátziából való R. Püspök Dióklétziánus Tsászárnak atyafia, fok ideig a' föld alatt való rejték lyukakban, Kriptákban töltötte idejét, végre azokból ki-vonatott és az Öttsével együtt, a' ká

(a) Vide Auctores citatos apud Hospinianum p. 68.

ki ismét R. Pap volt, a' Tsáfár parantsolatjából feje vétetett ezen a' napon.

MÁRK. Sz. Péter Apostol tanítványa és úti-társa, a' ki írta az Évangyéliomat, Afrikában félyel és Egyiptomban hirdette a' Keresztyén tudományt. Alexandriában első Püspök volt; a' holott kegyetlenül meg öletet a' Keresztyén Hitért. 43. ezrt. Teste 831. dik ezrt. Vénétziába hozatott, a' holott tartatik a' Sz. Márk Templomában; a' Velentzések magok Pátrónusoknak tartják. Volt egy Remete-is igen nagy szentségü, a' ki meg ölvén egy gyermeket, a' Puszta-ba ment lakni, nagy félidféggel, alázatossággal viselte magát, 's annyira-is ment, hogy neki az Angyalok szolgáltattak Ur' Vatsoráját, a' mint maga mondotta. (a)

EZEKIÁS.

ANASTASIUS. Egy néhány R. Püspökök' nevek.
VITALIS. Egy Médiólánumi Keresztyén, a' ki a' bálványoknak áldozni nem akarván, Ravennában elevenen el-temettetett egy gödörbe.

REIMUNDUS. Egy tudós Domokos szerzetin való Barát, a' ki fokát munkálódott a' Pápák törvényeik körül, a' Nyóltzadik Kelemen Pápa a' Szentek Laístromokba írta 1601. dik ezrt. *Katarina Sénenfis-is* egy Domokos Szerzetin való Szüz ezen a' napon tiszteltetik, a' kinek életében le-vagyon írva mint látogatta-meg őt az Ur Jésus a' Szüz Mária, Domokos és Sz. Pál, 's az Idvezítő hogy jedzette-el maga Mátkájának, és a' maga Sebeiből ki-vett köntösbe miképen öltöztette-fel; mellynek fel-vétele után soha semmi hidegbe meg-nem fázott. (b)

ER-

(a) Sozom: Lib: VI. C. XXIX. (b) apud Hospinianum de Origine Monachatus pag: 287.

ÉRÁSTUS. Sz. Pál tanítványa, Kórintus Városnak kints tartója, a' Sz. Pálnak némelly utaiban társa az Évangyéliom hirdetésre.

Vagynak-e ezeken kívül több Szentek erre a' Hónapra tartozók? Vagynak szám szerint harmintzan, a' kik erre a' Hónapra íratnak, 's egyenesebben a' Magyar Korona alatt való Országokra tartoznak. (c)

KILENTZEDIK RÉSZ

A' Pünkösöd Haváról és abban való INNEPEKRŐL.

Honnan vette nevezetét ez a' Hónap? PÜNKÖSDRÖL, melly ebben az Hónabban szokott esni: a' nevezet pedig a' Penkost, Pentekoste Görög szótól, melly ötvenediket téfzi, mivel Hufvét után ötven nappal szokott esni, formáltatott.

Hát a' Rómaiak honnan nevezték Majusnak? Rómulus két rendbe osztotta vala a' Római népet, in *Majores* & *Juniores*, a' vénekre és ifjakra, hogy a' vének tanátsal, az ifjak erővel irtalmazzák a' várost. Ezt az Hónapot a' Vének, a' következőket az ifjak tisztefségekre nevezte a' ma szerint: *Hinc sua Majores tribuere vocabula Maio.*

Junius a' Juvenum nomine dictus adest.

Mitől a' Innepek vagynak ebben az Hónabban?

Rendel ezek rend szerint valók:

I: **FILEP. JAKAB.** Mind ketten vóltanak Apostolok; 's mind ketten ezen a' napon ölettek-meg. Filepnek vóltanak négy Évangyélifista leányi, kiket férjhez-is adott. Prédikállott a' Sztzitáknál és Frigibában,

(c) Mart: Szentiványi Dis: Paralip: Rerum Memorab. Catal. LXXV. p. 153. Acta Sanct: Hung. 186.

ában, az holott meg-is öletett. Jakab volt az Alféus fia, a' Kristus Menybe menetele után Jérusálemi Püspök XXX. esztendőök alatt; a' ki nagy ártatlanságban és emberek előtt való kedvesfében töltötte-el életét. Sokáig mutogatták a' Keresztyének az ő fából való Püspöki székét, és gyóltts felső ruháját, azoknak a' szű és a' moly nem ártott.

Ki szerzette ezt az Innepet? Bizonytalan. *Bedtus Rendanus* azt írja, hogy az első fékulumokban alig volt két vagy három Apostolnak innepe, hanem idővel úgy rendeltetett, hogy Pünköft Havának első napján minden Apostoloknak emlékezetek együt tiszteltesék. Végre ugyan csak a' két Apostoloknak emlékezetekre hagyatott; minthogy mind ketten azon a' napon ölettek-meg.

II. KERESZT TALÁLÁSA INNEPE. A' Kristus Kereszt-fájának megtalálásának emlékezetére illik ezt az napot: mellynek illyen Históriája vagon: *Héléna* a' Konstantinus Császárné anyja Jérusálemba menvén meg-tisztította az Galgota hegyét a' fok tsonktól. Annak alkalmatosságával megtalálták ott a' Titulust, mellyet Pilátus írt volt a' Kristus feje felé meg-feszítetésekor: *Ez a' Názáretbéli JESUS a' Sídóknak Királyok.* Találtak három kereszt-fákat is, de mellyik volna a' Kristusé, mellyik a' tolvajoké? nem tudták meg-választani különben; hanem egy holt emberhez értetvén, a' két elsőre fel-nem támadott: hanem az harmadikra; 's az íteltetett a' Kristusénak lenni. Azt vitte Héléna a' Fiához a' vaszszegekkel együtt; mellyekből a' lovának zabolát csináltatott Konstantinus. Héléna pedig Innepet rendelt a' Kristus kereszte megtalálása emlékezetére. (a.

mellyet *Eusebius* Pápa parantsolt, hogy Pünköszt Ha-
va első napján szenteljenek mindenütt. (b) Ezeket
fábulának tartják ilyen okon 1. Mert *Eusebius* a'
ki fokát ír *Hélénáról* ezt nem említi. 2. Mert *Héléna*
Eusebius Pápa idejében kerefsztyén nem volt; ha-
nem *Silvester* Pápa meg gyöztvén a' 'Sidókat a' Sz.
Írásokból *Héléna* előtt, ugy lett Kerefsztyénné. (c)
Azért *Gélásus* Pápa-is ezt az *Históriát* a' Római
Kontziliommal együtt megvetette. (d) mint költe-
ményt. Meg-ujította pedig ezen *Innepet* a' XI.
Gergely 1374-dik esztendőben.

III. *ALDOZO TSÜTÖRTÖK*. A' *Kristus*' *Meny-
bé-menetele*nek emlékezetére való *Innep*. *Miért ne-
vezték a' Magyarok Aldoza Tsütörtöknek?* Egyéb oka
femminem látzók, hanem hogy a' *Kristus* akkor vit-
te tökéletességre ama' nagy *Aldozatot*, a' mellyért
*Háláadás*nak áldozatjával áldozának a' meg váltatott
Hivek ö *Felségenek*. *Mikor kezdetett ez az Innep?* *Au-
gustinus* emlékezik erről elsőben a' negyedik századnak a'
végen, így szólván: A' mellyek meg-nem íratatta-
nak, hanem csak által-adatattanak, 's az egész vilá-
gon meg-tartatnak, észre vehetjük azokról, hogy
vagy az *Apostoloktól*, vagy az egész *Kontziliomok-
tól* rendeltettének, mint az hogy az *UR*' *szenvedése*,
Fel-támadása, *Menybe-menetele*, és a' *Sz. Léleknek*
Menyből-eljövetele esztendőnként elő-forduló *Innep-
ben* tiszteltetik. (e) De volt ez előtt-is; mert *Huf-
vétől* fogva *Pünkösztig* ötven napokat ugy tartottak
a' *Kerefsztyének*, mint *Innepeket*; a' mellyek között
volt

(b) *De Consecr, Distinct: III. Crucis.*

(c) *Nicephor: Libr. VII, cap. 36.* (d) *Distinct: XV.
Sancta Rom. Decret.* (e) *Epistol: CXVIII.*

volt ez a' Napis; de az ötven napokat ofztán bizonyos Napokra szoritották.

Ezen a' Napon a' tudatlanság idején azt tselekedték az emberek, hogy egy darab Tökét, a' mellyel a' Kristust ábrázolták, a Templomban fel-vontanak annak Menyezetére. Mást a' mellyel ábrázolták a' Sátánt ki-vetettek a' Templomból; a' mellyet vertek és egybe rontottak annak elő-adására; hogy immár a' Sátánnak a' Kristus Menybe-menetele után nints hatalma az Ekklesián. Ismét a' Templom mellett elhintettének hómi Diót és egyéb Gyümölcsöket; mellyeket midön kapdosott az oda gyült nép es gyermekek, fel ül vizzel meg öntözték 's neyetséget indítottak belöle. Melyel azt akarták ki-ábrázolni, hogy a' Kristus feljül ad a az élet vizet.

Ezen a' napon jedzi-el a' tengert a' Vénétziai tanáts egy arany Gyűrüt belé vetvén fok tzerémóniával és nagy pompával; melly kezdődött 1311 dik esztendőben, vagy még az előtt 1177-dik eszt. midön az harmadik Sándor Pápa Friderik Tsászfár előtt oda futván, a' Vénétufok mellette fel-állottak 's a' Tsászfár hadát meg-verték; mellyért egyebek között ezt a' Privilégyiomat adta a' Pápa, hogy a' Tengert magoknak el-mátkásítsák.

IV. PÜNKÖSD, PENTECOSTE. A' Páska-báránynak meg-étele után a' Sengének bé-mutatásától fogya ötven napokat számláltak, az ötvenedikén az ISTENnek áldozatot mutattak a' mezei áldásért, a' melly ugyan innep volt és a' Görög nyelven *Pentecoste*-nak ötvenediknek, a' mi nyelvünkön abból formáltatott szóval mondatik *Pünköfnek*.

Ez nevezetescé tétetett ofztán, midön a' Sz. Lélek

az Apostolokra el-küldetett. Nem tsak azt az ötvenedik napot tartották pedig Innepnek; hanem az egész ötven napokat; a' mellyeken (1. nem böjtöltek, (2. térdet nem hajtottak hanem fen-álva könyörgöttek. (3. szent éneklésekkel töltötték idejeket, kivált az Halléluját mindenütt énekelték, a' mellyet a' negyven napi Böjt idején nem tselekedtek.

Ki szerzette ezeket az Innepeket? *Ambrósius* így szól: *Dominus disposuit, ut per Quadragesimam contristemur, & per Quinquagesimam laetemur*: Az UR rendelte, hogy a' negyven napokon szomorkodjunk, ötven napokon örvendjünk. *Hilarius* ismét ugy tarja, hogy ezeket a' Napokat az Apostolok rendelték. De *Tertullianus* a' ki mind ezeknél régibb, azt állattja, hogy a' Keresztyén Ekklésia a' 'Sidóktól vette-bé 's ofztán szokásba ment és meg-maradott. *Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nulla legis traditio tibi praetendetur, auctrix consuetudo confirmatrix & fidei observatrix. Consuetudo autem etiam in Civilibus rebus pro lege suscipitur, cum deficit lex* (b)

Mitsoda nevek vadnak fel-irva ebben a' Hónapban?

Ezek:

'SIGMOND. Római Tsáfzár és Magyar Király, a' ki fokát fáradozott abban, hogy a' Pápák között való részre szakadozást el-törölhetné. Hólt-meg 1437. efb. Egy Tar Lörintz nevü ember reá ment a' Tsáfzárra, hogy ö elrejtezett vólt és a' Tsáfzár ágyát Pokolba látta tűzbe égni, mivel sok leányokat szeplesített-meg. Azt felelte a' Tsáfzár: gondja léfzen reá, hogy ágyát Pokolból ki-végye: a' tizenhárom Városokat azért nyóltzvan ezer Forintokba-zálogba

(b) *De Corona Militis. pag. 417.*

zálogba vetette, 's azzal a Pénzel építette Budán a Sz. Sigmond' Templomát; mellynek fok fundust is rendelt:

Ezt az napot szentelik az Áthánáfius Püspök emlékezetére-is, a' ki az igaz vallás mellett való hartzai után ezen napon alutt-el.

FLORIANUS. Vólt a' Vitézek között százados, vagy Kapitány Dióklétziánus idejében; a' maga keze alatt való Katonák által a' Tsászfár parantsolatjából meg-veretett, az után követ kötöttek ta' nyakára és a' vízbe vettetett ezen a' napon.

GOTHARDUS. Egy Bavariai Barát, a' ki Hil-démensis Püspök vólt, élt az második és harmadik Ottó Tsászfárok alatt; Hólt-meg ezen a' napon.

HAGGEUS. Ezt az napot mondják *Joannis ante Portam Latinam.* Olajba főtt Sz. János napjának; annak emlékezetére hogy Dómitziánus forró Olajba vetette Sz. János Apostolt, a' melly mind az által néki semmit sem ártott Rómában. Ma erről vetélkednek a' Histórikusok igaz-e, vagy nem?

STANISLAUS. Szanifzló, egy Lengyel Országí Püspök, a' kit jó intéseiért Bóleslaus L. Király meg-öletett; melyet meg-bánván el-bujdosott, és Kárin-tiában Ozra nevü Klástromban a' Barátok Konyhá-jokon élödő Fraterré lett. 1081 eszt. Szanifzlót kánó-nizálta a' negyedik Innózentzius. Ezen a' napon vagy az *Festum Apparitionis S. Michaelis*, Sz. Mihály Árkangyal meg-jelenésének innepe: a' kiről hofszu fabula vagy az hogy jelent-meg egy el-veszett bikáját kereső embernek a' Gargánus hegyén való barlangban; mely Templomá formáztatott az Angyaitól. (a)

7U-

(a) *In Breviario Romano p. 815. Hospinian. p. 70,*

JUVENALIS. Egy Jéruſálemi Püſpök az ötödik Sékulumban; iſmét egy tudós Orvos és Pap Áfrikából való, a' ki a' Narniabélieket a' Kereſztyén tudományra tanította 's közöttökis holt-meg Püſpökſégben.

ÉSAIÁS. Egy Püſpöknek neve, kinek követőji *Eſajánusoknak* neveztetek Egyiptomban.

GORDIANUS. A' Római Birodalomban Juliánus Tsáfárnak helytartó vitzéje; a' ki a' Kereſztyén Vallásra álván minden Háza-népével együtt, Juliánus meg-ölette, 's teſteket az ebeknek vetette, de azok nem nyultak hozzájuk; hanem el-temettettek.

GÁNGOLFUS.

PONGRÁTZ. Fő-emberektől ſzármazván tsak hamar árvaságra maradt 's Rómában Kereſztyénné lett 's Kornélius Pápatól titkon meg-kereſztelkedett. Magát XIII. eſztendőſ-korában Kereſztyénnek ki-jelentvén Valériánus Tsáfár parantsolattyára a' Bálvány Iſteneknek nem akarván áldozni, ezen a' napon feje vétetett.

SERVÁTZIUS. Trájeſtumi Pöſpök, erről azt írják, hogy a' Kriſtusnak attyafia vólt, s' együt-is élt a' Kriſtuſſal, de az után-is három-ſzáz eſztendő-kig. Ennek nagy Attya *Éliud* és *Erſebet*, az Kereſztelő János Anyja teſtvérek vóltanak *Eſmériával*, a' ki Anyja vólt Annának a' Sz. *Mária* Annjának. Holt-meg ezen a' napon.

KORONA.

SOFIA. Egy Római Nemes Afzfony, kinek három Leányi ſzemei előtt ölettek-meg a' Kereſztény Vallásért Adriánus Tsáfár idejében; a' mellyen nagy örömben vólt.

NÉPOMUTZÉNUS JÁNOS. Egy Tseh Ország-Szent, kinek rothadás nélkül való nyelvét Prágában mutogatják; a' képit az vizek mellé és Hidak végeire szokták tenni; minthogy őtet a' vízbe ölték vólt. Ennek előtte a' Kalendáriumba vólt felírva *Nitzéforus* Konstantzinápolyi Pátriarka; de kánonizáltatván Népómutzénus, amazt ki-szorította a' Laistromból.

GALATÉA.

ÉRIKUS. Egy-néhány Svétziai és Dániai Királyoknak nevek.

POTENTZIÁNA. Egy Római Fő-Embernek Prudensnek Leánya, a' ki titkon fok Mártiroknak testeket temette-el: végre maga Rómában ezen a' napon holt-meg.

SIBILLA. Nevek egy-néhány Fő-Afszonyoknak.

VALENS. Egy Efszéki (akkor Mursának hívták a' Vároft) Püspöknek neve, a' ki a' Kriftus' örök Istenségéről *Ursátziuffal* rofszul értett.

ILONA. Héléna a' N. Konstantinusnak Annya, a' kiről fok egy-mással ellenkező dolgokat beszéllenek az *Legendáriusok*.

DÉSIDIÉRIUS. Lingóniai Püspök Frantzia Országban, a' ki a' Vandalusoktól öletett-meg midön a' Templomban könyörögne a' Népert, nagy kegyetlenséggel ezen a' napon.

ANTIOKUS. Egy Ptólémáisbéli Püspök Eudokfia Tsászárnének igen kedves embere, ékesen szólláért mondatott *Os aureum*, Arany szájnak. Prédikálásával fok pénzt gyujtott vólt Konstantzinápolyban; Krisoftomusnak rofsz akarója. (a)

ORBÁN. Vólt Római Püspök, a' ki a' Kerefsz-

(a) *Socrates Libr: VI. Cap: X.*

tyén

tyén Vallásért meg-öletett az harmadik Százban. Ezt az Napot tartják *Dies criticus*-nak, mellyből jövendölnek a' tudatlanok. Ha tiszta Nap-fény legyen a' bornak bőv termését; ha esős idő szükfőget. Mellyre nézve Álsátziában meg-volt az a' szokás, hogy ha szép Nap-fény volt, az Orbán fa-képét nagy örömmel ének szóval kiférték az utzákon; ha pedig esős idő volt, kötelet kötöttek a' nyakára 's úgy vontzolták a' Sárban. (b)

673. *BÉDA*. Született Angliában alaton állapotban 735-dik éfzt. A' ki az ő tiszteletes életére 's tudományára nézvé mondatott *Venerabilis*-nek, Tiszteendőnek. Görög, Deák, 'Sidó nyelvekben, a' Filozófiában, Teológiában Históriában 's egyéb Tudományokban-is tudós volt, Tudományai kiadására ékefen szöllő. Irt LXXVIII. Könyveket mellyek XXXVI. darabokban adattak: mellyekben az ő és új Testamentomi Írásokat magyarázza és adja-elő a' Históriát 's egyéb filozófiára tartozó dolgokat. Fabulázzák rólla, hogy mikor igen meg-vénhedett volna 's akarna prédilállani a' szokás szerint a' Templomban, a' szolgájá mint világtalant elvezeti 's meg-álítja egy rakás kőnél, hogy prédikáljon, mert ott vannak az emberek; ki mikor fokáig tanított volna a' Köveknek, tanítását elvégezvén azt felelték a' Kövek: *Amen!* Hólt-meg ezen napon 735-dik éfzt. Mondották rólla köz-beszédben, hogy a' ki a' Világnak utólsó szegeletében született, az egész világot elméjében hordozza.

Az ő *Venerabilis* i Titulusáról, a' melly ugyan kiváltképen reá ragadott, így írnak, hogy egykor Rómába

(b) *Molanus de Picturis cap. XXVI. Hospinian. p. 73.*

Rómába menvén ott egy kapu felibe ezek a' Betük
 vóltanak fel-írva: P.P.P. S.S.S. R.R.R. F.F.F.
 mellyeket ő reá függefztett szemekkel nézvén azt
 kérdette tölle egy ember: *Mit néssz Angliai Ökör?* ő
 azt felelte, a' *ti gyalázatotok*; 's magyarázni kez-
 dette a' Betüket: *Pater Patriæ Perditus est, Sapientia*
Secum Sublata est, Ruet Regnum Romæ. Ferró, Flammá,
Famé; mellyet halván a' körülötte való Nép
 azt kiáltotta: *Venerabilis* légyen a' neve. Mások pe-
 dig ezt az eredetét írják: Emlékezetére halála után
 egy verset akarván írni valami Tanítványa, ezt írta:
Hac sunt in fossa, 's ki-nem tudta pótolni hogy az e-
 géfz versben a' neve-is benne legyen, addig próbál-
 gatta a' mig el-fáradott 's el-alutt; mikor fel-ébredett
 egézfzen találta a' verset, mellyet az Angyal ki-pó-
 tolt vólna: *Hac sunt in fossa Bedæ venerabilis Ossa. (a)*

LUDOLFUS. Egy tudós Kárthusiánus, a' ki fok
 jó Írásokkal hagyta emlékezetben a' maga nevét.

VILHELMUS. Egy Ákvitániai Hertzeg, a' ki
 gyermektelen ember lévén a' szentség gyakorlására
 adta ő magát, a' vas derekat mezeitelen testére vette,
 magát három rendbéli lántzokkal által-övedzette,
 Kompostellába ment a' Sz. Jakab testéhez, onnan
 Jérusálembé szarándokoskodott; az utban a' Saratzé-
 nusoktól el-fogatott; de ki-fzabadulván Remetévé
 lett, olly nagy szents-gü ember, hogy a' *Vilhelmita*
 Barátok az ő nevérol neveztettek. Hólt-meg ezenn
 a' napon.

MAKSIMUS. Egy Tréviri Püspök Áthánásiusnak
 jó barátja, a' ki táplálta őtet számkivetésnek ide-én;

G

mely

(a) *Acta Sanctor: Hung: p. 257. Mart: Szentiványi*
Catalog: LXXV. p. 154.

mellyért fokat is szenvedett az Nap keleti Püspökök-
től. Holt-meg ezen a' napon.

VIGANDUS.

PETRONELLA. A' Sz. Péter Apostol' leánya,
a' kit egykor az Attya hidegleléstől meg-gyógyított,
's azért is hívják fegiltségül az hideglelésben nyavaly-
gók mint Pátrónájokat. Rómában márvány-kő ko-
porsóban volt helyheztetve; mellyre ilyen irást
tett vólt Sz. Péter Apostol: *Aurea Petronellæ dulcissima*
Filia. Pál Pápa 757. éft: drágább koporsóba té-
tette testét, 's innepet rendelt néki.

Vagynak-e több Szentek erre az Hónapra tartozók?
Vagynak feles számmal; (b) a' kik egyenesebben
Magyar Országra tartoznak.

TIZEDIK RÉSZ

Szent Iván Haváról és abban való INNEPEKRŐL.

Miért nevezték Szent Iván Havának? Bizonyoson nem
egyéb az oka, hanem ez: mivel Keresztelő Sz. Já-
nos napja ebben az Hónapban élék, *János* pedig a'
Magyarok régen mondták *Joánnak*, *Ivánnak*; és így
Jánosról nevezvén vagy Joánról az Hónapot, az
Joáni nevezet maradt rajta.

A' Rómáiak honét nevezték *Juniusnak*? Sok okai-
adják; *Junius Brutusról* annak emlékezetére, az Iff-
jakról a' *Junioribus*, *Junóról*, a' régiek mondták
Junóniusnak is. Dítsekedik Junó azzal, hogy az ő ne-
véről nevezték:

*Ne tamen ignores vulgique errore traharis,
Junius à nostro nomine nomen habet.*

(c) *Baronius in Martyrolog: Rom.*

Mitsoda Innepok vagynak ebben a' Hónaphban? Ezek:

I. SZENT HÁROMSÁG NAPJA. Lásd fellyeb a' IV. Réfzben.

II. KRISTUS TESTÉNEK NAPJA. vagy
UR' NAPJA.

Ki szerzette ezt az Innepet? A' negyedik Orbán Pápa, 1264. eszt. az Éva és Juliána Apátza Afzfzonyok kérésekre. Eredetét pedig ezen Innepnek így írják: Juliána egy kegyes Apátza Leódiához nem meszfze 1210-dik eszt. fogva látáfokat látott; a' kinck megjelentette Isten, hogy akaratyá a' vólna, hogy az Ur' Vatsorája Sákramentomának bizonyos Innep álitatnék az egész világon. Juliána azt megjelentette Évának egy Leódiái Apátzának, a' ki annyira kívánta azt az Innepet, hogy éppen nem nyughatott. Ezeknek kérésekre a' Leódiái Püspök Róbertus szerzette Leódiumban a' *Festum Corporis & Sanguinis Christi*; de ellene állottanak akkor ennek a' Kánónikusok és mások. Egy-néhány esztendőök eltelvén Pantaleón Jakab a' ki az előtt Leódiumban lakott Papi Tifztségekben 's esméreres vólt az említett Szüzekkel is, Pápaságra emeltetett Rómában 1261. eszt. és nevezte magát negyedik Orbánnak; mellyet megértvén Éva hogy Jakab elérte a' Pápaságot, erőltetni kezdte hogy a' már régen kívánt es elindított inepet álítsa fel; az alatt pedig ilyen dolog esett: Volsiniumban 1264. eszt. mikor egy Pap ezt a' Sákramentomot megfzentelné és az Igéket elmondotta vólna, kétkedett hogy ha valon a' Kristusnak valóságos testévé vált-e az Ostya vagy nem? azonban a' megfzenteltetett ostyából fok vér folyt-el; melly az Ur asztalán való abroszokat megfestette. Hallván e tsudát

dát Orbán Pápa magához vitette az abrofszokat, 's mindjárt ofztán parantsolta, hogy Pünkösöd után leendő Vasárnap után való Tsütörtökön legyen mindenkor az *Ur Testének és Verének Innepe*. Mellyről való Bullája mind közönségesen, 's mind az Évához ez iránt 1264. eszt. irott levele meg-vagyon. (a) *Officiumat* erre irtamaz tudós *Tomás Aquinás*; a' kit-is ezért Orbán Pápa egy ezüst Galambal ajándékozott-meg.

Most a' titulufsát tsonkán írják; mert *Festum SS. Corporis Christinek* írják; de a' régi Bullákban és Levelekben így vagyon: *Festum Corporis & Sangvinis Christi*; úgy vagyon az akkori *Officiumokban*-is a *Bréviáriumokban*:

*Pange lingua gloriosi Corporis mysterium
Sangvinisque pretiosi, Quem in Mundi pretium
Fruktus ventris generosi Rex effudit Gentium &c.
Verbum caro panem verum Verbo carnem effecit,
Fitque Sangvis Christi merum Etsi sensus deficit:
Ad firmandum cor sincerum Sola fides sufficit.*

Ennek pedig az oka az, mert még akkor az *Ur Vatsorája* két szín alatt szolgáltatótt-ki; de az után el-vonta a' *Konstántziai Kontziliom* a' *Pohárt*. Ezen a' *Napon* nagy *Prócessiót* szoktak járni 's hordozzák az *Ur Vatsorájához* való edényeket 's a' meg-szenteltetett *Ostyát* a' *Monstrántziában* mellyen ez az irás szokott lenni: *Hic Deum adora*. A' *Prótzeffioban* néhol 1. *Ursula* mégyen a' fok *Szüzekkel*. 2. *György öli* a' *Sárkányt*. 3. *Ördögök* ordítanak, futkosnak, hogy hatalmokat el-veztették. 4. *Kristóf* hordozza ölében a' kis gyermeket. 5. *Katarina* a' *Kardot*, *Ke-
reket*

(a) *Hospinianus pag. 75.*

reket. 6. Borbára a' Kenyeret, Pohárt. 7. Keresztelő János mutatja az Isten' Báránnyát. 8. Máfok teritik a' virágokat, zöld-ágakat. 9. Némellyek énekelnek. 10. Buza körül járnak, szentelik. 11. Tsengetyükkal zörgetnek. 12. Lámpáfokat gyűjtanak 's fok egyebet tselekefznek. (a) Az Innepek Laistromokba ez a' Nap a' Magyaroknál nem számláltatott még. 1611. eízt. mikor az Innepek rendbe ízedettek. (b)

III. KERESZTELO' JÁNOS INNEPE.

Mitsoda Innep ez? A' Keresztelő János születése' emlékezetére való: a' mely meg-volt immár az ötödik Százban. A' Görögök régen szentelték a' Keresztelő János feje' meg-találásának emlékezetére.

Mitsoda Babonák mennek ezen véghez? 1. Néhól a' gyermekek ifjak tsontot, fzetemet, kaptzát, egybe ízednek 's rut bűdös fűstöt támasztanak. A' melly szokás maradott a' Pogányoktól, kik olyan vélekedesben vóltanak, hogy a' Sárkányok ez idő tájban, nem fzenvedhetvén a' meleget, a' kutak és források körül szárnyálnak 's oda hullatják mérgeket: az aféle bűdös fűstel akarták azért el-űzni. 2. Tüzeket tsináltak a' mező széliben és égő üfzögökkel a' vetéseket kerülték. 3. A' Magyarok midön K. J. Feje' meg-találásának Innepének mondották, szokásban vólt, hogy akkor nagy tüzeket tettek az erdő 's mező szélekben, énekeltek, tántzoltak körülötte, üfzögöket vittek az házokhoz, mellyeket fel-fzurtnak az káposztás kertbe, hogy az hernyó a' káposztát meg-negeye; vagy a' vetések közzé, hogy a' gabona meg-

(a) *Hospinianus pag. 75.*

(b) *Peterffi in Concil: S. Hung: p. 207.*

ne üszögösedjék. (a) Ez is maradott volt a' Rómaiaknak szokásoktól, a' kik hasonlóképpen tselekedtenek *in Palatii Sacris*. 4. Néhol kereket forgattak annak emlékezetére, hogy a' nap immár a' maga abrónsának felső Pontyára fel hágott s meg-is fordult. 5. Az Parasztok úgy tartják, hogy ha azon a' napon eső léfzen, a' magyaró abban az esztendőben meg-nyüvesedik.

IV. LÁSZLO KIRÁLY NAPJA.

Ki volt? Az első Béla Királynak Fija, a' Magyaroknak dicsőféges Királyok, erős hadakozó Fejedelem, a' ki Magyar Országot ellenségei ellen oltalmazta s annak határait terjesztette, vitézségével azt érdemlette volt, hogy a' Napnyugoti Keresztyének a' *Klárómonti* Kontziliomban 1095. eszt. Hadi Fő-Vezérnek vagy Imperátornak választották. Meghalván, a' Magyarok három esztendeig gyászolták, szakallokat meg-hagyták: Musika, tántz közöttök nem volt: emlékezetére Várdon réz Ofzlopot emeltek, az arany Pénzekre egyik felől mindenkor az ő képét verették egész az második Mátyás Király idejéig, ilyen írással: *S. Ladislaus*: és mindenkor magok Pátronusoknak tartották. Harmadik *Tzélestinus* Pápa 1192. eszt. kánónizálta. Sok tsudákat tulajdonitanak neki mind életében s mind halálában. Irják hogy a' tábora a' nagy pusztán élésből meg-fogyatkozván, szarvasoknak és vad-ökröknek nagy tsordája ment oda, a' mellyel táplálták magokat. 2. Viz nem lévén mint Móses a' közziklából, folyó vizet támasztott. 3. Futván az ellenség az ő Tábora előtt, arany és ezüst Pénzeit (mintha a' hitván rongyos Kúnoknak olly fok gazdagságok lett volna) könyörgéssel

kövekké változtatta; melly kö pénzeket máig-is mutogatnak. 4. Mikor meg holt testét szekerre tették, hogy Váradra vigyék temetni, melly szekeret az Angyalok vontanak oda. (a) Bizonytalan házas volt-e vagy nem? vagynak a' kik a' Káló János Görög Tsá-
fzár' Feleségét Piroskát az ő leányának tartják.

V. PÉTER ÉS PÁL APOSTOLOK NAPJA.

Rendeltetett ez az Inep annak emlékezetére, hogy Sz. Péter és Pál Apostolok azon egy napon ölettek meg Rómában; Péter kerefztre feszítettvén fővel aláfelé, Pálnak feje vétetvén. A' Sz. Pál Rómában való halálát bizonyosabbnak tartják, nem annyira a Szent Péterét; a' kiről el-mérik sokan azt írni, hogy soha Rómában sem volt. *Ki szerzette ezt az Innepet?* Ugy tartják hogy Nagy Gergely Római Püspök, még pedig úgy hogy ezen a' napon lenne a' Sz. Péter emlékezete, a' következőn forgana-fel a' Sz. Pálé.

Mitsoda Szentek iratnak erre a' Hónapra? Rendel ezek:

GOTSALK. Volt Udónak az *Hérulufok* Királyoknak, a' ki a' Kerefztyéneknek nagy ellenségek volt, Fija; a' ki az atya halála után Kerefztyénné lévén maga prédikállotta a' maga nemzetében a' Kerefztyén Vallást; mellyért 1066. ezst. az *Hérulufoktól* meg is öletett. Ismét neve egy tudós Barátnak, a' ki tanította hogy az Isten el-rendelt némely embereket az Idveségre 's másokat a' veszedelemre. Holt-meg 864. ezst. Erre a' napra téfzik *Gaudenzius* Arbai Püspök' emlékezetét a' Magyar Szentek közzé. (b) a' kinek tselekedeteiről keveset tudnak.

(a) *Hæc & plura videri possunt in Actis Sanctorum p. 327. 333.* (b) *Acta Sanct: Hung: p. 293.*

EDELTRUD. Egy Ángliai Királyné, a' ki két-szer ment férjhez, még-is mindazáltal szüzen maradt; a' második férjétől szabadságot kért, hogy klastromat építsen, a' melyben élt 's holt meg ezen nap.

ÉRASMUS. Volt egy Püspök Dióklétzianus idejében, a' ki a' kerefsztyén Hitért fokot kinoztatott, fzuok, gyanta, olaj, kénkő, ön egybe-olvasztatván belé-mártatott, veretett; de semmi néki nem árthatott, meg-tüzesitetett Pántzél adatott reá, az-is nem ártott; e' fok tsudán, azt látván fokban, meg-térte-nek. Végre ezen a' napon meg-öletett. (a) Más *Éraszmus*, vagy magyarul *Rézmán*, az, a' kinek jó emlékezete fenn forog a' tudós világban, a' ki született Belgyiompnak Róterdám nevü várofsában 1467. eszt. tanitatta a' nagy Anyja szorgalmatosan; annyira-is ment tudománya által, hogy a' tudófolk mindnyájon erősen betsülnék, a' Római Pápák, a' Frantz Király Ferentz, az Ángliai Henrik, az Spanyol Király, a' Magyar Király 's más Fejedelmek is hívatták magok mellé; de senkihez magát szorofsan nem adta. LX. esztendő-korában ment Basileába, az holott ki-nyomtattatta a *Colloquiumát*, mellyen annyira kaptak az emberek, hogy *Kolinétus* Párisi Tipógrafus újjabban 1527-dik eszt. ki-nyomtatván 24000. *Eksemplárokot*, kevés idő alatt nagy árron mind el-költének. Az Uj-Testamentomat kéz-írásból ki-nyomtattatta 's Görögből Deákra fordította, a' mely ma igen betses a' tudófolk előtt ha ki kaphatya: *Augustinus*, *Hieronimus*, *Arnóbius*, *Hilárius*, *Sénéka*, 's mások Iráfit, a' kéz-írásból ki-adta, magyarázatokat adván melléjek. Irt maga-is fok tudós Munkákat, mellyekkel az embe-

re-

(a) *Breviarium Romanum.* 828.

reket a' jóra ferkengette. A' Római Eklésiában a' hibákat látta, helyben nem hagyta; de attól egészen el-nem szakadott, hanem inkább a' kik elfszakadtanak azokat-is kívánta azzal egyeztetni. Köz-mondás volt iránta: *Aut Lutherus erasmizat, aut Erasmus lutherizat.* Hólt-meg 1536-dik eszt. Kinek emlékezetére, ha hol valami tudós ember vólt, verset írni el-nem mulatta. Egész neve vólt: *Desiderius Erasmus*, mellyet *Mafius* versbe így foglalt:

*Fatalis series nobis invidit Erasmus,
Sed Desiderium tollere non potuit.*

Sokan fok féle itéletet tettenek iránta. *Leikt* illyent: *Res & verba Philippus; Res sine verbis Lutherus; Verba sine re Erasmus.* A' ki Érásmusról vagy Rézmánról igazán akar itélni, elsőben olvassa-meg az ő munkáit. A' Róterdámiak a' honnan való vólt, Rézből ki-ön-tötték az ő Képit, egy könyvetadván a' kezébe 's tet-ték közönséges helyre a' piátzra; a' ki valamikor meg-halja az óra-ütését a' Toronyban, mind annyi-szor forgat a' Könyvet a' Piatzon.

DARIUS. Neve egy hires Poétának a' xv. százban. Erre a' napra rendeltettek a' Marryrologusoktól *Rufilus* vagy *Rustulus* két társaival, kik meg-ölettek Sabariában, és *Kurinus* Siseki Püspök, a' kinek nyaká-ra malom-kő köttetet 's a' vízbe meritetett Dióklé-tziánus idejében. (c)

BONIFÁTZIUS. Ez a' *Nemetsék*' Apostolok-nak tartatik, a' ki Német Országának nagy részét a' Római Pápák engelmé alá hajtván a' nyóltzadik Száz-ban, végre ofztán meg-öletett Frisiában.

NORBERT. Mágdeburgi Érsek a' XII. Százban a' *Præmonstrátensis* Barátoknak szerzőjök.

LUKRÉTZIA. Nevek egy-néhány nagy tudományu' Afzszonyoknak.

MÉDARDUS. *Médárdus.* Nóviókomí, *Gildárdus* Rothómági Püspökök, test-vér Atyafiak egy napon születtek, egy nap mentek az oskolába tanulni; egy nap lettek Papokká, egy nap Püspökökké, egy nap is holtanak-meg ezen a' napon 564-dik éft. (d) Szölkök Pátrónusának tartyák a' Parafztok; mert az a' költemény rólfá, hogy az ő szölköbe lopni menvé valami emberek; azok úgy meg-kötődtek ott láthatatlánul, hogy míg *Médárd* el-nem botsátotta, el-nem mehettek. Azt-is jövendőlík, hogy ha *Médárd* napján első léfzen, harmintz napok alatt reá tartóztán az esős idő.

GEBHÁRD. Egy Kólóniai Érsek.

ONOFRIUS. Egy Egyiptomi Remete, a' ki LX. éftendőig lakott egy nagy puztában minden emberi társaságon kívül, mezitelen testét hofzfu öfz hajával fedezte; a' kire történetből reá találván *Pammázus Abbás*, valami vad tsuda állatnak ítélte leni. Ez napra a' Magyar Szentek közzé számláztatik *Margit*, Skótliai Királyné a' *Málkolmus* Felesége; holt-meg 1093. éftendőben. (e)

BARNABÁS A' Krístus' LXX. Tanítványi közül-való, Sz. Pálhák társa az Évangyéliom' prédikálásban, Salamis Szigetben a' 'Sidók kötelet kötöttek a' nyakára a' városon kívül vontzolták, 's meg-égették; Zénó Tsáfzár idejében a' hamvát meg-találták.

(d) Herman: *Cygas in Libro Flores temporum* p. 519.

(e) *Acta Sanct: Hung: pag. 303.*

OLIMPIA. Egy igen gazdag Afzfony Konstantinápolyban, a' ki férje' *Nebridius* halála után férjhez nem ment, hanem sok gazdagságit a' Püspököknek 's Szegényeknek el-öfztotta, 's maga lett Diakónissa.

ANTAL. Egy szelid Minorita Barát, a' kit a Patávinumiak ezen a' napon tisztelnek az IX. Gergely Római Pápa' parantsolattyaából.

ELISEUS.

VIDA. Inkább *Vitus* gyermek, és ennek Tanítója *Modestus*, sok kínzások által Dióklétianus idejében ezenn a' napon ölettek-meg.

JUSTINA. Valentinianus Tsáfzár Felesége.

MONTANUS. Egy Tólétai kegyes és tudós Püspök az hatodik Százban.

GRATZIANUS. Vólt ez egy tudós Barát, a' kia' Pápák' Dékrétumaikat, Leveleiket egybe szedvén a' *Jus Canonicumot* írta előben 1189-dik éfzt. tájban. Testvérije vólt *Petrus Lombardusnak*, a' ki a' Sententziákat egybe szedvén, *Sententiarum Magisternek* mondatik, és *Petrus Comessornak*, a' ki az Eklésiai Historiát írta: mind hárman vóltanak egy Apátnak Fijai; a' ki azt mondotta a' Papnak, hogy ő nem bánhatya azt az parázna-selekedetét, a' mellyből oly jeles Fijak születtenek, a' tudatlan Világnak valágóságai; de jól intette a' Pap, hogy: *bánnya-meg hát azt hogy nem bánnya.* (a)

GERVASIUS. és **PROTASIVS.** Test-vér atyafiak vóltanak a' Vitális Mártir Fijai, a' kik nem akarván áldozni a' Bálványoknak, sok kínzások által meg-ölettek egy napon az első Százban-

FLO.

(a) *In Vita Gratiani Decretis præmissa.*

FLORENTZIA. Egy Spanyol Leány Leánder és Isidorus Püspököknek Test-vérjek.

RAKEL.

AKHATZIUS. Egy Püspök Pálestinában az Konstantinus Tsászár idejében. Neve egy Erdélyi Fejedelemnek -is.

BASILIVS. Nevek némelly Görög Tsászárok-nak. Ismét egy Tzésáriai Püspöknek Kappadótziában, a' kinek Szüléi nagy Rendből valók voltanak, az Attya is Püspökségre emeltetett volt. Ezt nevezték *Basilivs Magnusnak, Világ világának, az Eklesia Szájának.* Efremsirus azt írta rólla, hogy ez úgy prédikallott, mint Sz. Péter; úgy tanított, mint Sz. Pál; úgy tett vallást a' Kristusról, mint Sz. Tamás. A' Barátoknak Régulákat írt elejekbe, a' kik azokat követik *Basilitáknak* mondatnak. Hólt-meg 378-dik eszt. Az Iráfi mindez ideig nagy betsületben vagynak.

PROSPER. Augustinusnak egy tudós tanítvánja Régin Püspök és az Aug: Sententziájinak, hírének, nevének s betsületének óltalmazója. Hólt-meg 455.

JEREMIAS. Neve két tudós nevezetes Konstantzinápolyi Pátriárkának.

HÉT ALUVOK INNEPEK. *Festum Septem Dormientium,* mellyeknek fabulája ez: Détzius Imperátor emelt egy nagy képet Éfésusban; a' mellyről parantsolatot adott, hogy imádják mindenek, az ő testörzői közzül heten: *Márk, Martinián, Diénes, János, Sérápión, Konstantin, Vintze,* találkoztak a' kik nem imádták, hanem el-futottak és egy barlangban el-rejtettek magokat; mellyet meg-értvén a' Tsászár, a' barlang' száját bé-rakatta, hogy ott éhel haljanak-meg; ők pedig ott el-aluttak, három-száz esztendő múlva
egy

egy ember oda iftállót akarván építeni, ki-bontotta, s akkor ébredtek-fel az álomból. Nékik úgy tetszet, mint-ha csak egy éjtszakát aluttak volna, azért Vintzét el-küldötték a' városba, hogy vegyen húft, de a' Pénzt a' Mészárosok nem esmérvén és onnan szó esvén, a' dolgot vizgálni kezdettek s úgy tudták-meg, hogy olly fokáig aluttak. (a)

JOSUA.

TEODOSIUS. Két kegyes Tsászároknak nevek, kik mind ketten fokat szolgáltanak az Isten Anya-szentegyházának.

Vagynak-e még mások? Vagynak a' kik a' Magyaroktól emlékezetben tartatnak, úgymint *Humbertus, Sádok, Hedvigis, Désignátus, Gérárdus; Anna, Béla unokája* és mások. (b) Ezeken kívül *Tíz ezer Szentek*, kik az Ararát hegyén ölettek-meg a' Kerésztyén Vallásért az Ádriánus és Anótninus parantsolatjokból. (c)

TIZENEGYEDIK RÉSZ

Szent Jakab Haváról és abban való INNEPEKRŐL.

Miért neveztetik ez az Hónap Szent Jakab Havának? Jakab Apostolról, a' kinek Neve ebben az Hónapban fordul elő és Innepe. A' Rómaiak mondták *Quintilisnek*, mivel Mártyiushoz, a' mely első Hónap volt akkor náluk, rendel ötödik volt. De az után a' Római Tanáts nevezte *Juliusnak* a' *Julius Tsászár* tiszteségére, a' ki abban az Hónapban született volt. *Mitsoda nevezetesb Innepek vagynak ebben az Hónapban?*

I. SAR.

(a) Vide *Hospinian* p. 79.

(b) *Acta Sanct: Hung: p. 292. Szentiványi Dissert*

Par: p. 153. (c) Peterfi in Concil: S. Hung: p. 128.

I. SARLOS BOLDOG-ASZSZONYI NAPJA.

Festum Visitationis B. M. V. Böld. Szűz Mária meglátogatása' Innepének: mivel azon a' napon látogatta-meg Maria Ersébetet; a kinek méhében lévő Idvezitőt bizonyos repeséssel kofzöntötte az Ersébet' méhében lévő Keresztelő János. A' Magyarok neveztek *Sarlós Böldog Aszszony Napjának*; mivelhogy *Aratásnak* idején esik, mikor a' *Sarlót* a' gabonába kezdik botosítani. Eredete ennek nem régi; mert az hatodik Orbán Papa szerzette 1389. éft. a' végre hogy a' Sz. Szűz látogassa-meg az Ekléfiat 's adja végét immar abban a' szakadásnak; mivel már 50. éftendők alatt két Fore hafadott vala a Római Ekléfia, lévén mindenkor egyfersmind két Pápák, egyik Rómában, a' mátik Avennióban lakván a' maga Kárdinálival. Meg-erősítetett pedig ez az Innep a Bafiléai Kontziliomban 1432. éft. az hol ez a' végis tétetett-fel, hogy a' Sz. Szűz Mária a Törököket vesztene-e: s ez után állot-fel a' Keresztyének között. Mind az hatodik Orbán's mind az IX. Bónifátius ezt fok indulgentziákkal ékesítette völt-meg.

A régi Romaiak ez idő tájban szentelték a' *Festum Fortune Muliebris*, az Aszzyoni Szerentsének Innepét, mellynek fel állításának alkalmatofsága a' völt: *Koriólánus* nagy erővel meg-fálotta vala Romát, hogy meg-végye s el-rontsa; a' kit semmiképen ezen szándékától el-nem fordíthattak a' Rómaiak, végre az édes Anyja és Felesége mentenek eleibe sírva leeresztett hajjal, a' kiknek sírásokra meg-lgyuit s szándékát el-hagyta. Melynek emlékezetére építetett Rómában *Templum Fortune Muliebris*, abban Aszzyony Pap rendeltetett az áldozatra, minden éftendőként

dönként nagy Pompával meg-illették az Afzszonyok' dits-retekre. Mikor elsőben a' *Dea Fortuna* rézből öntött képit fel-szentelnék az Afzszonyok, meg-fzóllalt és kétfzer az egész Sokaság előtt azt mondta a' Kép: *Ritè me Matronæ dedicastis.* (a) Jól szenteltetek-fel engemet Afzszonyok.

II. *MÁRIA MAGDALÉNA.* Vagyon egynéhány Máriákról emlékezet az Évangyéliomban. Ez vallyon test-vérje vólt-e Lázárnak és Mártának? nem ok nélkül tagadják az tudós emberek. Hétördögöktől, igen gonofz vendégektől szabadította-meg ötet az Idvezitő, de ő-e az a' nagy büzös a' Városban, a' ki könyhullatásával mosogatta a' Kriftus' lábait's hajával szárogatta? régi Sententzia, de bizonytalan.

Ki szerzette ezt az Innepet? *Alberon* egy Léódiái Püspök 1125. eszt. mellyet bé-vettek az után az Monoltériák, Lubbékaiak, Génuaiak, mivel azon napon fzerentséfen vólt Hadakozások: az után lett közönfégessé.

(b)

III. *JAKAB NAPJA.* Két Jakab tanitványi vóltanak a' Kriftusnak; egyik az Alféus Fija, máfik a' Zebedeusé; ez test-vér vólt Jánofsál, kiknek az Annyokról úgy értenek, hogy test-vér vólt a' Szüz Mariával. Hatalmas vólt ez a' tanitasban, úgy hogy a' Kriftus nevezi ötet *Meny-dorgés Fijának* a' Jánofsál együtt. Sokálg Jérusálembe mulatott, a' kinek ellenébe tette vólt magát egy Hermogénes nevü hires Ördöggel tzimboráló Filóofus, a' kiel-küldötte egy tanitványát, hogy meg-hamifitsa a' Jakab' tanítását, de azt nem tehetven; meg-haragutt Hermogénes

(a) *Valerius Maximus Libr. I. cap. VIII.*(b) *Hospinian. de Fest. Christ. p. 83. 84.*

gének, és az Ördögöknek parantsolt hogy vigyék hozzája az Apostolt; az Ördögök vallást tévén a' Messiásról, Hermogéneft fel-kapták 's az Apostolhoz vitték; mellyel meg-győzetvén, a' maga varásló könyveit el-égette, a' Kristushoz tért, Balvanyait el-rontotta, sok pénzt, mellyet gonofzul gyűjtött volt a' Szegények közt el-osztotta. A' 'Sidok pedig addig vádolták Jakabot, a' mig Héródes meg-Sententziáztatta, 's mikor vitetnék halálra, egy gutta ütött embert az útban meg-gyógyított, mellyet látván *Jósid* az Héródes író Deákja, meg-tér a' Kristushoz és azt mondja: *Jakab bortsáss-meg nékem*, a' ki azt felelte: *Atyámfia lékeség néked*. Együtt mindketten meg-ölettek. Egy átaljában költött dolog a' mit rólla írnak, hogy Héródes fejét el-üttetvén, a' tanítványi hajóra tettek holt-testét, 's a' hajó minden kormányos nélkül Sponyol országba vitetett az Angyalok által 's ott temettetett-el Kompostellában; az hova járnak bűn bortsánat keresni; hires-is mind eddig a' Kompostellai Prótzezió az Sz. Jakab testéhez. Jakab az Sponyolok Pátrónusoknak tartatik.

Mitsoda Napok vagynak még? Ezek:

TEOBÁLDUS. Fő ember gyermeke, kemény remetei életet Vintzentzia mellet kilentz esztendő-kig élt. Holt-meg ezen a' napon.

KORNÉLIUS. Egy Római Kapitány, a' ki magához hivatván Sz. Péter Apostolt, a' Keresztyén hitre tért 's Tzésaréának első Püspöke lett.

ULRIK. Egy Augusztai Püspök, a' ki Miklós Pá-pához igen fontos levelet írt volt a' kilentzedik száz-ban az íránt, hogy veszedelmes dolog a' Papoktól elvenni a' feleségeket, a' mellyből paráznaság es gyilkosság

kofság következik, a' mellyet a' levélben példákkal bizonyít. (a)

ANSHELMUS. Egy Kántuáriensis Érsek tudós ember: holt-meg ezen a' napon 1109. Efstendöben.

ANTONINUS. Egy tudós Flórentziai Püspök, a' kit az hatodik Hádriánus Pápa 1523-dik eszt. a' szentek' laistromokba írt. **ESTHER.**

GELLYÉN. Kiliánus vólt eredetére nézve Skótzsiából való, a' ki a' Római ekklésia' tzerémóniáit akarván fel-állítani Angliában, nem szenvedték, onnan ment Galliába, 's Német Országba, de a' szokatlan új rend-tartásokat sohol nem szerették. Rómában Vitzburgi Püspöknek rendeltette magát, de az halgatói nem szenvedhetvén a' vallásban való újításokat reá támadtak és meg-ölték 697-dik eszt.

TZIRILLUS. Egy Római Püspök, a' ki a' Keresztyén Valásért a' tűzbe vettetett; de az néki semmit nem ártván feje vétetett ezen a' napon.

IZRAEL. Ezen az napon ölettek meg az hét testvér atyafiak, *Januárius, Feliks, Filep, Silvánus, Sándor, Vitális, Mártziális*, egy anyának a' Félicitásnak fiai, a' Keresztyén Vallásért edes anyok' szemei előtt sok Kinzásokkal.

ELEONORA. Egy néhány Fejedelem Afzszonycknak nevek. *Eleonora Magdaléna* az Jósef és Károly Tsászároknak édes-anyok Koporsójára ezt parantsolta hogy írják: *Hic jacet Magdalena Peccatrix.*

HENRIK. A második Henrik Tsászár fáradozott sokat a' Magyarok megterítésekben, a' kinek Húgát vette-vólt-el feleségül István a' Geiza' fia, írják.

H

is ez

(b) *Meminit illius Aeneas Sylvius, exstat verò Epistola in Memorabilibus Paralipomenis p. 436.*

is ezt Magyarok' Apostoloknak; de nagy része, a' mit rólla irnak, annak bizonytalan. A' szentek közzé iratott 1145-dik eszt.

MARGIT. Egy Antiókiai PogányPapnak Keresztyén leánya; a' kit szépségéért *Olibrius* a' Tisztartó meg-fzeretett, de keresztyén Vallását a' leány el-nem akarván hagyni, azt fokat verette, égettette, fő-zette, semmit véle nem tehetvén, végre fejét vétette.

BONAVENTURA. Kis gyermek korában meg-betegedvén, az anyja fogadást tett, hogy ha meg-gyógyul Baráttá téfzi: meg-gyógyulván Baráttá lett észforgalmatosan tanulván tudós emberré 's Püf-pökké: végre a' Szentek közzé iratott.

APOSTOLOK OSZLÁSA. *Divisio Apostolorum.* Meg-parantsolta vólt a' Kristus az Apostoloknak, hogy elmennyenek az egész világra, hirdesék az Évangyéliomat; azért ugy itélnék némellyek, hogy az Apostolok forfal fel-ofztották az egész világot ki merre mennyen prédikállani. (a) Ennek emlékeze-tére (melly mind az által bizonytalan) rendeltetett ezaz innep; mellyről vagyon emlékezet a' tizedik százban, azután pedig a' ix. Gergely P. erősítette-meg.

VÁLTHER.

ALEKSIUS. Egy gazdag Római Fő ember' gyer-meke, a' ki meg-házafodván első étfzaka el-hagyta Mátkáját és Edessa városba hajókázván titkon, ott mint koldus xv. esztendök alatt élémófinából élt: az atya házához vetödvén, ott ismét mint esmér-et-len koldust xv. i. esztendökig tartották. Hólta után irásban hagyta élete' Históriáját. Ezért érdemlette a' Szentek' Laistromokba - való bé-iratást.

ROSINA.

(a) *Acta Sanct: Ung: pag. 50.*

ROSINA.

MARIANA. Egy Szüz, a' ki férfi köntösben fok
esztendök alatt lakott a' Klastromban a' Barátok kö-
zött; holt-meg ezen a' napon nagy szentségben.

ILLYÉS. Jérusálemi és Antiók: Pátriárkák' nevek.

PRAKSÉDES.

M. MAGDALÉNA. Egy nagy bűnös Afzfony
az Évangyéliomban, kiből hét Ördögököt üzött-ki
a' Kriftus. A' vak Béla M. Király meg-parantsolta,
hogy esztendönként M. Országban ezt az napot meg-
szenteljék, minthogy ezen győzedelmeskedett el-
lenfégei ellen.

APOLINARIS. Ravennai Püspök, a' ki felette fo-
kat kinoztatott a' Keresztyén Vallásért, tengerbe
vettetett, tsigáztatott, tüzre tétetett, forró vízbe
mártatott, kövel agyon veretett; de ezekben meg-
nem holt, hanem tsendes halállal, a' Kriftus U: Szü-
letése után 70. eszt. ezen a' napon.

KRISTINA. Egy Nemes Szüléktől származott
Szüz Olasz Országban, a' ki fokot kinoztatván a'
Keresztyén Hitért, meg-öletett 287. eszt.

ANNA. Vólt egy Juda Nemzetségéből való Szüz;
a' kinek három Férjei vóltanak egy-más-után: Jóá-
kim a' kitől származott a' Szüz Mária Idvezitónk' Sz.
Annya. A' második házasságából ismét szült egy
Máriát, a' ki ment férjhez Alféushoz, és szülte *Já-
kabot, Jófeset, Simónt, Judást.* Harmadik házassá-
gából Annának született *Sálomé és Mária:* ez ment
Zebedéushoz, 's fiai vóltanak *Jakab és János* Evan-
gyélisták. Annát a' negyedik Sikstus Pápa írta a'
Szentek közzé.

BERTHOLD. Livóniai Püspök, a' ki a' Pogá-

nyokat fegyverrel akarta téríteni a' Keresztyén Hitre, de azoktól meg-öletett a' XII. Százban. Ismét neve egy Barátnak, a' ki a' Puska-port, és az Puskával való lövést találta.

DRUSIANA. Ez a' név nem régen érkezett-bé a' Kalendáriomba; az előtt volt *Sigfrid*; az előtt *Pantáleon* és *Názarius* Mártirok.

MÁRTHA. A' Lázár Nénnye. Ambrósius úgy értett, hogy e' volt az a' vér-folyásban való Afzfony, a' kit Idvezitőnk meg-gyógyított, Maria pedig ennek atyafia Magdaléna, a' kiből hét Ördögöket űzött ki.

BÉÁTRIKS. Egy Római Fő Afzfony, a' kit az Keresztyén Valásra nézve meg-fogatott 's a' tömletzbe meg-fójtatott 287. éft a' Római Biró; való-fággal pedig azért, hogy az Örökséget el-foglalhatná.

IGNÁTZ. Lojola, a' Jésuitai Társaság' Fundátora. Ez előtt volt a' Kalendáriomba *Lót*, 's még az előtt *Germánus*, de ezeket ki-rekefztette Ignát 's maga űlt helyekre. Mikor a' múlt Sékulumban *Frantzia* Országban *Szent Germánt* ki-hagyták a' Kalendáriomból és *Ignátot* tették helyére a' Jésuiták, abból veszekedés támadott és a' nyóltzadik *Orbán* Pápara ment a' dolog igazításra, a' ki ilyen Sententziát mondott: *Si simul stare non possent, expectare debere Ignatium annum bissextilem.* (a)

Vagynak-e ezeken kívül mások? Vagynak feles számmal, a' kiket Magyar Szenteknek tartanak. (b)

TIZ

(a) *Hospinian: in voce Urbanus-VIII.* (b) *Acta S. Hung: pag. 1. Szentiványius Dissert. Paralip: p. 156.*

TIZENKETTŐDIK RÉSZ

Kis-Afsszony Haváról és abban való NAPOKROL.

Miért nevezik Kis-Afsszony Havának? Bizonyos hogy a' Bóldogságos Szűz Mária tisztességére; de mint-hogy Kis Afsszony napja a' jövő Hónapban esik; ebben pedig Nagy Bóldog Afsszony napja; miért nem nevezték Nagy Afsszony Havának? nem elég világos. (a) A' Rómaiak régen mondták *Sextilisnek*; mert hatodik volt Mártsiushoz: de ofztán a' Római Tanács nevezte *Augustusnak*, az Augustus Tsászár tisztességére; mivel abban az Hónapban nagy dolgokat tselekedett.

Mitsoda nevezetes Innepek vagynak ebben? Ezek:

I. UR SZINE VÁLTOZÁSA. *Transfiguratio Domini.* Vólt ugyan ezen Innepek valami emlékezete annak elotte-is, de az III. Kálíkstus Pápa szerzete és tette ezt közönségessé annak emlékezetére, hogy a' Krisztus Halála előtt által változott. Alkalmatofsága pedig ennek az vólt, hogy ama dicsőséges Magyar Vitéz Hunyadi János Nandor Fejérvárat a' Török ellen nem tsak meg-tartotta, hanem Muhammed Tsászárt-is alatta meg verte 1456. eszt. mellyel az egész Keresztyénséget meg-örvendeztette. Szentelik Augustusnak hatodik napján. Ezen az Innepen a' Görögök, ha reá esik Bójtjök, az Halat meg-eszik. (b)

II. SZ. LÖRINTZ NAPJA. *Laurentzius Mártír* vólt Rómában Diákonus, a' kiról írja *Ambrosius*, hogy mikor látná Sikstust a' Püspököt, hog

(a) *Péterfi in Concil. Sacris Hung. p. 34.* (b) *Hisp. p. 87.*

nék a' halálra, azt kiáltotta: *Hová mégy a' fiam nélkül Atyám!* A' Püspök azt parantsolta hogy viseljen jó gondot az Ekklesia' Kintsére. Mellyet halván az Üldözök kényszerítették hogy adja-elő a' kintset a' Tsászárnak; ő harmad napot kívánt hogy hadd gyűjtse egybe: az alatt a' Koldusokat öszve gyűjtven meg-mutatta, hogy az az Ekklesia' kintse: mert a' mit ezeknek ád, az el nem vész; hanem az Égben haszonnal visszfa-adatik. Reménségekben meg-tsalatván az Üldözök erőssen meg-nehezteltek 's elevenen meg-sütötték Lörintzet vas rostélyon; a' ki midőn süttetnék semmi kint nem látott, hanem igen kedves gyönyörüséget érzett és azt mondotta az ott álló Détzius Tsászárnak a' meg-tült oldaláról: *Már ez meg-sült, edd-meg.* Ott holt-meg 254. eft.

III. NAGY BOLDOG ASZSZONY NAPJA.

Mellyet a B. Szüz Mária Mennybe menetelének emlékezetére Augustusnak xv. dik napján illenek. Ezt az Innepet a' Görögök hívják a' Szüz Mária el-aluvása. *Innepének*; mert úgy tartják, hogy rendes és tsendes halállal meg-holt. A' Deákok *Festum Ascensionis* vel *Assumptionis*, Fel-menetel vagy Fel-vitetés *Innepének*; mert úgy hiszik, hogy mikor el-jött volna az ideje, hogy a' Szüz Mária meg-haljon, az Apostolok az egész világról hozzá gyűltek, az Idvezítő-is az Angyalokkal hozzá ment, és az ő Szülő Anyjának Lelkét magához vette: testét a' koporsóba helyeztetve kísérték a' Jósafát Völgyébe Sz. János Apostol vivén Palma ágat kezében a' koporsó előtt. Harmad nap múlva a' Kristus Szent Anyjának testét Lelkével egygyesítette, az Égbe fel-vette 's jobb keze felől ültette. Bizonytalanok ez iránt a' régi Hittóriák; mivel 1. némelleyek úgy hitték, hogy a'

Szűz Mária halhatatlan volt 's meg-fem holt. 2. máfok, hogy halandó volt, de elevenen fel-vitetett a' Ditsőségbe mint Énók. 3. ismét mások, hogy halandó volt 's meg-is holt, még pedig Mártiromfággal mint meg-volt jövendölve: *Által-járja a' tör a' te Lelkedet. Ki szerzette ezt az Innepet?* az sem elég bizoyos; mert némellyek tulajdonitják a' *Mauritzius* Tsászárnak 586. ezrt. tájban; mások *Ludóvikus Pius*nak 818 ezrt. mellyet meg-erősített volna a' IV. Léó R. Pápa. *Gélásius* Pápa a' Római Kontziliummal együtt a' B. Sz. M. fel-véetésének históriáját költött dolognak tartja, így írván: *Liber, qui appellatur Transitus Mariae, apocryphus.* (a) azonképpen ír arról *Hiéronimus-is.*

IV. ISTVÁN KIRÁLY NAPJA. A Magyaroknak első Keresztyén Királyok és a' Keresztyén Vallásnak a' Magyarok között való meg-fundálója 's erre nézve méltán mondatik *Magyarok Apostoloknak.* Született Esztergomban az hitelesebb Irok szerint 969. ezrt. *Geizától és Sároltától.* Sokat munkálódott a' Magyarok' Keresztyén Hitben való meg-erősítésekben, Püspökségeket álitott-fel, Templomokat épített, azokba jövedelmet 's Papokat rendelt. Holt-meg 1038. ezrt. a' Szentek közzé íratott 1084 ezrt. emlékezete szenteltetett xx-dik napján ezen Hónak. Az XI. Innózentzius Pápa rendeléséből a' Kereszténység között annak emlékezetére, hogy az ő érdeme és segiltsége által Buda Várofsát 's Várát második napján Sz. Mihály Havának a' Török kezéből visszfa-vették, azon napon szenteltetik az ő emlékezete. Az Kaponyája Zábrágiában tartatik; egy darab része pedig Nagy Szombatban. (b)

H 4

V.

(a) *Diffinit. XVI. Sancta Rom.* (b) *Acta S. H. p. 183.*

V. **BERTALAN NAPJA.** Egy vólt a' Kristus ta'ntványi közzül, a' kiröl írják, hogy prédikallott Indiában, az után Árméniában; az holott a' Keresztyén Hitre térítette a' Királyt 's fok Városokat; mellyért meg-fogták és elevenen nyuzták-meg 's tettét Alba nevü Városba el-temették. Ez idővel Rómába vitetett és ott a' Sz. Bertalan Templomban nagy pompával 's tzerémóniákkal mutogatják 's az Nép látogatja.

Mitsoda napok vadnak ebben a' Hónapban? Ezek:

VASAS SZ. PÉTER. *Festum Catenarum Petri*, avagy *Festum Petri ad Vincula*. Felette sokat irnak erről; mellyeknek Summájok: 1. Hogy azt illik 's hogy meg-emlékeznének a' Sz. Peter fogságáról, vagy vas-lántzairól a' melyekkel meg-vólt kötöztetve az Héródestól 's tsudálatosán meg-fzabadúlt. 2. Hogy tiszteljék jó emékezettel a' Péter Vas-lántzait: a' mellyekkel Néró alatt Rómában meg-vólt kötözve. Mellyeket 121. ezst. találtak-meg, egy igen erősen golyvás nemes Leány a' tork hoz értetvén meggyógyult; mellyre nézve az első Sándor Pápa *Festum Catenarum*, a' Lántzoknak Innepét rendelte. 3. Hogy a' Pogány szokás, a' mely szerint tisztelték Augustus Tsáfzart, változtatnék Keresztyén Innepre: és az halász Péter alatsónsága rontaná-el az Augustus Tsáfzár méltóságát, 's a' Péter Vas-lántza az Augustus Aranylántzát. A' kik így értenek azt áalityák, hogy *Eudoksia* az Teódósius Tsáfzár Felesége szerzette ezt az Innepet az ötödik Százban. 4. Titkos okát-ís adják ezen Innepnek: mert ezen a' napon Rómában mutogattatik a' Sz. Péter Lántza, hogy meg-emlékeznének arról az emberek, hogy Péternek adatott,

a' Krisztustól olyan hatalom, hogy kötözhesen és öldhasson, és őtet imádnák amaz Himnuszban: *Beate Pastor Petre Clemens accipe &c*: Ezt az Lántzot olyan betsületben tartják, hogy azt ítéljék iránta, hogy minden lántz-fzem egy-egy különös Innepet érdemlene. (a)

SPES DEA. A' Reménség Isten Afzfzonya a' Rómaiaktól ezen a' napon tiszteltetett; mellynek Templomot-is építettnék vólt.

HANNIBÁL. Egy igen híres Kártágóbéli Fejedelem a' Rómaiaknak engeftelhetetlen ellenségek.

PORTZIUNKULA.

ÉLIÉZER.

DOMONKOS. Az Dominikánus Barátoknak szerzőjök; erről írják hogy mikor az Anyja viselős vólt velle, azt álmadta: hogy egy kutya kölyket hordoz a' méhében, a' melynek szájában égő üszög vólt. Ezt némellyek magyarázták az ő prédikállásának hathatóságára; mások pedig hogy mind maga 's mind szerzete fok háboruságoknak vóltak szerzőji. Hólt-meg 1221. ezft. a' Szentek közzé pedig iratott az IX. Gergely Római Pápa által.

OSVALDUS. Nortumbriai Király Angliában, igen kegyes és szegényeken konyörülő, a' Keresztyén Vallás mellet hartzolván meg-öletett 643. ezft. ezen a' napon. *Havi Bóldog Afifony Napja*-is ezen a' napon szenteltetett. Vólt ez-is a' Mária Innepei közzül; mellyet szerzett *Libérius* Pápa ilyen alkalmatósággal 352. ezft. Nem lévén még addig Rómában benn a' Városban egy Templom-is a' Sz. Mária tisztetésére építve, kivánt építeni egy János nevü

H 5

gaz-

(a) *Hildebrand: de Festis Christ: p. 102.*

gazdag ember; de hova? nem tudta meg-határozni: egy étfzaka azért nagy hó esett annyi helyre, a' mennyin egy tisztefséges Templomot lehetne építeni; álomban étfzaka a' Szüz Mária meg-intette *Libériust*, hogy János oda építené a' Templomát; 's arra a' helyre építette, melyről mondatott ofztán *Templum Mariae ad Nives*, vagy; *Maria Major*.

DONATUS. Egy *Grammaticus*, Hiérónimusnak-is Tanítója; az után Pápa 's Püspökké-is lett a' negyedik Százban.

TZIRIAKUS. Egy Római Pap, a' ki sok kinzáfokkal öletett-meg a' Keresztény Vallásért az harmadik Százban.

ROMANUS. Egy Római vitéz, kinek a' Keresztényen Vallásért a' Détzius Tsáfzár' parantsolattyából feje vétetett-

TIBÉRIUS. Nevezetes Keresztényen Rómái Tsáfzár a' ki a' Perfákat meg-verte, a' fzegényeket táplálta az VI. Százban.

KLÁRA. Egy Olasz Leány, a' ki halván a' Sz. Ferentz Szerzetét és tselekedetét, hozzája adta magát, és az ő Régulái szerint Leány Szerzetet álitott-fel a' mely mondatik az ő nevéről *Ordo Clarissarum*; a' IV. Sándor Pápa 1255. éftz. a' Szentek közzé irta.

HILDEBRAND. Longóbárdusok Királyok.

EUSÉBIUS. Egy Római Pap, a' ki midőn az igaz tudományt álhatatosan óltalmazná Libérius Pápa ellen és Konstantzius Tsáfzár ellen, kik Áriánusok valának, a' tömlötzbe vettetett 's ott holt-meg ezen a' napon. (a)

ROKHUS. Egy gazdag Ifju Frantzia Országban,

a' ki gazdagságit a' szegényekre el-költvén, Olasz Országba ment és igen fokakot gyógyított-meg a' kik a' Pestisben nyomorgottak; fok bújdosási után az Hazájába visszafra tért esmérten ábrázatban, lévén ott akkor Hadakozás, mint Kémet meg-fogták, tömlötzre vetették 's ott Pestisbe meg-hólt 1327. eszt. hólt teste mellett ilyen Irás találtatott: *Valakik Pestisben vagynak, ha Rokkust segítségül hívják meg-gyógyulnak.* Már ő a' Pestisben valóknak Pátrónusok. (a)

VILIBÁLDUS.

ISÁK. Egy tudós Barát, a' ki a' *Válen*s Tzáfzar veszedelmit meg-jövendölte.

AGAPÉTUS. Egy XIII. esztendő gyermek, a' ki a' Keresztyén Vallásért *Aurélianus* Tsáfzar alatt meg-öletett.

SÉBÁLDUS. A' Dániai Király Fija, a' ki megházasodott; de házasságának első étszakáján Felesége mellől el-fzőkött, és Remetévé lett. Az Ötödik Márton Pápa a' Szentek közzé írta.

RUT.

FILIBERTUS.

ZÁKHÉUS. Egy Jérusálemi Püspök negyedik rendel Jakabhoz.

LAJOS. Frantzia Király, a' ki másodikszor indult nagy erővel Siriába a' Sz. Földnek 's Kristus Korporsójának szabadítására; de meg-hólt Kártágónál 1270. eszt. Kis Afzszony Havának xxv. napján; azért az VIII. *Bónifátzius* meg-parantsolta, hogy azon a' napon legyen emlékezetes Innepe. Vólt a' Magyaroknak-is két Lajos Királyok; az egyiket az VI. Innótzentzius nevezte *Magnus Ecclesie Vexillifer*.

(a) *Baron: in Martyrol: Romano.*

a másik nevezetes vólt Kis Afßzony Havának xxix. napj n az Mohátsnál való veszedelmével.

SÁMUEL. Sámuel Próféta testének meg-találtatásáról 's ezen a' napon Konstantzinápolyba vitéléről a' Görögök fokat irnak.

RUFUS. Vólt Kapuai Püspök, ezen napon öletett-meg *Kárpofórußsal* együt Dióklétziánustól.

AGASTON. *Augustinus* Hipponbéli Püspök, sok jó és szép Iráfi vagynak, az Eklésiának nagy Ofzlopa. Élt a' negyedik Százban, meg-hólt 430. éft.

SZ. JÁNOS FOVÉTELE INNEPE. Szentelték ezt annak emlékezetére. 1. Hogy Feje vétetett. 2. Hogy Tsontyai eyybe-szedettek 's meg-égettettek Juliánus Tsaszár' idejében. 3. Hogy Fejét meg-találták. 4. Hogy azt az Ujját-is meg-találták, mellyel mutatta: *Imé az ISTEŇ Báránya!*

BÉNIAMIN. Egy Remete, a' kit Isten olyan ajjándékival áldott vólt-meg, hogy a' betegeket orvofság nélkül-is tsak tapasztaásával meg-gyógyította. Maga Vizkórságba esett és annyira meg-dagadott, hogy nem-is feketett fok idők alatt; addig-is máfokat meg-gyógyított, de magának hafználni nem tudott. (a)

REBEKA.

Vagynak-e még több Szentek? Vagynak a' kik egyenesebben Magyar Országhoz tartoznak. (b)

TIZEN HARMADIK RÉSZ.

SZ. Mihály Haváról és abban való NAPOKROL.

Honnan neveztetik ez a' Hónap? Szent Mihály Árk.

(a) *Hoffman in voce Benjamin.* (b) *Acta Sanct: Hung: pag: 115. Szentiványius Diss: Par: p. 157.*

Angyalról: kinek napja ebben a' Hónapban esik. A' Rómaik nevezték *Septembernek*, mivel *betedik* volt Mártiushoz, mellyet tartottak akkor első Hónapnak. Nevezte az után a' Római Tanács a' Tibérius Tsáfzár tisztetségére *Tibériusnak*, az Antóninus tisztetségére *Antóninusnak*: Tátzitus Imperátor pedig mint-hogy ebben az Hónapban született 's Tsáfzarrá-is ebben lett *Tátzitusnak*; de egyik nevezet sem ragadt-fel; hanem a' régi meg maradt.

Mitsoda Innepek vagynak ebben? Ezek:

I. *KIS ASZSZONY NAP* *ſ. A.* Deákul hívják ezt *Festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis*, mellyet il-
lenek a' Sz. Mária születésének emlékezetére. Szer-
zette Servius Római P. 695. eszt. Alkalmatósága
ez volt: Egy ember egy-néhány esztendő alatt ez
nap étfakáján hallott gyönyörűséges éneki dicsé-
teket; melyről midőn gondolkodék, meg-jelente-
tett néki, hogy a' B. Szűz Mária azon az étfakán
született; a' mellyet meg-jelentvén Sergiusnak, úgy
szerzette: negyedik Innózentzius pedig meg-erősi-
tette. 1244. esztendőben. (a)

II. *KERESZT FEL-EMELÉSE.* Szerzette
Héráklus Imperátor annak emlékezetére, hogy a'
Kristus Keresztét, mellyet a' Persák Királyok Kos-
roes el-vitt volt vízfő-nyerte és dicsőségesen
helyére vízfő-allatta. 629. eszt. A' Görögök ezt
az Innepet a' Kereszt-találásának Innepével csak egy-
nek tartják. (b)

Lux tua Septembris lux est bis septima quando

Dicitur illustri lux exaltata triumpho.

Mi-

(a) *Multa habet de hoc Festo Hospinianus p. 93.*

(b) *Barnius in Martyrologio Romano.*

Mikorön az Magyarok a' Kerefztyén Hitre térte-
nek, akkor a' Kerefztyén Fejedelmek azt végezték,
hogy az utzfákön, kerefzt-utakon *Kerefstet emelnének*
és azzal mutatnák-meg magokat Kerefztyéneknek
lenni. (c)

III. SZENT MÁTÉ APOSTOL NAPJA. Vólt
a' Kristus' Tanitványa, régen Lévinek hívták, a'
Kristus' Menybe menetele után prédikállott az 'Si-
dóknak; a' híre úgy vagon, hogy az Évangyéliom-
mat-is 'Sidó Nyelven írta a' szerint: *Matheus Christi*
Miracula scripsit Hebræis; mely mind-azáltal nem igaz.
Hól öletett-meg, Szeretsen Országban-e vagy má-
sutt? úgy tetik az-is bizonytalan.

IV. SZ. MIHÁLY NAPJA. *Ki szerzette a' Sz.*
Mihály Innepét? Eutikhius Aleksándrinus úgy ír, hogy
vólt Aleksándriában egy nagy rézből való Kép,
mellyet a' Pogányok igen nagy indulattal tiszteltek;
hívták azt *Mikhaelnek*. Aleksánder Püspök a' ki
éppen Áthánásius előtt vólt, el-akarván rontani ezt
a' Bálványt, a' nép benne ellent tartott; Jovallotta
azért Aleksánder, hogy szenteljek azt az Innepet
Mihály Arkangyalnak; mert ennek hafznát nem vé-
szik, de az Angyal könyörög érettek. Így osztán az
Innepet az Egyiptusok között fel-álitotta: de az
Napkeletiek ezt nem tsak Mihály, hanem minden
Angyalok tisztességekre szentelték. A' *Rómanum*
Breviáriumban pedig másképpen adatik-elő: hogy
el-veztvén egy Pásztor a' tsordából Apuliában va-
lami Bikát, találta azt-meg a' *Carganus* hegyen egy
nagy barlangban, a' melyhez hozzá jöven nyállal, az
vízfzára fordult és találta a' Pásztort; melyen meg-i-
jedvén

jedvén, fenki óda menni nem mért; hanem a' Püspök harmad-napi Böjtöt hirdetett, 's néki megjelent Mihály Árkangyal 's parantsolta, hogy Templomot építsenek arra a' helyre; de mikor a' barlanghoz mentenek, készen találták a' Templomat, mely Mihály Árkangyalról neveztetett. Ez szép fábulá. *Augustinus* idejében még Templomaikat Angyalokról nem nevezték, a' ki így szól: *Si nos aliquod Templum Angelo etiam excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematizari deberemus à Christo.*

Mitsoda Nevek vagynak ebben az Hónapban? Ezek:

EGYED. Athénásban született gazdag ember gyermeke volt; kinek meg-halván szülei, Galliába ment *Tzészarius*hoz, elsőben minden gazdagságát el-ösztván a' szegényekre, onnan Remete lett egy barlangban, az hól meg-találta *Kárólus Marsellus* 's kérte hogy könyörögjön Istennek, hogy botsáfsa-meg néki egy bűnét; melyet nem mér az embereknek meg-jelenteni, könyörgött *Egyed*, 's az Angyal egy tzedulát vitt hozzá, hogy bűne-is meg-botsáttatott a' Királynak; de a' bűn-is meg volt írva. *Árnolf Tsászfár* rendelte *Innepnek* 895. efszendőben.

ÉFRAIM. Egy *Ántiókiai* kegyes Püspök az hatodik Százban.

SÁLOMÉ. A' *Kristusnak* test szerint attyafia; *Sérápia* Szűz emlékezete forog ezen a' napon, a' ki *Rómában* *Adorján Tsászfár* alatt öletett-meg fok kizasok által.

MOSES. Egy tudós Püspök *Arabiában*, a' ki az *Ismaeliták* meg-téritetésekben fokot fáradozott a' negyedik Százban.

NÁTHÁN.

MÁGNUS. Egy Svéviai kegyes ember, a' ki fokot szenvedett a' Keresztyén Vallásért.

RÉGINA. Egy Kelemen nevü Pogánynak Keresztyén Leánya, a' kit a' Keresztyén Vallásért fok kinzások által öletett-meg *Olibrius*.

BRUNO. Teológiát tanított *Rémisben*; de midőn Raimundus Diókris Párisi Kánónikus tettetes nagy fzenségü ember meg-halván az nyújtóztató padon fel-ülvén harmad napig azt kiáltozta volna: *Accusatus, Judicatus, Damnatu sum.* meg-irtózott 1086. eflt. *Kártheuse* nevü pufztába ment, 's azután a' *Kárthufiánus* Barátok Szerzetét fundálta. 1514. eflt. a Szentek közzé irattatott.

PULKHÉRIA. Árkádus Tsászár' Leánya az ifju Teodósiusnak Nénnye, kegyes és Isten-felő Szüz, a' ki Mártziánushoz ment férjhez. Hólt-meg 453-dik efltendőben.

ATHÁNÁSIA.

VÁLÉRIÁNUS.

ÉNOK.

NIKODÉMUS. A' Fariséusok közzül a Kriftusnak egy titkos Tanítványa. A' régi Kalendáriumokban vagyon *Nikómédes* Sz. Péter Tanítványa és az Évangyéliom' prédikálásában segítsége, a' ki hogy a' *Felikula* Mártir testét el-temette, azért nagy kinzással meg-öletett *Dómitziánus* alatt.

EUFÉMIA. Egy Káltzedonbeli Tanáts Urnak a' Leánya a' ki a' Keresztyén Hitért-való fok kinoztatási után egy medve által szaggattatott-el ezen a' napon *Dióklétziánus* alatt.

LÁMPERTUS. Egy Trájectomi Püspök, a' ki fedvén az *Pipinus* Udvarat 's magát gonofz tseleke-

ke-

kedeteiért, meg-öletett 698. esztendőb. Az után az *Tzisztortziensis* Szerzetben 1240-dik esztendőtol-fogva mint *Szent* ugy tiszteltetett.

KONSTANTINUS. A' leg első Keresztyén Tsá-
szárt Konstantinusnak hívták; a' ki véghetetlen fok
jót tselekedett a' Keresztyénekkal.

JANUARIUS. Egy Bénéventi Püspök, a' ki
Diókletziánus alatt a' Keresztyén Hitért meg-öletett,
teste Neápolisban temettetett-el; vérét-is ott szok-
ták mutogatni.

FAUSTA. Egy XIV. esztendő's Szüzetske, a' ki
meg-öletett a' Keresztyén Hitért.

MAURITZIUS. Vólt Elöl-járója annak a' Légió-
nak, a' mely mondatott *Legio Tebæa*; a' melly Ke-
resztyénekből állott, 's nem akart sem a' Keresztyé-
nek ellen hartzolni; sem pedig a' Bálványoknak ál-
dozni. Maksiminus azért minden tizediket meg-ö-
lette két rendben, de úgy sem engedelmeskedvén,
mind le-vágatta ezen a' napon.

HOSÉAS. Régen Tekla vólt, mert Mántuánus
igy ír: *Mauritio vicina dies Nátalia Teclæ Festa colit.*

GFRÁRDUS. Tsanádi Első Püspök, a' kit a'
Pogányfágban való Magyarok 1047. eszt. Budán
meg-öltek, rólla neveztetik az ott való nagy hegy
Sz. Gellért hegyének.

KLÉOFÁS. A' Kristus LXX. Tanítványi közzül
való egyik azok közzül, a' kik Emmausba mennek
vala, 's a' Kristus' fel-támadása után meg-jelenék né-
kik: ugyan abban az házban öletett-meg Emmausban
a' hól a' Kristus meg-szegte vala nékik a' Kenyeret:

Mántuánus: *Septimus Octobris oim Lucifer ante Calendas
Nascitur ardetes Cleopham veneramur ad aras.*

EUSEBIUS. Egy néhány tudós Püspökök' nevek.

KOZMA DEMIEN. Testvér atyafiai Arabiában mind ketten orvos Doctorok. a' Keresztyén Vallásért meg-tsigáztattak s' ölettek Dioklétziánus alatt.

VENTZEL. Egy Tseh Országi Fejedelem a' ki a' Keresztyén Vallásért öletett-vólna-meg.

HIÉRONIMUS. Igen tudós ember, a' kit életében 's most-is betsülnek nagy tudományáért, Rómában nem lakhatván Betlehembe ment és ott lakott Klastromban, fok Fő Afzfonyok követték Rómából a' kiket tanított. Hólt-meg XCI. esztendőskorában 422. esztendőben.

Vagynak-e ezeken kívül mások? Vagynak, *Emmerám, Buld, Bezterb, Gvilbert,* és mások, kik a' Magyar Országra egyenesebben tartoznak. (a)

TIZEN-NEGYEDIK RÉSZ

Mind-Szent Haváról és abban való NAPOKROL.

Honnan neveztetik Mind-Szent Hávának? Egyéb okát nem láthatni; hanem a' következő Hónap első napjáról, a' mely a' Minden Szentek' emlékeze-tekre szenteltetik. A' Rómaiak mondották *Oktobernek*; mivelhogy Mártsiushoz nyóltzadik vólt. *Dómitziánus* Tsáfzár nevezte vólt a' maga nevéről; de nem ragadott-fel; az Római Tanáts-is nevezte vólt *Faustinaról Faustinusnak*; de ez sem állott-fel.

Mitsoda Innepek vagynak ebben a' Hónapban? Éppen
SIMON JUDA NAPJA.

Mind kettőnek azon egy napon, ugy mint XXVIII. Napon szentelik emlékezeteket. Kikről ilyen a' Trá-
di-

(a) *Acta Sanct. Hung. p. 222. Szentiv: Diss: Paral. 158*

ditzio: Judás az Édefsai Királyt Abgarust meg-ke-
refztelte, tanított Mésópótámiában, Siriában; Si-
mon pedig Egyiptomban. Az után mind ketten
egybe-adván magokat el-mentenek Perfiába; a' hol
fok vetélkedések háborgások vólt a' Mágusokkal;
nevezetesen pedig Zoroéval és Árfáksal, de az A-
postolok a' Bóltseket meg-szégyenítették, annyira
hogy a' Királyt-is meg-térítenék.

Az Apostolok parantsolatjokra az Ördögök a'
Bálványokból hol szállottak, hol pedig meg-némul-
tak. Történt az-is, hogy a' Tigrisek az rekeszek-
ből ki-fzaladtanak az embereknek nagy veszedelmek-
re; de az Apostolok a' Tigriseket mint valami szelid
bárányokat vezetni kezdték, ezt mondván: *Ezek
a' Tigrisek a' Kristus Newében meg-szelidültek; ti pedig a'
Kristushoz térni nem akartok.* Minekutánna fok ideig
prédikállottak vólna Perfiában, *Sénir* Várofsába a'
Nap képe eleibe vitettek a' Bóltsektől, mellyet tisz-
teltének a' Persák; de az Apostoloknak imádságokra
az Ördögök rút fekete Szeretsen képben ki-jöttek a'
Bálványokból 's azokat szélyel verték. Mellyet
látván a' Pogányságok ott meg-ölték az Apostolokat
egyszersmind. Ugyan ezért emlékezetek-is egyfzer-
smind szenteltetik.

Mitsoda Napok vagynak ebben a' Hónapban? Ezek:
VOLKMAR. Egy Bavariai tudós Apátur a' XIV,
Százban, a' ki a' Fejedelmek előtt kedves ember vólt,
VOLRAD.

FAIRUS.

FERENTZ. A' Frantziskánusok nagy Attyok,
a' kit neveznek *Sérafikus* Szent Ferentznek. Életét
úgy írják-le, hogy XXV. esztendő-koráig vólt Ke-

reskedő és igen fajtalan parázna Ifju; de meg-ijed-
vén a' maga gonofságától, Baráttá lett és új Szerze-
tet álitott-fel; mellyet meg-erősítettek a' Pápák. Ba-
rát-korában-is a' rosz kivánságok forralván vérét,
néha meztelen nyargalt a' tövifsek között hogy vére
ki-foljon; néha pedig Hóból Afzfzony képet tsinál-
ván azt ölelgette, hogy rosz indulatja hidegüljen. (a)
A' szentségben annyira ment, hogy mint a' Kristus-
nak Seb helyek láztottak kezeim, lábain, oldalán, 's
nevezték *Jesus Typicus*nak. Mind magának 's mind
a' *Bélyege*eknek, mellyek rajta láttzottanak Innepet ren-
deltenek vólt; a' *Bégelye*geknek a' VII. Benedek,
magának pedig IX. Gergely 1228. eszt.

FRIDBERTUS.

FIDES. SPES. KARITAS. Egy Anyának há-
rom tiszta Szüz Leányi, a' kik szüntelen motskoltat-
nak e' Világtól.

DIÉNES. Ez Áthénásban egy vólt az *Áréopágus*béli
Birák kö-zül, a' ki meg-térvén a' Sz. Pál prédikál-
lására Rómába ment, onnan Galliába; Párisban a'
Keresztyén Vallásnak prédikállásáért feje el-üttetett;
mellyet kezébe vett és vitte mind addig az helyig,
az holott kellett temettetni.

GÉDÉON. A' régi irásban vagyon *Géreon* 318.
vitézek együtt ölettek-meg az Keresztyén Hitért
Maksimiánus alatt.

BURKHÁRDUS. Egy Angliai Barát, kit Bóni-
fátzius az ő test-vérje, és Németek Apostola Vitz-
burgi Püspöknek tett. Hólt-meg 791. eszt. Ez Innep
vigiliáján széllyel Német Országban kövér ludat szok-
tak enni; mellyet innen hívják *Burkbárdinus*nak.

MA-

(a) *Bellarminus de Gemitu Columbæ. Lib. II. p. 225.*

MAKSIMILIÁNUS.

KÁLMÁN. Egy Angliai Püspöknek, 's egy Magyar Királynak - is neve.

KÁLIKSTUS. Azon néven első Római Pápa, a' kinek tulajdonitják hogy rendelte a' négy Kántoron való Bőjtöt. Meg-öletett 226. efszend. 's teste egy mély kutba vettetett.

TÉRÉSIA. Egy Abula Városból Spanyol Szűz a' ki jó tselekedetekkel alami'snákkal bovolkodott, 32. Klastromokat épített. Mikor meg-hólt 1582. efsz. a' tzellája mellet lévő száraz fa meg-virágzott, teste meg-nem rothadott, hanem abból jó illatu olaj folyt, úgy irják; mellyekre nézve a' tizedik Gergely Pápa a' Szentek közzé számlálta.

GÁL. Született Skótzianban, de Német Országban épített Klastromokat, nevezetefsen Helvétziában, az hólott hólt-meg XCV. efszendős-korában az hetedik Százban.

HENNINGUS.

LUKÁTS. Antiókiából való Orvos, Kép-Irónak-is tartják; de a' Kristus és Szűz Mária Képit írta-le szépen az Évangéliomban, 84. efszendős-korában hólt-meg Bitiniában, sok fáradságai után, mellyeket a' Keresztyén Tudományért véghez vitt; úgy-is tartják hogy fel-akasztották egy Olaj-fára, és úgy hólt-meg.

PTOLOMÉUS. Egy Áleksándriai Fő-Ember, ott meg-öletett a' Keresztyén Hitért Antonin: Pius alatt.

VENDELINUS.

ORSOLYA. Vólt Orfolya a' Deónokus Kornubia Királynának Leánya. Erről így ír *Spondanus*: *Maksimimus* magát Tsáfzárúrá tétetvén 383. efsz. hogy in-

kább Katonáinak kedveket kereshetné, irt Deónoknak, hogy két Légio Vitézinek keresnének és választanának Szűz Leányokat Britániában, hogy azokat meg-házafitsa. Választottanak XI. Ezeret, azok között Orfolyát el-jedzették Konánus Hadnagyának, 's őket erőszakkal Londinumban hajókra rakván el-indították; de a' szélvész Német Ország szélére vetvén, ott a' Hunnufok által, a' kiket Grátiánus küldött volt oda, meg-ölettettek.

Mások másként írják-le, hogy *Ursula* a' XI. Ezer Szűzekkel Prótzeffió jární ment volt Rómába, a' holt *Tziriák* Pápa-is el-hagyván a' Pápaságot a' Szűz-
 zekhez adta magát, kikkel midőn Kólóniánál ment volna, az Átilla Hunnus Katonáitól meg-öletett. A' kik az Históriákat meg-fzokták vi'sgálni, ma azok semmit nem kételkednek, hogy ez költött dolog nem volna. Régen úgy fzokták volt fel-írni az *Brevidriumokba-is*: *Ursula és a' XI. Ezer Szűz*; de most tsak úgy írják: *Orfolya és Szűz Társáinak emlékezetek*. Meg-is szaparították volt ezeknek fámokat; mert a' XI. Ezeret, más irta XIV-nek, más XXVI-nak, más LX-nak, más LXXX. Ezernek. (a)

Ennek a' Fabulának eredetét így gondolják. 1. Hogy valami régi *Mártirologiumba*, Szentek Katalógusokba ez volt: *S. Ursula & Undecimilla*. 2. Vagy így: *S. Ursula cum XI. M. V.* id-est cum *XI. Martyribus Virginibus* 's a' vigyázatlanok olvasták: *& XI-Millibus Virginibus*. 3. *Gamanfius* Jészuita így gondolja, hogy volt írva: *Ursula & XI Milla Virgines* 's ezt más olvasta: *XI. Millia Virgines*. Akár hogy kezdődött a' Fábula, de ez el-hirefedett a' XII. Százban

mert az előtt emlékezete nem volt. Kólóniában már az *Ursuliták* Klastromokban ezeknek mutogatják tsontjaikat 's holmi hozzájok tartozó Erekyéiket. (b)

KORDULA. Volt ez-is egy Szüzetske az *Ursula* trfai között, a' ki midon a' több Szüzek meg öletnének, el-rejtette volt magát a' hajó fenekén 's más nap öletett-meg. Azért emlékezetben nem forgott Orfolyával; melyre-nézve meg-jelent egy Apátzának és meg-hagyta, hogy az ő emlékezetét az Orfolya és több Szüzek emlékezetek után szentelnék-meg.

SEVERINUS. Egy Kólóniai Püspök *Ambrosius*sal egy idejű.

NATANÆL.

KRISPINUS. és **KRISPINIÁNUS.** Test-vér Atyafiak voltak Rómában, mentenek Frantzia Országba, Tsismadia Mesterséget tanultak, 's azzal táplalták életüket: de ki-tudatván hogy *Keresztyének*, ezen a' napon sok kínzófokkal meg-ölettek. Ez előtt való időkben a' Tsizmadiáknak Pátrónusok voltak

DEMETER. Egy Aleksándriai Patriárka. Más *Demeter* Mártir a' Szeremfégről jött-bé Magyar Ország-ra, hogy tiszteltesék. Egy régi Hiftóriában vagy on hogy *Mátyás Király* Királysága kezdetében Ország-Gyűlését tartott Szegeden, a' Sz. *Demeter* Templomában, az hol látván hogy a' Sz. *Demeter* Képén igen rongyos köntös vagy on, a' maga felső ruháját, mely meg-ért LX. Ezer Forintot, emlékezetnek okáért a' nyakába vetette 's oda ajándékozta.

SABINA. Egy Római Fő Nemzetből való Afzony, a' ki a' *Keresztyén* Hitert meg-öletett 130. eszt. Rómában.

ENGELHÁRD.

I 4

TE

(b) Vide *Andr. Schmid Hift. III. Seculi Fabulis maculat.*

TEODORA. Justinianus Császár Felesége. Ezen a napon Sátor a' Persák' Királyok 16. Ezer Mártirokot tsinált, annyit öletvén-meg a' Keresztyének közül. (c)

FARKAS. Rátisbónai Püspök, a' ki hivattatván Ceizától a' Magyarok' Királyától Pilgrinussal a' Magyarok' meg-téritetésefekben fáradozott. Hólt-meg 994. éft. az IX. Oroszlán Pápáról pedig 1050. éft. a' Szentek' Laistromokba iratott.

Vagynak-e többen erre a' Hónapra tartozó Szentek? Vagynak feles számmal, a' kik a' Magyaroktól tartatnak különösen magok Szenteknek. (d) Illyen volt a' Sz. Hedviga, a' kiröl köz-befzéd volt.

Hedviga

In sola Missa non est contenta Ducissa.

Quot sunt Presbyteri tot Missas optat haberi.

TIZEN-ÖTÖDIK RÉSZ

Szent András Haváról és abban való NAPOKROL.

Miért neveztetik Sz. András Havának? Szent Andrásról a' Kristus Tanítványáról, a' kinek napja ebben az Hónapban szokott esni. A' Rómaiak mondották Novembernek, mivel kilentzedik volt Mártziushoz Kommodus Császár nevezte volt *Exuperatorius*nak, de fel-nem állott.

Mitsoda Innepnek vadnak ebben a' Hónapban? Ezek:

I. **MINDEN SZENTEK NAPJA.** Eredete ennek az Innepnek az: Volt Rómában a' Pogányok idejében egy kerekded-formájú Templom; melyet hivatnak Pantheonnak minden Istenek Templomoknak; mivel a' mely Isteneknek különös Oltárt Templomat nem

(c) *Historia Tripart. Lib. III.* (d) *Szentiv. Diff: Paralip: pag. 159. Acta Sanct: Ung: p. 248.* é-

épathettek; azok itt együtt tiszteltettek: e'felett ebben tiszteltetett *Tzibelé*-is a' minden Isteneknek nagy Annyok. Ezt *Bónifáczius* Római Püspök meg-kérte *Fókás* Tsászártól, hogy hadd fordítsék a' *Szüz Mária* és minden *Szentek* tisztességekre; melyet meg-engedett 's mind e' máinapig neveztetik formájára nézve *Sancta Maria Rotundanak*. Vólt az *Innep* rendelve *Májusnak* IX-dik napjára de minthogy erre fokan gyűltenek Rómába és eledelt nem kaphattak a' *IV. Gergely* rendelte *November'* első napjára, bőveb lévén akkor az utravaló. Erről *Mántuánus* éneklí:

*Ac Maji celebranda die solemnia nono
Instituit. Sed in his Patres traxere Calendas.
Nam modo collecta fuges & in horrea missa
Otia parturiunt.*

Még pedig úgy akarta, hogy nem csak a' *Sz. Mária* és *Mártirok* tisztességekre; hanem *Minden Szentekére* legyen. Mellynek ilyen okát adják: 1. Mivel minden *Szenteket* a' *Kalendáriumban* ki-nevezni és azoknak különös *Innepet* illeni nem lehet, azért legyen egy bizonyos nap, a' mellyen mindnyájon együtt tiszteltessenek. 2. Hogy ha talám a' más *Innepeken* valamit el-mulattak volna a' tiszteletben; most az ki-pótoltassék. 3. Hogy így *minden Szentek* az *Istent* egyfzersmindkérvén az *Ekkléfia'* fegedelmére; inkább fel-indítanak. Erre mutat az akkorrá rendeltetett *Könyöigés-is*; a' melyben így esedeznek: *Mindenható Isten, a' ki meg-engeded hogy mi minden Szentek érdemeiket egy napon bírdeffük; Kériünk tégedet, mivel meg-sokasodtanak Közbenjáróink, engedjed minékünk a' te engefftelésednek bővségét.* (a) II.

(a) *Rechenberg in voce Festa. Hospinian. p. 99.*

II. *IMRE HERTZEG NAPJA.* Volt az első István Magyar Királynak és Gisclának Fija, született 1007. éft. *Basilius* a' Napkeleti Tsáfzár azon való örömének meg-bizonyítására küldött néki egy drága köves arany kerefttet, melyben volt tsinálva a' Kristus Kerefttfájából-is egy darab, hogy azt hordozná ofztán Imre a' nyakában. Nagy szentségü és kegyességü Ifju volt, 19. éftendös-korában az Attya meg-házastotta, de Szüzességét meg-tartotta. Hólt-meg XXIII. éftendös-korában az Attya előtt, azzal együtt ofztán a' Szentek Laistromokba iratott. (b)

III. *SZENT MÁRTON NAPJA.* Született, Sz. Márton Pannóniábn *Sabária* nevü Városban Vas Vármegyében, ifju korában Római Katona volt, azután Frantzia Országban *Turonumban* fok éftendök alatt viselt Püspökséget olly nagy Szentséggel, hogy az ő halála után, mely volt a' negyedik Százban az ő Sifakját Zafzló gyanánt hordozták a' Frantzok Táborokban, és az éftendejeket-is az ő halálától számolálnak. Innepet rendelt az ő emlékezetére 650. éft. Márton R. Püspök. Mely Innepről illő meg-jegyeznünk a' következő dolgokat. Hogy ezt hívják:

I. *Martinalia* Mártonról 's mint *Bacchanalia*; 's ollyan második Fársáng-is vót ezen a' régieknél. Sült *Ludat* ettek 's új *Bort* ittak:

Altera Martinus dein Bacchanalia præbet,

Quem colit anseribus populus, multoque Lyæo

Tota nocte dieque. Severus Aleksánder Tsáfzár-ról olvassuk, hogy Innep napokon mindenkor *Ludat*-is készitetett. Ezt az Sz. Márton vendégségét vették a' Pogányoktól, a' kik Eskulápiusnak a' Szüret Istenének szentelték ezt az Innepet, a' Kereft-

(b) *Acta Sanctorum Ung.*

tyé-

tyének Eskulápius helyet Sz. Mártont vették-fel, de a' rajta való vendégséget meg-tartották. A' Sz. Márton Ludjának meg-adták vólt a' Kereftyének Joppében az árrát; mert ők meg-rézfegedtenek, az Sarratzénufok pedig éjtzaka bé-menvén a' Városba mind egyig őket meg-ölték.

II. Emlékezetes a' Sz. Márton Adója, Erdélyben-is, a' Jobbágyok földes Uroknak adnak egy-egy Forintot. *Honnan vett eredetet?* Innen gondolják: *Klodoveus* Frantzia Király fogadáft tett vólt, hogy a' Lovát Sz. Mártonnak ajándékozza, úgy mindazáltal, hogy ha szüksége léfzen reá, száz arannyal válthassa vízfzáz. Hartzra kelletvén menni utánna küldötte a' Lónak a' száz arannyat; de meg-izenték a' Királynak, hogy a' Ló ki-nem akar menni az iftállóból: küldött azért még fzázat 's azt izente: *S. Martinus bonus est in consilio, carus in negotio*; hogy ilyen jó ekfékutor vólt Sz. Márton azért rendelték erre a' napra az Adónak és Adóffágnak fel-hajtatását.

III. Az Hollót némely Nemzetek Sz. Márton Madarának mondották, azért mivel akkor kezd láttatni, a' tél el-közelítvén, addig hideg erdöken lakik.

IV. Sz. Márton Nyavalyája, régen a' Frantziák a' Rézfegséget mondották annak; azért-e hogy 1. a' Katona virtus, Márton pedig Katona vólt. 2. vagy pedig hogy azon a' napon fzoktak vólt meg-rézfegedni

V. Szoktak jövendölni-is az Sz. Márton Napjáról a' Parafzok, hogy, ha tífztába mégyen-le a' Nap kemény tél, ha homályba lágy tél léfzen:

Sol hodie si clarus obit denunciat aerem

Atque molestant hyemem; si nubilus aera mitem

Prædicat hybernum. Dant hæc prognostica natis

Pastores ovium, cum seria fantur ad ignem. Mant:

IV. *ERSÉBET NAPJA*. Vólt Erfébet a' H. András Magyar Királynak Leánya; Férjhez ment vólt az Haffiai Lángráviushoz Lajoshoz; ki meghalván, életét töltötte özvegyfében szép hirrel nével mig meg-hólt 1231. éfzt. Kit nem fokára 1235. éfzt. a' Szentek közzé irt a' IX-dik Gergely Pápa. Vólt a' Kánónizátzió Májusnak első napján *Márpurgumban*; melyen vóltanak jelen tizenkét száz ezer emberek. Fridérik Tsásfár maga-is jelen vólt, a' követ ö vette-el koporsójáról. Tsontyait pedig arany koporsótskába helyheztték. Erről írják hogy felette rettegett a' menydörgéstől; olyankor azért Papot hivatván magához, annak kezei alatt térdre esett és úgy imádkozott. Tsontyaiból jó illatu olaj tsepegett; mellyel fok féle nyavalyák meg-gyógyultanak. (a)

V. *SZENT KATALIN NAPJA*. Irák hogy vólt Alekfándriában *Kostus* Égyiptomi Királynak Leánya; ki az idveffeges tudományban annyira tanult vólt, hogy sokakat térített-meg a' Keresztyén Hitre; melyre nézve *Maksiminus* Tsásfár fok Pogány Filófosufokat gyűjtetett eleibe, a' kik ötet meg-győznék; de Kata azokat mind meg-győzván ötventennek a' Keresztyén Hitre térített, kiket a' Tsásfár mind meg-öletett. Sok ígéretekkel-is a' Keresztyén Hittől el-nem hajtathatván keményen meg-verette és tömlöztbe vettetvén XI. napokon ott tartotta: akkor a' Tsásfár Felesége és Porfirius Hadnagy látogatására mentenek; kiket a' Keresztyén Hitre térített; a' Tsásfár pedig öket meg-ölette. Katát valami kínzó tsigára kötöztette hogy azzal vagdaltassa-el testét; de az szélyel omlott s romlott. Azért 307. éfzt.

(a) *Acta Sanct. Ung. pagina 346.*

eszt. fejét vétette, kinek testéből nem vér, hanem tej folyt. Testét pedig fel-vették az Angyalok, az Sinai Hegyre vitték 's ott temették-el. Mikor megöletett azon könyörgött, hogy valaki őtet segítségül hívja jól légyen annak dólga. (b)

Minthogy erről a' Históriaról a' régieknél a' XII. Száz előtt emlékezet nintsen; ma ezt az emberek költött dolognak tartják. Ott született hát Sz. Katalin a' hól Sz. György, Sz. Kristóf. Sz. Orfolya és máfok. Az-is meg-lehet, hogy valaki a' *Katarina* nevezet alatt a' Keresztyén vallásnak állapottyát írta-le 's a' História onnan vett eredetet. Ez Innepet pedig parantsolta leg-elsöben az Okfóniumi Kontziliom 1222 eszt. Tartatott a' Keresztyéneknel a' Tudományok' Pátrónájoknak mint régen a' Pogányoknál *tota sub agide Pallas*. (c)

VI. *SZENT ANDRÁS NAPJA*. Tartatik ez Sz. András Apostolnak emlékezetére, a' ki prédikállott a' Stzitáknak, Rátzoknak Tessáliában, Matzédóniában; Akhájában pedig Pátrás nevü Városban keresztre feszítettett a' Keresztyén Vallásért Növembernek utolsó napján 's ezért akkor vagyón az ő Innepe-is. *Ki álitotta-fel ezt az Innepet?* Bizonytalan; de a' Kilentzedik Száz előtt meg-vólt; mert a' N. Károlytól készítettett Innepek' Laistromokban meg-vagyón és helyben hagyatik.

Mitsoda Napok vágnak ebben a' Hónápan? Ezek:

MINDEN LELKEK NAPJA. Ezt az Innepet rendelte a' maga Klastromában *Odilo* Apátur a' XI-dik Százban: mivel az Ethna Hegye mellett járván Si-
tzili-

(b) *Breviarium Roman: in hoc Festo.*

(c) *Fac: Thomasius in legenda S. Cathar: pag. 320.*

tziliában, hallott igen nagy sírást kefergést, a' Lelkek kerestek s' kértek szabadulást a' Purgatóriomból. Intette azért a' maga keze alatt való Barátokat, hogy a' Purgatóriomban való Lelkek szabaduláforkert könyörögjenek 's ezt a' napot a' végre rendelte; melyet az után helyben hagyott 's meg-erősített a' XVII. dik János Pápa. *II. Szept. 998-ban (1003.)*

Mások pedig úgy itélnék, hogy jött ez bé a' Pogányoknak szokásokból az holott XII. napok voltanak Februáriusban arra rendeltetve, hogy a' megholtaknak Lelkekert könyörögjenek, áldozzanak, viafz gyertyákat gyujtsanak 's azoknak úgy szerezzenek nyugodalmat. (a) Hogy innen vették-fel a' Keresztyének úgy ért arról *Polidorus Vergilius, Mántudnus-is:*

*His præsens devota dies: suffragia dantur
His hodie: his crebris lucent altaria flammis,
Et paribus studiis urbes ac rura parentant.
Februaque exercent; sicut Romana secundo
Mense superstitio Jove tunc regnante solebat.*

TEOFILUS. Egy néhány Pátriárkáknak nevek, ismét egy Kappadótziai Mártirnak.

OTTO. Mind Tsáfzárók 's mind Püspökök voltak azonn a' néven. Károlus Boroméus pedig volt egy Médiólánumi Püspök, a' ki holt-meg 1584. éfzt. az után a' Szentek közzé iratott.

LÉNART. A' foglyok Pátrónusfok volt Lémovitz Püspök, a' ki meg-nyerte volt Klodovéustól a' Frantzia Királytól, hogy valaholott ő meg-látogatná a' foglyokat, botsátattnának-el. *Surius* pedig azt írja, olyan kegyelmére méltóztatta volt Isten

Lé-

(a) *Confer Auctores apud Hospinianum. pag. 99.*

Léárdot, hogy ha a' foglyok ő rólla meg- emlékeztek 's néki könyörgöttek, el-romolván a' vas bilintsek meg- szabadultak; az honnan sokan mentenek hozzá mefzfe- való Tartományokból- is vivén az vas lán- tzokat, bilintseket, a' mellyekben vóltanak.

ENGELBERT. Egy Apátur, a' ki az első Ro- dolf Tsáfzárról verseket irt.

SEVÉRUS. Három test- vér atyafiaival Dióklé- tziánnas alatt sok kínzásokkal meg- ölettek.

TODOR. Sokat kínoztatott az Keresztyén Hitért, végre tűzbe vettetett, de a' Tűz testét meg- nem e- méfztette. Erre a' napra vólt rendelve a' *Kristus képe szenvedésének imnepe*; a' mellyről azt írják, hogy *Beritusban* 765dik esztendőben a' *Kristusnak* fából való képét a' *Sidók* sok meg- tsufolások után meg- fefzitet- ték; a' mellynek oldalából sok vér folyt, mellyet korsókra töltvén a' Püspök mindenfelé elküldözött az Püspökökhöz: a' *Sidók* pedig látván a' nagy tsu- dát, meg- tértenek és keresztelkedtenek. Azt a' Képet pedig faragta vólt *Nikodémus*, a' ki hagyta *Gamaliel- nek*, ő pedig adta *Zakéusnak*, 's tölle vitetett *Beritusban*.

LANDOLFUS.

JONÁS Auréliai Püspök a' IX-dik százban, a' Királyok előtt kedves ember.

BÉRETZK. BRIKTZIUS.

LÉVINUS. Vólt Püspök, az hitetlenek meg- téri- tetésekben sokat fáradozott 633. esztendő tájban.

LEOPOLDUS. Egy Auszriai Fejedelem, a' ki bőv adakozásáért *Kegyesnek* neveztetett. 1488. eszt. a' szentek közzé íratott.

HOMÉRUS.

ALFÉUS.

VEIGHÁRD.

HERMÁN.

BOLDOG ASZSZONY BÉ-AVATÁSA. *Fest. Praesentationis B. M. Virg.* Ezt annak emlékezetére illik, hogy Anna a' Szüz Máriának Anyja három esztendő korában ajánlotta volna a' Jérusálemi Templomnál lakó leányok közzé. Szerzette XI. Gergely Pápa Ávennióban 1372-dik eszt. a' Tziprus szigeti Király' kérésére.

ALFONSUS.

KELEMEN. Római tudós Püspök, Trájánusa' Bányába kö vágni sententziázta, az után számkivetésbe küldötte; végre egy vas matskát köttetett a' nyakára 's a' tengerbe vetette.

JOSIÁS.

KONRÁD. Egy Konstantziai Püspök, a' ki a' Sz. Földre bün botsánat keresni háromszor járt, a' vizen száraz lábbal ment által hajó nélkül. Hólt-meg 976. eszt.

JOSAFÁT.

GUNTHERUS. Egy Remete az első István M. Királynak attyafia, ennek parantsolatjára a' fült kappan a' Király asztaláról el-repült.

EBERHÁRD. Egy Ratisbónai Árkidiákonus, tudós ember a' XIV. százban, az Auszriai Fejedelmek Históriájokat írta.

Vagynak e még ezeken kívül több *sentek*? Vagynak *Sálóméa, Hélena, Péter, Astrikus* és mások. (a) a' kik M, Országhoz tartoznak.

TIZEN-

(a) *Videantur saepe citat: Szentiv: Acto Sanct: Hung:*

TIZEN-HATODIK RÉSZ.

Karátson Haváról és abban való
NAPOKRÓL.

Honnan neveztetik Karátson Havának? Karátsonról, a' melly ebben az Hónapban e'lik: a' fzőt faragták a' Magyarok a' Deak fzőtől *incarnatio*, meg-tesztetés *carnatio*, s abból rontották a' fzőt Karátson. A' Rómaiak mondották *Decembernek*; mivel rendel tizedik volt az *Mártziushoz*. Neveztek volt az *Kommodus Tsászár* kedves ágyasáról *Amazoniusnak*; de fel-nem ragadott.

Mitsoda Innepek vagynak benne? Ezek: 75000000

SZ. MIKLOS NAPJA. Született Litziabá *Palara* nevű Városban Fő Emberektől: még tsetsemő-korában ki-mutatta hogy szent ember léfzen, mert szeredán és Pénteken egyfzernél töbzför nem fzópott, azt-is estve. (a) Arván maradván gazdagságát el-ajándékozta a' szegényeknek. A' szomszédjában lakott egy szegény ember, kinek három fel-nőtt Leányit nem lévén mivel ki-házafítani azon gondolkodott, hogy a' bordély-házba adja őket; de Miklós azt észébe vévén nagy summa aranyat vetett-bé az ablakon, a' mellyel leányit ki-házafította. Ebből költ az, hogy némely tartományokban az Szülék gyermekeiknek Sz. Miklós éjtfzakáján Ajándékoskákat téfznek-el s azt mondják, hogy Sz. Miklós hozta. Hazájában Püspökké lett s jelen volt a' Nitzenumi Kontziliomban 325. éfzt. Ezt a' Muszkák kivált-kepen való Patrónusoknak tartják; ughogy akár

(a) *Breviarium Romanum.*

Jó, akár gonosz találja őket, mind csak néki köszönik; többet-is emlegetik az ő nevét, mint a' Jéhusét. Durándus írja, hogy egy *Prior* nem akarta megengedni a' Barátoknak, hogy olvassák a' Sz. Miklós Históriaját, mellyre nézve éjtszaka Miklós reáment, le-rántotta az ágyból 's a' földhöz ütötte, 's elkezdte az *Ántifóniát*: *O Pastor aeterno!* 's mikor felelni kellett volna, mindenkor jókat vágott egy veszfövel a' hátára. Az után megengedte a' *Prior* hogy énekelyék a' Barátok. A' Régiek a' nagy kenyereket Sz. Miklós kenyereinek mondták egy Damaskusban lakó Miklósnak emlékezetére, a' ki Julius Császárnak nagy kenyereket ajándékozott volt szükfégében.

II. **BOLDOG ASZSZON¹ FOGONTATÁSA NAPJA.** Mikor Kezdődött? *Bellarminus* úgy itél hogy a' XII. dik Százban; mások hogy 1388. eszt. *Orbán* Pápa szerzette volna 1439. eszt. a' *Basileai Kontziliom* azt végezte: *Mi a' Mária fogontatásának Innepet meg-ujjityuk és azt akarjuk, hogy minden Eklésiákban meg-tartassék.* Meg-lehet itt jedzeni, hogy ezt az Innepet elsőben nem a' Sz. Mária fogontatásának, hanem fogadásának emlékezetére szentelték; midőn bűn nélkül fogadta Szent Fiját; de idővel változott a' Szűz Mária fogontatására, a' melyről kezdettek vetélkedni, hogy ha bűnben fogontatott-e vagynem? még meg-nem határozták.

III. **SZ. TAMÁS NPJA.** A' *Kristus* Apostola, a' ki annyira szerette a' *Kristust*, hogy azt mondaná néki mikor Jérusálembe menne: *Mennyünk-el mi-is ballyunk-meg velle;* de az után fel-támadását hinni nem akarta, ha csak a' S' egek' helyeit nem láttya Kezein. *Dum Thomas in Christa cicatrices vulnerum tangit, in nobis vul-*

vulnera infidelitatis sanavit. Ezek után a' Kristusról igen szép Vallást tett: *En URam én ISTENem.* A' Kristus' Mennybe-menetele után hirdette az Évangéliomot, Pártusoknak, Médusoknak, Indusoknak, Szeretseneknek, kikről azt mondja Krisostomus: *Tamás a' Szeretseneket fejérette.* Ő kereftelte-meg a' Mágusokat, kik a' Tsillag vezérlése által a' Kristushoz mentenek, s' maga tárfaivá vette a' tanításra. Meg-öletett Indiában, mellyet ilyen formán ír Ruffinus: *Sz. Tamás a' Napnak Templomába vitetvén,* a' Kiraly parantsolatjából kényszeritetett hogy imádja ott a' Napnak Képét: le-borult azért és Sidó nyelven imádta az Ur Jésus Kristusnak Attyát, és el-vegezvén imádságát parantsolta, hogy mennyen-ki a' Képből 's azt rontsa öfzve az Ördög. Az Ördög ísmét azon kezdett instálni, hogy nem csak a' Képet, hanem engedje-meg; mert a' Templomat-is egybe-rontya 's mind azokat-is a' kik benne vagynak; de az Apostol nem egedte. Azért a' Napnak rézből öntött Bálvány-Képe meg-ol'vadott mint a' viafz, mellyet látván a' Napnak Papja által-verte fegyverrel az Apostolt, Testét pedig 230. efzt. a' Tsászár engedelmeből Édefsába vitték és ott temettetett-el.

III. *KARÁTSON NAPJA.* Mikor kezdték ezt az Napot a' Keresztjének a' Kristus Születése' emlékezetére *Sentelni?* Meg-határoznunk nem lehet; mert a' Kristus Születése Napjáról már régen veszekednek a' Krónológusok: némellyek Januárius hatodik Napját tartották mint a' Nap-keleti Ekklesiák; némellyek Májusnak xx-dik napját, mint a' Szeretsenek és Egyiptziusok; a' Nap-nyugoti Ekklesia pedig tartotta xxv. napját Détzembernek régtől-fogva; mellynek ezt az

fundamentomát adják: hogy Titus Jérusálemből hozott volna Rómába valami Irásokat az Árkhivumból's azokban látták a' Kristus Születése' napját. (a)
 A Kristus születésétől számlálni az esztendő kezdeté 525- eszt. *Dionisius Exiguus*; az ut'n pedig felveték, kivált Nagy Károly Császár ideje után. A' Római Ekklesiában ezen a' Napon háromszor szolgáltattak *Misét*, egyet *viradt* előtt; mely jelentette a' Törvény' kiadattatása előtt való időt; másit *viradtakor* a' mely a' Törvény idejét; harmadikat *nappal*, mely elő-adta a' Kegyelemnek idejét, ama versek szerint:
Tres in Natali debent Missie celebrari,
Quarum prima tibi tempus, quo lege carebant,
Altera dat Moysen; designat tertia Christum.

IV. ISTVÁN NAPJA. Első Mártir az István, nagy buzgóságu Férjfi, egy a' hét Diákonusok közül, a' kit meg-kötöztek a' Sidók a' Kristus' Menybe menetele után az Éfraim kapujánál; mellyet az után mondtak *István kapujának*. Könyörgött a' maga gyilkosíért, melyről azt mondja *Augustinus*: *Si Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non haberet.* Három *Aureolát*, az-az Ditsőffégnek gradusát tulajdonitanak néki: egyet mint Szüznek; mert ifjunak tartják, a' ki a' Gamaliel oskolájából nem régen jött volt ki; másit mint *Doktornak*, mert hathatós Tanító volt; harmadikat mint *Mártirnak*, mert a' Kristusért vére ki-ontotta. Meg-öletvén a' Sidók temetetlen el-karták vetni a' testét; de Gamaliel Isten-felő emberket küldött's testét fel-vetetvén el-temettette a' maga koporsójába, 's az új Testamentomban István temettetett-el elsőben, a' kit az után követtek má

(a) *Baronius in Martyrologio Romano.*

folk. Az ő Inneperől már *Gregorius Nissenus* 380. éfzt. emlékezik.

V. SZ. JÁNOS NAPJA. Vólt Zebedéusnak és Sálóménak a' Szüz Mária attyafiának Fija; a kit Évangyélista és Apostolságra felvéven az Idvezítő nagy bőltseféggel is áldotta meg; melyre nézve éneketle rólla az Ekklesiá:

Volat avis sine meta

Quo nec Vates, nec Propheta

Evolavit altiús.

Tam implenda, quam impleta

Nunquam vidit tot secreta

Purus homo puriús.

Az Apostolok között utólszor hólt-meg, halálát pedig így írják-le: Minek-utánna Éfésusban Husvét napján predikállott volna 's Ur' Vatsoráját ófztott volna, könyörgött buzgóságoson az Ekklesiáért, 's meg-parantsolta hogy néki ásanak godrót; melybe belé-ment 's kezeit ki-terjesztvén meg-áldotta az Ekklesiát, 's ezt mondotta: *Fijatskáim békeség néktek*, azzal le-fekütt és el-alutt: nagy sírással ófztán bé-takarták; de a' temető helyeből igen hafznos olaj folyt ki, 's mint-ha a' föld alatt lélegzetet vett volna úgy mozgott a' föld a' hol fekütt. *Fabula*. Durán. dus ugy ír, hogy két tudós emberek veszekedtenek arról, Kerefztelő János Innepe légyen-e elől a' Kalendariumban vagy az Évangyélistá-é? egyik egyiket, a' másik masikat állatta; étfzaka meg-jelentek a' Szentek mindenik a' maga tisztelőjének 's azt mondták: *Bené concordés sumus in cælis; de nobis non disputetis in terris.* János Pohára emlékezetes, maradt-fel a' Németektől, a' kiknél az a' szokás vólt még

mikor Pogányok vóltanak; hogy Uj-Efztendő tájban *Jánus* emlékezetére 's a' barátság' fen-tartására borral kedveskedtek egy-másnak, 's az után is az a' szokás nálók meg-maradván neveztek *S. Jobamis baustus* Sz. János Pohárának. (a)

VI. *APRO SZENTEK NAPJA*. A' kis gyermekeknek emlékezetekre illik ezt az napot, a' kiket Héródes meg-öletett vólt a' Kristus Születésének alkalmatosságával a' Bethlehem tartományiban a' kik kised-korokban Mártitomságot szenvedtek a' Kristusért: a' kiket méltán irtak a' Szentek Laistro-mokba. Mondják ezeket száz negyven négy ezrenek; de bizonytalan fundamentommal. *Ki szerzette elsőben ezt az. Innepet?* Bizonytalan, a' kilentzedik Százban már tartatott mint Innep. Sőt *Origenes* idejében ezeknek emlékezetek, mint szintén más Mártirok-é, a' kik a' Kristus' nevéért szenvedtek fenn-forgott. (b) Ezen a' napon a' gyermeketskéket jó reggel veszfzövel meg-ütögetik az Atyák vagy mások annak emlékezetére, hogy gyermekek szenvedtek a' Kristusért, s' ezeknek-is szenvedni kell a' világi életben.

Mitsoda Napok vadnak ebben a' Hónapban? Ezek:

ARNOLD. Egy tudós Apátur a' Tzisztertziensis Barátok között 1206. eszt.

KÁNDIDA.

KSÁVÉRIUS SZENT FERENTZ. A' Jésuiták Szerzetéből való Ignátzius Lojola Társa, a' ki Indiákra ment Évangyéliom' hirdetni 's ott meg-is ölték.

AZ

(a) *Hosp: p. 112.* (b) *Bingham: in Origin: Eccl:*

L. XX. Cap: VII.

Az előtt volt a' Kalendáriomban *Agrikola*, a' ki Panóniában öletett-meg a' Keresztyén Vallásért.

BORBÁRA. Egy Pogány Atyának Keresztyén Leánya, a' kit fokát kinezett az Attya a' Keresztyén Vallásért, a' Tisztartó verette, testet szaggattatta, fáklyákkal süttette, végre fejét el-üttette s mind az Attya volt az hóhér. Ennek tejét mutogották ez előtt némely Klastromokban.

NAEMI.

SIGBERT.

JOÁKIM. Az Annának Férje, a' Szűz Mária-nak Attya.

JUDIT. Egy özvegy Afiszony Bétuliában, a' ki meg-ölte Holofernest; kinek dolgaiban valaki az Ek-lésia' nyomoruságos állapottyát ábrázolta-le. A' kik ezt valóságos Hístóriának tartják, a' Hístóriakkal meg-nem egygye-tethetik.

SAPIENTZIA.

OTTILIA. Adalikus' Leánya, a' ki vakon szület-vén, parantsolta az Attya hogy ollyék meg; de az Anya Bersinda el-futott véle s Baviariában Erhard Püspök' szeme világát visszfa adta. Az után az Attya a' Klastromban, mellyet épített volt a' Szűz Mária tisztességére, Fő Apátza Afiszonnyá tette.

LUTZA. Lucia, Sirakusában egy Uri-Ember' Leánya, a' kit el-mátkásítván az Anya fér-hez nem akart menni, hanem gazdagfagait a' szegényeknek el-osztotta; mellyért meg-neheztelt a' Mátkája és el-vádolta hogy Keresztyén. A' Biró azért parantsolta, hogy tégyen áldozatot a' Pogányok Isteneiknek, de nem akart; parantsolta azért hogy vigyék a' Bordély-házba, fertéztessék-meg; de helyeből senki ki-nem tudta mozdítani, azért ott agyon verték 310 eszt.

NIKASIVS. Rémenfis Püspök, a' ki Hugával Eutropiával együtt a' Vandalusoktól a' Templom' ajtajában öletett-meg. Erről azt tartották a' babonás emberek hogy ha az ő *Nikásius* nevét a' gabonás vagy akár-mi ház kufz' bérére fel-írják, az egerek onnan mind el-tá. arodnak. Neve egy 3. eszt. korától fogva vak, de igen tudós embernek is, a' ki meg-holt 1491.

VIKTORINUS. Egy Pétáviomi vagy Pafsáviai Püspök, kinek szép írási vagynak, meg-öletett 130. eszt. Más ímet Maffiliai Püspök, a' ki meg-öletett 330-dik esztendőben.

ANANIÁS.

IGNATIUS. Mártir a' Sz. János Apostol tanítványa, az Antiókiai Ekklesiában Első Pap, kiről írják, hogy gyermek-korában a' Kristus ölcében hordozta volna. Ez Rómában vitetett, es Trajánus Imperator idejében meg-kinoztatván a' fene vadaknak vettetett 108. eszt. ki midőn meg-öletnék, azt mondta: *a' Kristusnak Gabonája vagyok, meg-öröltetem hogy ista Kenyer' legyek.* A' Jésus Nevét a' kinek között sokat emlegetvén kérdettek: miért emlegeti annyit? azt felelte: *mert az a' Név Istóere fel-vagyon írva.* A' szívet azért ki-vévén ketté hasítottak, es ott nagy arany betűkkel írva találták: **JÉSUS KRISTUS.** Ma erről kevefsen kételkednek hogy Fabula nem volna.

ACHILLES. Egy Aleksándriai tudós ember es Poéta; a' ki a' Keresztyén Hitre térvén Püspöke-is lett volt.

AMMON. Egy Keresztyén Vitéz, *Ammonaria* egy Nemes Aszfony, kik mind ketten Aleksándriában *Deizus* Tsátár alatt a' Keresztyén Vallásért meg-

meg-ölettek. Ismét neve egy remete Szentnek, a' ki magának el-vágta a' fülét hogy Püspöknek tsonkán ne tegyék, de affelől annak tették.

ABRAHÁM. Egy Püspök, a' ki egész Püspökfégének ide ében sem kenyecret, sem vizet, sem semmi fött ételt nem köstolt, sem tüzzel nem élt; hanem csak falatával, tzikóriával s egyéb affelekkel élt; másokat pedig igen jól tartott jó é kekkel hússal, borral. Ismét egy Egyiptomi Remete, a' kire igen fok gazdagság maradván mind el-öftotta a' szegényeknek, magának hagyott csak egy hitván tsészét és egy rongyos pokróztot.

BEÁTA.

DAGOBERTUS. Frantzia Király, a' ki a' Sidókat valakik meg-kereftelkedni nem akartak Országából ki-hajtotta. Parisban építette a' Sz. Dienes Klastromát, melynek templomát arannyal fedette, fok jövedelmekkel meg-ajánd. kozta, és az egész Országba fok Temp. omokat fundált. Mellyekre nézve a' Szentek közzé iratott. Holt-meg 643. éft. Ezzel jegyeztette-meg magát, hogy Gómátrudist az Feleségét meg-vetette, és Nántildát a' Klastromból kilopatván el-vette, a' kitől született Klodovéus, s más Afzfzonyokhoz-is adta magát. (a)

ADÁM. ÉVA. A' leg-első egy Pár-Ember, kik Atya és Anya nélkül születtenek.

JONATAN. Dávidnak igen szíves baráttya, a' Saul Király' Fija.

DÁVID. Egy Britániai igen Szent Fejedelem, a' ki született volt Sántusfól és Méléria Szent Apátzától, a' kit Kereftelő Jánossal egyben-hasonlita-

155

nak

10 (a) Hofmann in voce Dagobertus.

nak, hogy az Angyal meg-jelentette az Annjának hogy Fiját szül; az Angyal tanította 's mindenkor véle járt. Építetett XII. Klastromokat; az *Batóniai* helységben való feredőnek vizét olyan erővel ajándékozta-meg hogy az mindenkor meleg legyen. (b) Hólt-meg 580. éft a' Szentek közzé irta az második Kalikstus R. P. Az Izrael Királya koporsója körül-is emlegetik, hogy fok tsudák lettenek, azok is ezen napon forognak emlékezetben.

SILVESTER. Ezen a' néven első R. Püspök. a' ki élt az *N. Konstantinus* idejében; ennek tulajdonítják, hogy ajándékozta volna Rómát 's azokat a' Tartományokat, a' mellyeket bír a' R. Papa, mivel a' Tsászrt Belpoklos gbol gyógyította volna-meg, Egyebeket-is fokakat irtak rólla; a' mellyeket máigén kevés ember hiszen-el egyébnek, hanem költeménynek.

Vagynak e több Szentek erre a' Hónapra? Vagynak egy-néhányan a' kik Magyar Szenteknek tartatnak; *Maurus, Mor, Berbold, Sebestyén. Sz. Urolf, Viberárda, és másfok.* (c)

TIZEN-HETEDIK RÉSZ

A rendes Inneplést igazgató Személyekről a' minémüek, a' Papok, Püspökök s.a.t.

§ I. Az rendes Inneplésnek valóságára nem elég tsak a' rendelt idő, vagy Innep; hanem azon Isteni Tiszteletnek kell lenni; az Isteni Tiszteletre pedig meg-kivántatnak az *Ministri cultus*, az Anyaszent-egy-

(b) *Baleus Cent: I. Cap. LV.*

(c) *Acta Sanct: Ung: p. 375. Szentiv: Diff: P. p. 161.*

eg házban szolgáló Személyek; a' kik által véghez
 megyen a' közönséges Isteni Tisztelet. Azok között,
 leg első a' kiről szönnünk kell a' *Pap* vagy az *Pap-*
ság; az, hol Presbiternek, hol Egyházi Szolgának,
 hol Isten Befzéde' Sáfárának, hol Ige' Prédikátorá-
 nak mondatik, 's hol egyéb nevezetekkel illetetik.
Pap Görög szó, és Atyát téfzen; vétetett a' ma szó-
 tól *Pápa*, el-hagyván az usólsó betűt belölle. Régen
 ez a' nevezet *Pápa* közönséges titulufok vólt a' Pa-
 poknak, kiket betsületből Attyoknak hívtak az
 Halgatók. Annak-utánna a' Püspökök hivattattak
Pápáknak; ezzel külömböztetvén-meg az alattok va-
 ló Papoktól, a' kiket gyakrabban neveztek *Abbák-*
nak; a' mely nevezet hasonlóképpen Atyát tett.
 Egy-mást-is a' nagy rendü Papok tiszteffégnek-okáért
 azon tituluffal illették, a' mint meg-tettzik ez az
Augustinus, *Hieronimus*, *Atbánásius* 's mások példájok-
 ból és iráfokból. (a) Ezzel a' nevezettel pedig
 úgy jártanak idővel a' Keresztyénségben, mint más
 nemelly nevezetekkel; a' mellyek közönségesen il-
 lettenek mindenekre; de az-után a' Római Püspökök
 másokat azktól el-rekefztvén magok tulajdonokká
 tették. p. o. *Apostolicus* régen igaz tudományu Pü-
 spököt tett, *Apostolica Sedes* Püspöki Széket 's akár-
 mellyik Püspöknek ezek tulajdonittattanak a' mint
 a' régieknek iráfokból azttagadhatatlan. (b) de idővel
 azokat az nevezeteket egyedül szoritották tsak a'
 R. Püspökökre: úgy esett a' Pápai nevezetnek-is
 dolga, vette különösön magának azt az R. Püspök.

(a) *Hieronim: Lib. I. Epist: XVIII. XIX. XXII.*
vocat August: Sancte, venerabilis, beatissime Papa.
Tolnai in Kalauz pag. 610. (b) Tolnai in Libro
praclaro Kalauz, fol: 607. 610. plura habet exempla.

§ II. *Ki tselekedte pediglen azt, hogy ezt a Titulust, elrekeftven másokat attól, magának foglalta? A' Históriák igazitanak az VII-dik Gergely Pápará: a' ki 1074. éft. meg-tiltotta hogy mások azzal a' Titulussal ne éljenek: s az után a' Napnyugoti Eklésiákban nem is igen éltenek; de a' Napkeletiekben mind ez ideiglen élnek azzal a' Püspökök, nevezetessen az Aleksándriai Püspök magát mindenkor Patriárkának és Páparnak írja; az Indusok is a' magok Pap aikat hívják Páparnak (c) A' Magyaroknál is bizonyoson az Pápa nevezetből maradt a' lelki Tanítókra a' Pap titulus.*

§ III. *A' ki a' Papságra elő-alittatik, az azon Hivatatra fel-is szenteltetik, a mely véghez megyen az Kéznek fejére való tétéle által. Mely szokás jött a' Keresztynék közé a' Sidóktól: a' kik midőn valakit nevezetes tiztségbe állítottak, kezeket annak fejére téven meg-áldották és neki jót kívántak. Nevezetessen a' kit a' nagy Sinédriomnak tagjává tettek azzal így tselekedténck; mivel abban a' vélekedésben voltanak, hogy mikor a' LXX. Férfiakat Móses a' Tiztségre fel-vette, ez által a' kezének fejekre-való tétel által vette fel. Az Apostolok is a' Sidó szokásból ezt az Kéznek más fejére való vetését megtartották s ezt az rend tartást követték, mikor valakit meg-akartak áldani vagy tsudát-is akartak tselekedni; a' mely már nem a' Sidók között való tzerémoniának mutatása volt; hanem a' Kristustól az Apostoloknak adatott Apostoli Hatalomnak megbizonyítása.*

Vallyon az a' tzerémonia a' Papi szentelésben, hogy az, Kéznek fejekre való tétélevel legyen, az Apostoloktól se-

(c) Hoffmann in voce Papa.

vezetett sokas-e, vagy pedig más képpen vették fel a' Ke-
 reftyének? Az Apostolok azt nem szerzették, a' mely
 meg-tetzik ezekből. 1. Mert az Apostolok jól-lehet
 Kezeket vetették az ő halgatóikra; de nem csak a-
 zokra a' kik Papokká lettenek; hanem közönfége-
 sen a' tanítványokra a' kik a' Kristushoz hajlottak.
 2. Nem azért tselekedték, hogy Papfagra szen-
 telteffenek, hanem hogy tsudákat tselekedjének,
 és meg-mutassák a' Kristustól vett hatalmat, és
 tzmert, mint Tsel: XIX. 6. a' kikre Sz. Pál, Kezét
 vetette vala azokra s álla a' Szent Lélek és idegen nyelven
 sólnak vala 's Profétálnak vala. 3. Mert az az Apo-
 stoli virtus az Apostolok személyekhez vólt köttet-
 ve, 's róllok által másokra nem ment, vagy pedig
 igen ritkára.

§ IV. Az Apostolok halálok után meg-tartotta
 ezt a' szokást az Eklésia, de vette azt inkább a' 'Si-
 dók rend-tartásfokból; a' kik midőn Presbitereket
 rendeitek, Kezeket fejekre vetottk 's meg-áldot-
 ták, így bé-vették s követték ezt mind a' Püspökök
 's mind a' Presbiterek az Eklésiákban. (d) De már
 az harmadik Százban kezdett némellyek közt ilyen
 vetelkedés hallatni, hogy ez *manuum impositio* kéznek
 fejekre való vetese Apostoli rendelés, és úgy kezdet-
 ték ofztan hinni. 1. Hogy ez légyen rendes tzeré-
 móniája a' Papi hivatalra való fel-vételnek 's az vólt
 mindenkoron: 2. Hogy az Apostoloknak rend sze-
 rint való Suktzesioraik az Püspökök, a' kiknek ha-
 sonló hatalmok vagyon mint vólt az Apostoloknak.

(a) Boehmer Dissert. de differentia inter ordinem eccle-
 siasticum § XXIII. & Decret. Lib. I. Tit. XI. § XI.
 Tit. XVI. § III.

A mely vétkes értelem vólt; mert a' Püspökök vittek ugyan azt véghez; de nem ugy mint az Apostoloknak különös Suktzefforaik; hanem mint elsőrendbéli Presbiterok: a' kikre bizta az Eklésia a' több igazgatást-is, és így a' Papi fel-szentelést-is: de ezt akár mellyik Presbiter által-is véghez lehet vitetni. (e) Minthogy pedig ez a' vélekedés vólt az emberekben, hogy Apostoli rendelés ez a' kéznek mások fejekre való vetése, onnan a' következett, hogy ugy vélekednének, hogy valaki fel-szenteltetik, annak az Isten mindjárt *adja kíváltképpen való kegyelmét*. Az honnan ismét a' következett, hogy 1. tehát az *Ordinatio* Papi fel-szentelés Sákramentom, 2. hogy tehát, *Indelebilis Charactert*, el-törölhetetlen jegyet téfzen a' fel-szenteltetnek szívére; azért ezt meg-ujjítani-is nem lehet. Nem az Apostolok szerzések-azért ez az *Ordinatio Presbiterorum*; hanem az Eklésiának eleitől-fogva fel-vett jó rend-tartása; mely szükfeges az Eklésiában a' jó rendnek meg-maradásáért s a' zűrzavarnak el-távoztatásáért.

§. V. Hogy a' magok Hivataljokhoz jobban láthassanak a' Papok szükfég vólt hogy az ő életekre és tápláltatásokra a' Halgatók viseljenek gondot. A' *Papok fizetések* azért az új Testamentomi Eklésiában vólt elsőben az *voluntaria oblatio*, a' szabad akarat szerint való adakozás, néhól mindennap, néhól minden héten, vagy akkor, midön Ur' Vatsorájával éltenek; a' minémü szabad akarat szerint való adakozások most-is az Napkeleti Eklésiában gyakoroltatnak. A' régi Keresztyének a' föld termésének 'sengéjét
szok-

(e) Boehmer in *Institutionibus Juris Canonici*: Lib. I. Tit. XI. § III. & sequentibus.

szokták vólt a' Papokhoz vinni; melynek ez a' vege vólt, 1. Hogy az Istennek halát adtanak a jó-téte-ményért. 2. Hogy az Papok tápláltatásokra fordították. (f) A' Pogányok Keresztyénekké lévén az ő Templomaik által-adattak a' Papoknak minden jövedelmekkel, Dézmájokkal. Konstantinus Tsászáris parantsolatot adott vólt arról közönségesen az embereknek 321. esztendőben, hogy kiki valamit akar a maga jovaiból adhasson és testamentomban hagyhasson az Ekklésiához. (g) Fel-vették idővel azt hogy a' Fejedelmeknek engedelmekből Dézmát kezdettek adni. *Hol kezdették ezt elsőben?* Bizonyos helyjét és idejét meg-határozni nem lehet. Ugy itélnek sokan, hogy a' N. Károly Tsászár rendelte volna; de látszik ennek nyoma elébb-is 585. eszt. tájban. Birták pedig a dézmát nem mintha az Isten parantsolta volna nékik adatni mindenből a' *Tizedet*, hanem mint szolgálatjok után való fizetést és jutalmat; a' melyet elsőben magános emberek önként kezdettenek adni, az Istennek Izraeliták elejébe tett parantsolatja szerint: az után bé-vették egész Gyülekezetek 's idővel osztán törvényé vált 's parantsolat szerint-is meg kellett adni: mivel az a' Királyoké vólt, azok pedig engedték a' Papoknak. Nagy Károly Tsászár a' mely Népeket meg-hódoltatott 's a Keresztyénségre vezérelt, a' Dézmát a' Papok számokra rendelte. Ugy a' Magyaroknál-is a' Dézma a' Papok számokra rendeltetett az ő Keresztyénségre való teréseknek idején; a' melyet keményen meg-is kívántanak. Meg-vagyon a' Janos R. Papa 1328. eszt. költ

(f) *Iren: L. IV. Cap. XXXII. XXXIV.*

(g) *Cod: Just: Lib: I. Tit: II.*

költlévele, a melyben parantsolja, hogy a' Kunoktól, Oláhoktól, Tótoktól, a' kik ujjonnan tértenek a' Keresztyén Hitre, dézmát úgy végyenek, hogy elne idegenítsék a' Keresztyén Hittől. Nem is volt a' Dézmaadás közönfégesen bévett szokás minden Keresztyének között. A' Sidóknak adatott Törvények a' Dézmáról nem volt természeti Törvény; hanem vagy Polgári és így kötelezte csak azt az Nemzetet, vagy tzerémóniai 's így is csak az Izraélitákra tartozott a' Messias' eljöveteleig.

§ VI. Második személy, a' kinek itt tekintetbe kell jöni az *Püspök*. *Püspök*nek neveztetik az, a' ki az Ekklesiának Fő és Első Igazgatója, a' kitől függenek és igazgattatnak az Ekklesiára tartozó dolgok.

A' Görögök mondják *Episcopus*nak; mely szót elől-hátul meg-tsonkitván, a' magok nyelvehez formálták a' Magyarok, onnan a' *Püspök* nevezetet. Deákul mondják *Inspector*, *Superintendens* vel *Superadendens*; mely nevezettel inkább élnek a' Prótestánfok. Régen vizsgálják 's vetélkednek felette: *Valjon a' Püspökséget ellenebe téve a' több Papoknak és Ekklesiái Személyeknek azzal a' hatalommal 's méltósággal, mellyel mások felett vagynak, a' Kristus vagy Apostolok rendelték-e? vagy pedig az Ekklesia vette-fel a' jó rendért, hogy legyenek Első Papok, 's az után mentenek erre az állapotra?* Ennek a' Kérdésnek el-igazítására a' következő dolgokat kell eszünkbe vennünk.

I. Hogy a' Sz Irásban mind az *Episcopus* 's mind a' *Presbiter* azon egy hivatalbéli emberekért vétetik; úgy hogy a' ki egyfzer *Presbiter*nek, majd mondatik *Episcopus*nak; és vizont a' ki *Episcopus*nak majd *Presbiter*nek; úgy hogy mind az *Episcopus*, 's mind

a' Presbiter csak egyet téfzen. Meg-tetzik Tsel. XX-17. 28. El küldvén Pál Nyilatumból Efésusba az Ekklesia' Presbiterjeit oda hivatá, kik mikoron hozzája mentenek volna, monda nekik: viseljetek gondot magatokról és az egész Nyájrról; melyben a' Sz. Lélek titeket Episcopusokká tett. Fil: I. 1. Tit: I. 5. 7. 1. Pét: v. 1. 2. Itt egyet téfzen a' Presbiter és az Episkopus; de a' mostani rendtartás szerint igen sok külömbség vagyon ezek között.

2. Hogy a' Krístus igen vigyázott arra, hogy az ő Tanítványi egyik a' más felett való hatalmat magoknak s méltóságot ne tulajdonítsanak, a' mint a' Sídóknál-is vala a' Fő-Pap. Mikor pedig az Elsőség felett háborognának alattomban magok között, így igazítá-el: Tudjátok-e hogy a' Pogányoknak Fejedelmek uralkodnak azokon, és a' kik hatalmasok hatalmaskodnak azokon? De nem úgy léssen ti köztetek, hanem a' ki ti köztetek nagy akar lenni, légyen ti szolgátok, és valaki ti köztetek akar első lenni, légyen ti szolgátok. Mat. xx. 25. Luk. xxi. 25

3. Hogy a' Krístus soholt magát úgy nem viselte mint világi Fejedelem; hanem mint az Ekklesiának Doktora; az honnan az Ő tsudái-is arra valók vóltanak, hogy Őtet azokból esmérnék-meg az régen meg-ígért Messiásnak: mikor a' Nép Őtet Királynak akarná tenni, el-rejtette magát, 's meg Biróságot sem akart vállalni Luk. xii. 13. 14. Ján. viii. 11. magáért az Adó-pénzt meg-adta, meg fogatott 's meg-öletett. (a)

4. Hogy a' Krístus magának katonákat nem szedett; hanem Tanítványokat fogadott, külső Országga, Földe nem vólt; ha pedig különös Birodalmat akart volna fel-álitani, az effélékre szükfege lett volna.

L

5.

(a) Puffend: de Habitu Religion. § 13.

5. Hogy az Apostolok-is, a' kik a' Kristus követői vóltanak, a' Kristus tudományát terjesztették, de másfokon nem uralkodtanak; hanem inkább az uralkodóknak engedelmeskedtenek. Mikor pedig a' Menny-Országak kultsai adattattak nekik, azzal az adatott, hogy ők a' Bűn-botsánatot hirdessék; a' melyben az Apostolok tsak Szolgák vóltanak; mivel a' Bűnt tsak az ISTEN botsáthattya-meg. (b)

6. Hogy a' Kristus külső világi kintset sem hagyott a' maga Tanítványinak; hanem az ő kintsek az Isten Beszéde.

7. Hogy az Apostolok erő-hatalommal a' fennforgó vetélkedéseket nem igazították; hanem szép tanáts-adással.

8. Hogy az Elsőségnek kívánását kárhoztatta az Apostol Diotréfesben; a' mely nem lehetett volna, ha rendes és szabados lett volna. Egyenlők vóltanak azért, miért adták pedig egynek az Elsőséget? ezt az okát mondja *Hiérónimus*: *Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est, ne unus quisque ad se trabens Christi Ecclesiam rumperet.* (c) A' ki mind ezeket meg-vi'ssgálja, az által-láthattya, hogy a' Kristus és az Apostolok nem álitottak-fel olyan külső Ekklesiái Regiment, a' mely fzerint mint az ő Testamentomban a' Fő Paptól, egy Püspöktől fognének minden Papok és Ekklesiák.

§ VII. *Honnan vagy on ház az bogy eleitől-fogva Püspökök vóltanak az Ekklesiában, mind Ásiában, Afrikában, s mind Európában?* Meg-vólt az hogy vóltanak Püspö-

(b) Puffend: ll. cc. § 22. 26. (c) Boebmer *Diss. de Conf. ordin. Eccl.* § 15. *Turretin. Institution. Theol. Loc. XVIII. Q. XXI. pag. 222.*

pökök; de azok az elsőbb Sékulumokban nem olyan méltósággal voltak; hanem az ő Püspökök csak azt tette, hogy ők rendel elsőbb Papok. Az Apostolok idejében afféle Püspöki Első-Szék nem volt; de ősztan az Apostolok után a' második Százban, csak hamar kezdette magát ki-mutatni: melynek eredete ez volt: A' Papok mindnyájon egyenlő méltóságban lévén fok személyekből állott egy Kollegium, Sinédrium, vagy Gyűlés; a' melyben kellett valakinek elsőnek lenni, a' ki igazgassa a' Gyűlést; de ez az Elsőség volt minden Prerogativa nélkül. Innen a' következett, hogy a' ki elől ült, annak kezdetek tulajdonítani valami méltóságot, *autoritást*; mivelhogy a' 'Sidóknál az az Első-ülés nagy tekintetben vala; így itt-is annak kezdetek adni nagyobb betsületet; annyival-is inkább, hogy az igazgatásra szükséges az Elsőség 's a' mellé a' tekintet és hatalom. Ez az hatalommal egybe-köttetett Elsőség pedig innen erősödött-meg 1. Mert az hogy az Eretnekek ellen meg-álhassanak szükségesen látatott lenni; mivelhogy az Eretnekek a' kérdésben forgó dolgoknak el-igazításokra nem tartották elégnek az Isten beszédét, hanem ragaszkodtak a' Tráditziókhöz; melyeket az Apostolok hagytak volna nékik. Hogy azért a' tévelygőket ebben a' részben is meg-győzhetnék, az ő tráditziójoknak ellenekbe tették az Apostoloktól fundált Ekklesiákat; 's minthogy ezekben az Ekklesiákban nem találtattak az ilyen tráditziók, onnan ki-hozták, hogy azok csak költött hazugságok. (d) Hogy ezt jobban is meg-mutathatnák, e' végre vették-fel azokban az Ekklesiákban élt

L. 2

Pres-

 (d) Boehmer: ll. cc. § XII.

Presbitereket; 's kezdették vi'sgálni és elő-adni, kik voltak azok az Apostolok idejektől-fogva a' jelen való idöig, 's onnan hozták-ki hogy az Apostolokról a' tudomány tisztán szállott az jelen-valókra. Ezt az módot követte *Irenéus*, a' ki az mindenek előtt esméretes Római Ekklesiát elő-vette 's abban számlálta-elő az Püspököket; így tselekedtek *Tertullianus* és *Epifanius*-is. (e) Így szoktak volt számlálni az Jérusálemi, Antiókiai, és Aleksándriai Püspökségeket. E' volt az oka, hogy a' *Protokatédriára* olyan nagy gondjok volt; mert onnan próbálták a' Tudomány-nak igazságát 's az *Irenéus* ideje-tájától-fogva a' *Successióra* igen nagy gondjok volt a' Keresztyéneknek.

§ VIII. Mert 2. az Apostolok' idejek után az Ekklesiákra való gondvifelés a' Papokra maradott közönségesen; de kivált azokra a' kik Elsők voltak, *Primæ Sedis Presbyteri*, azok vifeltenek gondot az Ekklesiában, nem a' magok Elsőségeket akarván abban vadászni; hanem keresvén a' Kristus ditsősé-gét. Így Kórintusban a' Presbiterek között háborgás támadván Kelemen Rómából levelet ír, de nem maga nevével, hanem az Ekklesiáéval: *Dei ecclesia quæ Romæ diversatur, ecclesie Dei, quæ Corinthi habitat*. Magoknak ebben semmi hatalmat méltóságot nem tulajdonítottanak. (f)

§ IX. Nevekedett 3. méltóságok az elsőbb 's nagyobb Ekklesiabéli Papoknak innen-is, hogy őket meg-keresték a' kissébb Ekklesiabéli Papok a' kérdés-ben

(e) *Iren. Lib. III. Cap. 3. Tertul. de Præscript. Hæret. Capite XXXII. Epiph. Hæres. VII. (f) Boehmer Dissert. de Consensu ordinis Eccles. § XIII.*

ben forgó dolgoknak el-igazításokra; a' melyből tsak hamar *Prærogativát* kezdettek magoknak formálni.

§ X. A' Presbiterek között való egyenetlenség szerzett szakadást 4. a' Nép között-is, mint ez a' Kórintusbéli Ekklésia példájában nyilván vagyon. E' miatt kételenítették Elsőséget engedni valakinek; a' ki által osztán mások a' magok határookban tartatnának. Az Elsőséget pediglen engedtek annak, a' kit a' Helly-is Elsőnek tett vólt, 's az osztán fel-emelte fejét. Így lettenek az nagyobb Ekklésiabeli Püspökök hatalmasabakká a' több Papságoknál; mert addig mind Épiskopus 's mind Præbiter egyenlő vólt. *Hieronimus: Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumpere. Olim idem erat Presbiter, qui & Episcopus. Et antequam Diaboli instinctu in Religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbiterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam verò unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi; in toto Orbe decretum est, ut unus de Presbiteris electus superponeretur cæteris; ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret & Schismatum semina tollerentur. Sicut ergo Presbiteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, subjectos esse; ita Episcopi noverint se magis consuetudine quam dispensationis Dominicæ veritate Presbiteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere.* (g) Mi lehet ezeknél világosabb annak meg-mutatására, hogy az Püspöki különös méltóság és hatalom eredetét az emberektől vette.

L 3

§ XI.

(g) *Apud Gratianum C. XXIV. Dist. XCIII. & e. V. Distinct. XCV.*

§ XI. Mikor kezdődött pedig a' Püspöki, *Episcopatus Titulus a' Papságnak vagy Presbiteriségnek ellenébe tétetni?* A' második száz esztendőre határozzák ezt a' tudós Emberek (b) a' melyről így ír Hilárius: *Primum Presbiteri Episcopi appellabantur, ut uno recedente sequens ei succederet. Sed quia ceperunt sequentes Presbiteri indigni inveniri ad Primatus tenendos, immutata est ratio prospiciente Concilio, ut non ordo, sed meritum crearet Episcopum, multorum Sacerdotum iudicio constitutum, ne indignus temere usurparet. & esset multis scandalum. (i)*

Kezdték választani magok közzül a' Papok az érdemesebbeket az Első Papságra vagy Püspökségre; idővel nékik kezdtték adni mind a' Sidóknál 's mind a' Rómaiaknál levő Fő Papoknak titulusaikat: *Princeps Sacerdotum, Pontifex Maximus, Summus Sacerdos*; Minden Püspököt mondottanak *Kristus Vikáriusának*. Augustinus: *Antistitem Dei puriorem ceteris esse oportet, est enim Vicarius Ejus.* Czipriánus: *Ille Sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit imitatur.* Ambrosius: *Episcopus personam habet Christi, Vicarius enim Domini est. (k)* Ezek meg-is egyeztettek azzal, a' mit az Apostol tanított 2. Kór. v. 20. a' ki a' Tanítókat a' Kristus képeben követséget viselőknék mondja. A' Konstantinus Tsászár ideje után pedig a' Püspökök meg-ajándékozttván jövedelmekkel, szabadsággal, külső méltósággal, nagy hatalmat vettek magoknak; a' Római, Konstantinápolyi, Aleksándriai, Antiókiái, Jérusálemi Ekklesiák a' nagy Várasokra-nézve lettek Elsők, 's azoknak

(b) Boehmer de Consensu ord. Eccl. § XVI. (i) In Comment. ad Ephes IV. (k) apud Bingham in Origine Ecclesiast. Tom. I. pag. 75. 81.

nak Püspökeik-is a' nagy Ekklesiák és jövedelmek-re-nézve. A' nagy Püspökök lakó helyeik nevezettek *Sedes Apostolica*, Apostoli Széknek. *Augustinus: Christiana Societas per Sedes Apostolorum & successiones Episcoporum certa per Orbem propagatione diffunditur.* *Tertullianus: Ipsa adhuc Cathedra Apostolorum suis locis presidentur.* Ez közönségesen tartozott minden Püspökségre; de ez-is idővel szállott a' Római Ekklesia Püspökjére 's maga tulajdonává tette.

§ XII. A' Püspökök méltóságra kapván a' negyedik Százban, kezdettek viselni Páltzákat: mellyeknek a' tetejek horgas vólt, alsó részek pedig hegyes; a' mellyel akarták ábrázolni a' magok Tiszteket ama versek szerént:

Curva trahit mites; pars pungit acuta rebelles.

Adtrabe per curvum, medio rege, punge per inam.

Irák-hogy Sz. Péter maga küldött volna ilyen Páltzát Trévirisbe, *Frontónak* a' Trévirisi Püspöknek; mely most-is tartatnék nagy betsületben. Az *Saturninus* Püspöké pedig a' ki az Apostolok' Tanítványok vólt Tolosában, ilyen Irással:

Curva trahit, quos virga regit, pars ultima pungit. Az *Augustinusé*, mely éléfánt tsontból lett volna, Valentziában Spanyol Országban; mások pedig mutogatják Sárdiniában. A' Görög Püspökök Páltzájoknak olyan formájok vólt mint a' T. betünek. Annyira mentenek idővel a' Páltza viselésben a' gazdag Püspökök, hogy aranyból kezdetek e' végre készíteni vefszöt, mellyet hordoznának kezekben. Melyre-nézve így irtak róllok:

Cum tempus esset aurum;

Pedum gerebant ligneum,

Aurei Ministri. Jam Pedum

Lignei tenent Superbum. (1)

§ XIII. Harmadik rendbéli Személyek; a' kik Innepeket és Szenteket szereznek, neveztetnek *Kárdinaloknak*. Régen ez a' szó *Kárdinalis* nem azt jelentette a' mit ma jelent, tudni-illik azokat a' nagy méltóságban helyheztetett Püspököket, a' kik a' Királyokkal egyenlő méltóságoknak tartják magokat, a' kik a' Római Pápa mellett vagynak mint valami Tanács Urak; hanem vétetett bizonyos Ekklesiához *inkárdinaltatott*, köttetett Papért; ellenébe tétetve a' *vacansnak*, a' kinek bizonyos Ekklesiája nem volna, melyben szolgáljon: innen mind Püspök, Presbiter, Diákonus, Subdiákonus *Kárdinalisnak* neveztetett ha bizonyos Ekklesiában volt, ez a' titulus közönséges lévén akár mellyik Ekklesiával. Minthogy pedig a' nagy és népes Városra-nézve a' Római Ekklesia virágzó állapotban volt s a' Római Presbitériom-is nevezetes; azért némely Püspökök, a' kik közelebb laktanak fokszor forgottanak Rómában s jelen-is voltanak a' Papok tanácskozásokban, ha szintén a' Római Ekklesiának *Kárdinalissi* nem voltanak-is; de a' szolgálatra-nézve azokkal egybe-elegyedtenek. Az 4. *István Pápa* úgy rendelte osztán 816. éftendő tájban, hogy hét Püspökök kik közelebb laknak, az Urnapjain szolgáljanak Rómában mint *Kárdinalisok*, mintha ott laktának; de még a' tizedik Százban e' különös Tíztség nem volt; mert mikor a' Római Kontziliom végezéfit az első Ottó Tsázar alatt subskribálnák; elől a' kívül gyült Püspökök irták-le ne-

(1) *Hoffman in voce Baculus.*

Veket 's az után a' Római Ekklesiá Kárdinálissai, kik nem egyebek voltanak, hanem Római Papok. (m)

§ XIV. A' tizen-egyedik Százban kezdtek az Elsőséget el-foglalni a' Püspököktől, midőn széllyel követségbe küldvén a' Pápa őket, az ő képét viselték 's Vikáriusfi voltanak; az után ugyan törvényül adták ki, hogy Római Püspök ezek közül válasszassék. Hogy nagyobb méltóságok tessék, az III. *Innotzentzius* öltöztette veres bársonyba *Pélágus* Kárdinálissal; küldvén Konstantinápolyba követségbe. 1213-dik esztendőben. Az után 1245. esztendőben el-végeztetett, hogy légyen közönfeges az a' veres szín minden Kárdinálissal. A' II. *Pál Pápa* pedig 1464-dik esztendőben azt végezte, hogy fejér Lovakon járjanak meg-aranyazottkantárokkal. A' Basileai Kontziliom azt rendelte, hogy szám szerint légyenek XXIV. nem többen, sem kevesebben; azok-is pedig mind Doktorok 's tudós Emberek és nem ifjabbak harmintz esztendősnél, 's nem-is atyokfiai a' Pápáknak. De ezeket a' rendeléseket soha meg nem tartották; a' X-dik *Leó* csak egyfzersmind tett XXXI. Kárdinálissal, úgy hogy mind együt 1517. eszt. voltanak LXV. Kárdinálissal; a' 4-dik *Pál Pápa* nak LXX. Kárdinálissal, kik közül hat *Episcopus Cardinalis*, ezek mindenkor Rómában tartoztak lakni. Ötven *Presbiter Cardinalis*, ezek Rómán kívül-is lakhattanak. Tizen-négy *Diaconus Cardinalis*, ezeknek fő gondjoknak kell lenni az árvákra, özvegyekre.

§ XV. Tisztek a' Kárdinálissoknak az 1. A' mi a' több Püspököknek, Presbitereknek, Diákónusoknak. 2. Hogy Pápát válasszassék, a' melyet régen

(m) *Boehmer in Orig. Eccl. C. VII. de Orig. Cardinal.*

Hoffman in voce Cardinalis.

az Halgatók vagy az Papok tselekedtenek. 3. Hogy a' Pápát mint valami Tanáts Urak tanátsokkal és forgalmatosságokkal segítsék.

TIZEN-NYOLTZADIK RÉSZ

Az rendes Inneplésre meg-kivántató dolgokról, minémiek Templom, Harang 's egyebek.

§ I. Az Isteni Tiszteletnek helye *Templomnak* szokott hivatni: a' Templomok pedig kivált az hol feles számmal vagynak, a' szenteknek nevekről neveztetnek; illő azért itt a' Templomról-is és a' mellyek ahhoz tartoznak, szóllanunk. *Templumnak* hivatott a' Rómaiaknál az a' hely, a' mellyet *contempláltak* az *Augurok*, az madarak' szállásokból, repülésekből jövendölök; a' mely nevezetet az új Testámentomban élő Keresztyének által-tettenek a' *Szent Házra*, mellyet az Isteni Tisztelet' gyakorlása veget építtetnek az emberek.

§ II. Eredeteket az ilyen Szent Házaknak a' régi Irók közzül Klémens és Eusébius keretik a' koporsók vagy temető helyekben; mert a' hova a' nevezetes embereket temették, oda Házakat építettek, a' mellyekbe könyörögni-is jártanak.

Az Egyiptziufokról írják, hogy leg elsőben ők építettek Oltárt 's Kápolnákat az Isteneknek tiszteségekre: a' Görögöknél azt tulajdonitják *Deukálionnak* a' kikinél meg-volt az a' szokás, hogy a' nyavalyák ellen való orvosságokat; a' mellyek valakiknek használtak le-irták, az Isteneknek Templomaikba fel-függesztették, hogy ott valakinek szüksége volna

reá, olvashatná. Kítsoda épített leg elsőben Templomat? az bizonytalan; de bizonyos az, hogy ez régi dolog; mert már a' Móses' idejében ennek látzik a' Sz. Írásban-is nyoma. Az után pedig hogy Isten magának Sátort és a' Jérusálemi Templomot-is építette, el-terjedett minden-felé a' Nemzetek között.

§ III. *Hát a' Keresztynének között ki építettett Templomat leg elsőben?* El romolván a' Jérusálemi Templom, három Száz éftendők alatt nem vólt a' Keresztynének tettetes külső formájú Templomjok; hanem a' Temető helyeken könyörgöttek és imitt-amott Oratóriomokban; a' mellyek rész szerint a' Sidóktól maradván reájok, az harmadik Száz' vége felé nagyitgattanak; Dióklétziánus pediglen el-rontatta és égetette. Konstantinus Keresztyné né lévén megépítette az el-romlottakat, a' Pogányok fényes Templomaikat el-vette, jövedelmekkel együtt a' Keresztynének adta, 's másokat ismét fundamentomokból szemben ötlő fényességgel készítettett. Maga pedig tsináltatott magának *Templum Portatile*, mellyet mindenütt magával hordozhatott, a' mint Eusébius írja rólla. Minthogy a' Pogányoknak azon egy Városban-is sok Templomaik vóltanak, *Apolló, Junó, Minerva* 's más Istenek' nevekre építettve; helyesnek ítélték azt a' negyedik Százban, hogy megkülömböztetésnek okáért a' nagy emlékezetű Mártirokról neveznék. Uj Templomokat-is építettek olly helyekre, a' mellyekben vóltanak Mártirok' temetések 's a' Templomokat azoknak nevekről nevezték, hogy azoknak virtusfaiknak követésekre az ő emlékezetekkel felferkentetnének. Igy irt arról *Augustinus:*
Nec

Nec eisdem Martyribus Tempia constituimus, quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sane memorias eorum tanquam Sanctorum hominum Dei, qui usque ad martem suorum corporum pro veritate certarunt. (a)

Annak utánna az illyen Templomokban azok kezdettek tiszteltetni.

§ IV. Béjött idővel a' Keresztyének közé a' Templomoknak hol-mi külső tzerémóniák által való Fel-szenteltetések-is; a' melyek mint egyéb fok féle tzerémóniák szállottanak ö reájok rész szerint a' Sídóktól, rész szerint pedig a' Pogányoktól. A' Pogányok mind Templomaikat 's mind azokban lévő Isteneiknek Képjeiket addig Szenteknek nem tartották, míg szentelt forrás-vizzel meg-hintezvén szokott rendtartások szerint nem dedikálták fel nem szentelték. Mint Minutzius Félix mondja az Istenről, melyet a' Pogányok formának: *Quando hic nascitur? Ecce fundatur, fabricatur, sculpitur; Nondum Deus est. Ecce plumbatur, construitur, erigitur; Nec adhuc Deus est. Ecce ornatur consecratur, oratur, Tunc postremo Deus est, quoniam homo illum voluit & dedicavit. (b)* Mikor megszentelték, akkor lett Isten. A' régi Keresztyének az Isteni Tiszteletnek helyét nem mondották Templomnak; attól a' nevezettől irtóztanak, (c) hanem Orátorionnak, a' melyben könyörgöttek, énekeltek, az Isten' Beszédét tanulták 's az Istent tisztelték 's ugyan ezen tselekedetekkel-is szentelték-fel. A' Konstantinus idejétől-fogva a' Pogányok Templomaik a' Keresztyének kezére kerülvén, a' Templomi nevezet-

(a) *De Civitate Dei Lib. VIII. XXVII. (b) In Octava Cap. XXIII. (c) Idem Cap. X. XXXII. XXXIII.*

zettel-is kezdettek élni 's idővel a' Templomoknak tzerémóniás fel-szenteltetések-is bé-jött közökbe. (d) Azt a' napot pedig a' mellyen fel-szenteltenék valamely Templomot, ezfendönként meg-illették nagy vigasággal, vendégséggel és sokadalmazásokkal: Mivel-hogy a' hol sokan gyűlnek egybe az emberek, a' Kereskedők mindgyárt ott szoktak termeni a' magok áruiikkal; az emberek-is midőn jó kedvek vagyon, hajlandók még a' szüfégtelen vásárlásra-is.

§ V. A' Templomokba be-férkeztenek az Képek-is, de nem hamar, mivel az három előbb Sökulumokban éppen nem szenvedték a' Keresztyének az Isteni Tiszteletben a' Képeket. Még a' Nagy Konstantínusról-is, hogy Képekkel ékesítette volna a' Templomokat azt nem olvassuk; hanem a' Napkeleti Ekklesiákban az *Gregorius Nissenus* az negyedik Száznak vége felé; a' Napnyugoti Ekklesiákban *Paulinus* Nólai Püspök az ötödik Száznak az elein, kezdette jóvalani a' Képeknek hasznokat. Erre pedig alkalmazott az Mártiroknak Innenpeiken; mikor azoknak emlékezetek ezfendönként elő-fordult; az ő szenvedéseik táblákra le-festetvén mutogattattanak az embereknek; mellyek az után a' Templomokba egyebekkel együtt helyhezttetttenek. *Tertullianus* azt irta: *Az Ordög hozta-bé a' Világra a' Képeknek formáloit.* Eleinte históriás hasznok vólt a' Képeknek 's tanuságnak okárt tartattak; de az után tisztelni-is kezdették; a' melyre nézve eleitől-fogva sok veszekedés vólt az Ekklesiában a' Képek felett 's vagyon még ma-is.

§ V.

(d) Mitsoda tzerémóniával mégyen véghez ma? lebet látni apud Boehmer ad *Decret. Lib. III. T. XL. § I. LVI.*

§ VI. A' *Keresztet*-is mint az *Templomok*' ékeffé-
gét a *Keresztyének* kezdették a' *Templomokba* 340°
éftendő tájban helyheztetni; hogy azok meg-kü-
lömböztetnének a' *Pogányok*' *Templomaiktól*. (e)
A' *Keresztről* pedig meg-jegyezhettyük itt a' követ-
kezendő dolgokat. 1. Hogy mind a *Napkeleti*' s mind
a' *Napnyugoti Nemzeteknél* az a' szokás meg-volt,
hogy a' tzigéres nagy bünösököt keresztre feszitet-
ték 's ugy ölték-meg mind *Kristus Urunk* halála előt
's mind az-után a' nagy *Konstántin Tsászárig*; a' ki
kemény *Parantsolatot* adott arról, hogy senkit azzal
az halálnak nemével meg-ne ölnének. (f) 2. Hogy
a' *Kereszt* mint egy *Tzimerül* vétetett-fel elsőben a'
Keresztyénektől, a' kik a' *Pogányokkal* elegendesleg
lakván egy-másnak ezzel mutatták-ki magokat, hogy
Keresztet formáltak, vagy tartottak magok körül
és elő-mutatták. A' *Konstántinus* ideje után nyil-
ván-is kezdették tartani, hordozni 's magoknak tzi-
merül fel-venni. A' *Pogányoknál* vóltanak a' ke-
reszt utakon *Hermák*, a' *Merkuriusnak*, az uton-já-
rók *Istene*nek *Képjeik*, mellyeknek helyekre a'
Keresztyének emeltenek *Kereszteket*; hogy mikor
azokat látnák, meg-emlékeznének a' *Kristusnak* szen-
vedéséről. Az ilyenek mellett mikor el-mentenek
vagy magokat meg-hajtották, vagy fejeket fel-fed-
ték, elmélkedésekkel *Istenhez* fordulván, de nem a'
Keresztet tisztelték, hanem a' *Kereszten* szenvedett
Kristus Jésust. De idővel osztán a' *tudatlanok* a' *Ke-
resztet* kezdették imádni, mint ama *Hymnufok* mutat-
ják

(e) *Bingham in Origin. Eccl. Tom. 2. pag. 237.*

(f) *Sozomen. Lib. I. Cap. VIII.*

ják a' *Breviariomban*: *O Crux! ave Spes unica, Pa-*
schale quæ fers gaudium, Pius adauge gratiam, Reisque
dele crimina. Ismét: O crux! splendidior cunctis astris,
mundo celebris, hominibus multum amabilis, sanctior univer-
sis: quæ sola fuisti digna, portare talentum mundi: dulce
lignum, dulces clavos, dulcia ferens pondera: salva præ-
sentem catervam in tuis bodie laudibus congregatam, Halle-
luja! Halleluja! [g]

3. Hogy a' Kereszthez a' nyomorúságban esett emberek úgy futottanak, a' melytől el-vonni szabad nem volt, mint szintén a' Templomból, hanem törvényesen kellett bánni vélek.

4. Emlékezetes volt a' Kereszttel való *Próba* az Itéletben, mikor valakinek ártatlansága kérdésben forgott; a' mellyet eképen vittének véghez: Kétfelzfő-szálnak végét el-vágván, az egyikre keresztet formáltak, ez után mindeniket tisztá gyapjuba bé-takarták, hogy egymástól meg-esmérni ne lehetne: bé vitték a' Templomba, le-tették az asztalra Oltárra, könyörgöttek, hogy Isten bizonyos jel által mutassa-meg ha a' vádoltatott személy ártatlan 's igazán eskütt-e-meg? Annak utánna a' Pap vagy valami kis gyermek a' két bé-takart fors közzül valamelyiket fel-vette; ha az talált lenni a' melyre kereszt volt vágva, ártatlannak ítéltetett, ha a' másik bűnösnek. Vették volt ezt a' *Próbát* a' Keresztyének több hasonlókcal a' Pogányi setétségben lévök-től; de *Lotharius Imperator* meg-tiltotta, hogy senki ezzel a' *Próbával* ne éllyen 's Istent ne kifirtsen. [b]

§ VII.

[g] *In Breviar. Romano fol. 804.*

[b] *Hoffman in voce Crux. Boehmer.*

§ VII. Hát a' Keresztnek tartása szabad-e vagy vétkes dolog? Erre azt mondom 1. Hogy magában abban sem véték, sem virtus nintsen; mert ha valaki tsinálja 's hordozza-is, azzal szentebb nem lesz; ha ki nem tsinálja nem tartya-is, azzal gonoszabb nem lesz, csak egyéb ehez ne járullyon. 2. Hogy régen a' Kereszttyénségnek tzi mere vólt; de minek utánna a' Kereszttyénség különböző Vallás-tételekre *Confessiokra* hafadozott, már ma nem a' Kereszttyénség' tzi mere, hanem lett a' Kereszt inkább bizonyos Vallásu Embereknek, ugymint a' kik a' Napkeleti Ekklesiákhoz, vagy a' Római Pápához halgatnak meg-esmértető jelek. A' kik azért a' Keresztet nem tartják, azzal nem rosszabb Kereszttyének, mert tisztelik a' Keresztre feszített JÉSU St, és ragaszkodnak annak Érdeméhez; a' kik tartják sem jobbak, mert azzal csak azt mutatyák-meg mitsoda Vallásuak légyenek.

§ VIII. Az Oltárok-is fel-álitattak a' Kereszttyéneknek Templomaikban, mellyek régen nem vóltanak; különben nem lehetett volna azt mondani rollok: *Cir nullas habent aras, templa nulla, nulla nota simulacra.* Hanem helyhezettek az Isteni Tiszteletnek helyére Afztalt, a' melyről szolgáltatták-ki az Ur' Vatsoráját; erre rakták az ajándékokat-is; mellyeket aa Sákramentommal-való éléseknek idején szoktanak vólt adni alamisna gyanánt a' szegényeknek számokra. Ezt az Afztalt mondották fokszor a' régi Isteni Tiszteletből vett szállással Isten Oltárának, vagy az UR Oltárának, a' reá tett alami snába való ajándékot *Aldozatnak*. [a] Az Áthánásius idejében az Afztal még

fából

[a] Boebmer ad Decret. Lib. III. Tit. XL. §. 50. 53.

+ A Fogadások vödelvök az a' Kereszttyéneknek.

fából volt, 's vázfon abroszszal terítették-bé; de a' Konstantinus ideje után kőből kezdték építeni, hogy a' Krisztus - Koszklát ábrázolná, a' ki az idvefségre táplálja az embereket. Az Afzalt hivtak azért a' régi Keresztyének Oltárnak és egyéb Oltárok a' Templomban nem volt, hanem az Afzal. De idővel más formában kezdték építeni az Oltárokat, azokat meg-fokasítani; úgy-hogy Rómában a' Sz. Péter Templomában száz kilentz Oltárok légyenek 's másutt-is a' nagy Templomokban feles számmal, mellyeknek fundamentó-mokba valami Szenteknek Ereklýciket téfzik 's ugyan azokról-is nevezik.

Mi az oka hogy az Oltárokat Nap-kelet-felől téfzik a' Templomokban? Ezeket mondják 1. Mert a' Paradisom Nap-keletre volt 's mi-is oda szándékozunk. 2. Mert mi bújdosók vagyunk 's Hazánkat keressük. 3. Mert az Ég-is Nap-keletről láttatik indulni és fordulni. 4. Mert mikora' Krisztus meg-feszítettett meghólt, Nap-nyugotra nézett, mi pedig Nap-keletre a' Krisztussal szembe az Ó Ortzájára. Talam 5. Leg-hellyesebb ok az hogy mint a' Pogányok a' fel-támadó Napra fordulván imádkoztanak, úgy a' Keresztyének-is hogy az Igazság Napjáról a' Krisztusról szüntelen meg-emlékeznének és imádságokat oda fordítanak.

§ IX. Az *Szentelt-Viz-is* bé-férkezett a' Isteni Tiszteletbe és tartatik réz vagy kö edényekben gyakrabban a' Templom ajtaján belől. A' Keresztségnék vizet méltan tartjuk *Szentelt-viznek*, mint a' mely a' könyörgés által meg-szenteltetik 's a' mellyel Isten rendeléséből élünk: de azon-kivül vagyon még más

Viz-is, a' mellyet ugyan *Szentelt-Viznek* hívják a' Római valláson valók: a' mellyel házokat 's magokat *Viz-kerefszt* Napján meg-hintik, 's egyéb dolgoknak meg-hintetésekre-is az alkalmatosság szerint elő-vészik. *Ki szerzette ezt az Ekklesiában?* Eredetét így lehet fel-venni: az **ISTEN** parantsolta vólt azt az Izraelnek egyéb Tzerémóniák között, hogy tiszta forrás-vizzel és isópból tsinált seprütskével hintessenek-meg a' tisztátalanok 's úgy tisztítsanak-meg a' Bel-poklofok. A' Sidóktól által-ment ez a' szokás a' Pogányok közzé 's ugyan Babonává vált ott, hogy a' Pap a' Bálvány Isten Templomának ajtajában meg-hintse az embereket szentelt-vizzel; mint Énéásról írja Virgilius: *Idem ter socios pura circumluit unda, Spargens rore levi, & ramò felicis olivæ Lustravitque Viros* [a] Juliánus Imperátorról-is írja *Teodoritus* [b] hogy kenyeret, huft 's egyéb eledeleket-is a' *Szentelt-vizzel* meg-hintette, hogy a' Keresztyéneket azzal bocsfzonthatná; sőt midön ötöt Váleníniánus a' Szerentse' Templomába kiférné 's az ajtóban afféle vizzel meg-hintette vóna az Egyházfi; pofon verte az Váleníniánus, melyért számkivetésre-is küldettetett. Ezt a' szokást a' Pogányoktól bé-vették ofztán azok a' tévelygő Keresztyének, a' kiket *Hémerobaptistáknak* hívtak, kik minden nap meg-kerefsztelkedtek vagy mosódtak, hogy büneiket el-mośnák. Kik ellen így ír *Épifánius*: *Hassontalan és tsalárd az ő igyekezetek; mert sem az Otzédán tenger, sem minden folyó-vizek, tengerek, élő-források, és az egész nedves vizes természet, ha mind egy helyre gyűlne-is*

[a] *Aneid. Lib. VI. v. 219.*[b] *Histor. Eccles. Lib. III. Cap. XV. XVI.*

a' bünöket el-nem moshatja; mintbogy az sem az okosságból, sem az Isten' Törvényéből nem léssen. Tulajdonitja annak az Ekk ésiában - való fel-állatását az első Sándor Pápanak a' Pólidórus Vergilius [c] de az tanult Emberek előtt nyilván vagyon, hogy ő nem szerzette, hanem a' N. Gergely R. P. ideje-táján tsufzott bé az emberek közzé. Hordozták nehöl Vasárnapokon, hogy az házakat meg-hintsék véle, de ennek ez a' vége vólt, hogy annak alkalmatosságával a' szegény tanulóknak tápláltatásokra alamisnát szedtenek.

Mitsoda erőt tulajdonitanak ennek a' Szentelt-Viznek? Hogy az Ördögöt el-üzi, a Bűnt el-törli, a' Szívet a' rosz elmékedéstől meg-tisztítja, a' testnek nyavalyáit meg-gyógyítja, a' Magtalanokat szaparodókká teszi, a' Pestist el-üzi, az ártalmas Levegő-egyet megtisztítja, egészségsé teszi. [d] Én pedig úgy hiszem, hogy mind ezeket tselekefzi az Istennek kegyelmessége az emberekkel.

§- X. Az Isteni Tiszteletbe az Éneklés mellé felvették az Musikákat-is. A' Musikák között nevezetes az Orgona; de nem olyan új találmány a' mint véihetné valaki. Az ő Testámentomi Musikák között vagyon emlékezet az Orgonáról; de vallyon az hasonlatos vólt-e a' mostanihoz? bizonytalan. Bizonyosabb az, hogy Gallénus Imperátornak a' máj Orgonához hasonló Musikája vólt, 's ilyenről Augustinus-is emlékezik. Esméretelesebb vólt ez mindazáltal a' Görögöknél mint a' Napnyugoti Nemzeteknél

[c] De Invent. Rer. Lib. V. Cap. IX. [d] Georg. Chladni Inventario Templorum p. 416. Láss bőven a' Szentelt-Vizről a' Tólnai Kalauzában IV. Könyv. XLVIII. Résh. 1010. fóliuson.

nél; mikor Pipinusnak a' Frantzia Királynak 757. esztendőben, azután ismét N. Károly Tsáfárnak küldöttek ajándékba Görög Országból, mint új-fagot és tsudás Musikát, ugy irják-le az ajándékok között. [e] *Ki vette-fel először az Isteni Tiszteletbe?* A' Görögöknél soha nem vólt az Isteni Tiszteletben, noha a' Fejedelmeknek udvarokban meg-vólt régtől fogva; vólt a' *Julianus* Tsáfár udvarában-is. Már a' tudósok meg-egyeztének azon, hogy az *Akvinas Tamás* ideje után, 1258. esztedő után vették-bé Nap-nyugoton-is az Ekklesiákba; mert ő így ír: *Ecclesia nostra non adsumit instrumenta musica, sicut citbaras & Psalteria in divinas laudes, ne videatur judaizare.* [f] *Marinus Sanutus* találták a' ki elsőben bé-vitte az *Orgonát* a' Templomba, a' kit ugyan erről *Torritzellus*-nak neveztek, mely *Olafzul Orgonát* téfzen. Még eddig nem taláztatott a' ki meg-tudta vólna mutatni, hogy az *Orgona* régebben vétetődött vólna-fel az Isteni Tiszteletben. Az Atyák Irásokban pedig ha hol arról emlékezet vagyon, vagy hasonlatosság szerint szólnak, vagy az ő Testamentomi Isteni Tiszteletben való Musikáról. [g] *Szabad-e Orgonával élni az Isteni Tiszteletben?* Ha az ugy alkalmaztátnék, hogy az Istenhez-való buzgóságot nevelné az emberekben, tilalmas nem vólna: mert valamivel mások' botráncok-záfok-nélkül Istenhez-való búzgóságot nevelhetem, az szabados.

§ XI. Régi dolog az hogy a' Templomokban az Isteni Tisztelet alatt *Gyertyákat gyujtsanak*; mellynek
ere

[e] *Hoffman in voce Organica.* [f] *Summa Theol. secunda secunda Q. XCI. art. II.* [g] *Bingham in Origin. Eccles. Lib. VIII. Cap. VII. § XIV.*

eredete innen vagyon: 1. a' Pogányok között az előbb Sékulumokban nem lévén szabados gyakorlása a' Keresztyén Vallásnak, éjtszaka gyűltenek egybe az Isteni Tiszteletre a' mint a' Pliniusnak Trájánushoz írott Leveléből meg-tetzik. (a) a' mellyet Gyertya-világnál kellett véghez vinni. Az után-is mikor éjtszaka Isteni Tiszteletre egybe-gyűltenek azt tselekedtek, a' mint írja Hierónimus: *Cereos autem non clara luce accendimus sicut frustra calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus.* Ha kik pedig nappal tselekedtek azok tudatlanok, *de quibus verè possumus dicere: confiteor, zelum Dei habent, sed non secundum Scientiam.* (b) 2. Rész szerint a' Pogányoknak rendtartásokból a' Templomokkal együtt szállott a' Keresztyénekre. Meg vólt az Egyiptziusoknál 's mind az Rómaiaknál hogy Olajt, Viasz-gyertyákat ajándékozának a' Templomokhoz, a' mellyeket az Isteni Tisztelet alatt meg-gyujtottak. (c) Hogy a' dolog így legyen, azt nyilván írja Spóndánus, midön így szól: *Dicunt necessariò ita & piè effectum, ut Luminum sacer usus à superstitione Gentilium vindicatus, veri Dei Cultui fuerit consecratus, sed enim quamvis Gentiles Templesua & domos. Festis frondibus ornare consueverint, idque ea ratione sibi nefas esse plerique Christiani ducerent: quod tamen nonnulli facile ejusmodi contineri possent disciplinà, consultò postea introductum videtur, ut eadem in veræ Religionis cultum impenderentur. Eodemque modo & alias inolitas apud Gentiles consuetudines, à quibus eos quamvis Christianas*

M 3

no-

(a) Lib. X. Ep. 97. (b) Lib. III. Ep. XIII.
pag. 746. (c) Herod. in Euterpe. ff. l. Si Sposus.
de Donatioibus. Juven: Sat. XII. v. 92.

Sp. Jus
Sp. Jus

nos effectos penitus posse avelli impossibile videretur, in veri Dei cultum laudabiliter translatus esse demonstratum. (d)

A Pogányoktól szállott azért ez a szokás a Keresztyénekre. Noha a Pogányok-is nem minnyájon kedvelt k. Séneká így ír: *Accendere aliquem lucernas Sabbathis prohibemus, quoniam nec lumine Dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* A régi Keresztyének-is és azok között Tertullianusnak nem tettet, a ki így szól: *Accendant igitur quotidie lucernas, quibus lux nulla est.* A kiknek nints világosságok azok gyujtsanak Gyertyát. (e) Meg-tartják ezt az szokást némellyek, mellyel akarják ábrá olni az Isten' Beszédét és a Sz. Léleknek meg-világosítását, 's a jó tselekedeteket. (f) Mások ellenben minthogy a Krisztus és Apostolok ilyen rend-tartást nem parantsoltak, az Isteni Tiszteletből ki-hagyni véteknek nem tartják, midőn az Égen fénlő Napnak világánál gyakorolják az Isteni Tiszteletet.

§ XII. *Harang-szóval* szoktak az emberek a Napnyugoti Országokban az Isteni Tiszteletre egybe-hivattatni. Méltán azért lehet ezt vizgálni, hogy *Kiszoda találta elsöben, 's ki kezdette ezzel a Népet egybe-hívni?* Nem elég bizonyos, tulajdonítják ezt Paulinusnak a Nola Város Püspökjének Kámpániában, a 400. esztendő-tájban: az honnan a Tartományról hívják Deákul *Campanan*nak 's néha a Városról *Nólán*ak. Bizonyos az, hogy úgy hívják, de ennek mások azt az okát adják, hogy a Nola Városbéliek éltenek az Harangokkal elsöben az Isteni Tiszteletben a Paulinus' indításából: az előtt pedig arra tartottak egy

Cur-

(d) *Al An. 58. XXIX. XXX.* (e) *De Idololatr.*

C. XXXV. (f) *Casal. de Ritibus S. Christ. C. XLII.*

Curfort, *Hir-tévőt*, a' ki egybe-gyűjtötte az Isteni Tiszteletre az embereket. [a] Néhol pediglen fát vagy vasat vertenek, zörgettenek magos helyeken és azzal tettenek hírt, hogy a' Templomba kell menni az Isteni Tiszteletre, mint ez ma is meg-vagy on a' Görög Ekklesiákban. Mások *Sabinianus*nak az hetedik Százban, hogy fel-vette a' Római Ekklesiában. A' kis Tsengetyűkkel való élés hamarabb kezdődött de az nagy Harangokkal későbbre; mert midőn 610. esztendőben *Klotharius* meg-szállotta volna SENA Városát, Farkas a' Püspök harangoztatott a' nagy Haranggal az Isteni Tiszteletre; melyet nem tudván mi légyen, meg-ijedtenek a' *Klotharius* Katonái és el-szaladtanak. Melyből az látzik, hogy ha szokásban lett volna az előtt az afféle Harang, nem féltének volna tőle; de újság volt. Már pedig a' nyóltzadik Százban a' Nap-nyugoti Ekklesiákban közönséges dolog volt, 's az Harangozás a' Papok' tisztek közé számláltatik.

§ XIII. A' Napkeleti Ekklesiákban Harangokkal nem éltenek sok időkig. *Urfus Patriziákus* a' Vénétziai Duka 865-dik esztendőben küldött Konstantinápolyba Mihály Tsászárnak Harangokat ajándékba; melljeket a' 'Sófia Temploma' Tornyára vonatott-felmég ma is Harangokkal nem igen élnek akár a' Törökökre nézve, akár a' régi szokáshoz ragaszkodván 's azt el-hagyni nem akarván. [b]

§ XIII. Kezdette a' Harangokat *Meg-keresztelni* a' XIII-dik János Pápa 968. esztendőben; a' ki öntettvén nagy Harangot, minek-előtte a' Toronyba

[a] *Hoffman in voce* Nola.[b] *Bingham in Orig. Eccles.* | Tom. II. pag. 283.

fel-vonták volna, azt meg-szentelte, vagy kerefsz-
telte, Jánosnak nevezvén: mely szokás az után fen-
maradott; így tanítva Bárónius és az ő követője
Spondánus. [c] De a' Nagy Károly' már az előtt
789. eszt- ki-adott *Constitutio*iban az vagyön: *Clo as
non baptizent*: A' Papok ne kerefsztelék-meg az Ha-
rangokat. Mert a' Harangok kerefsztelésekben min-
dent véghez vittek a' mit szoktak vólt a' gyermekek
körüli, ugymint: 1. Vizzel meg-mosták. 2. Olajjal
meg-kenték. 3. *Exorcizáltak*. 4. Nevet adtak. 5. Ke-
refzt-Atyákat és Anyákat fogadtanak nékik. Mikor
késztette a' Pap a' Kerefszt vizet, így szóllott: *Hęc
commixtio salis & aquę efficiatur salutare Sacramentum in
nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Mikor pedig
kerefsztelte, így szóllott: *Consecratur & Sancti fificetur
Domine Signum istud, in Nomine Pa tris, Fi lii, &
Spiritus Sancti*. Pax tibi! Uram szenteltesk-meg ez
az Harang az Atyának, Fiunak és Sz. Léleknek Ne-
vében. A' meg-kerefsztelt Harangoknak pedig nagy
erők tulajdonittattnak, ugymint: hogy azok által
nem csak a' mennyei jutalomra hivattattnak; hanem
nevekednek benne a' Hitnek gyümöltsei 's buzgó-
ság, el-üzetik a' Sátán, Égi-háboru, Kö-efső 's a' t.

[d] A' ki ezeket vagy szégyenli, vagy tagadja,
meg-íthattya a' *Durándus* és más Tzerémóniálistak'
Írásokban.

§ XIV. A' Nagy-héten nem szoktak harangozni;
hanem valami fákat zörgetni a' Római Ekkle-
siában: mellynek ezt az okát adják, mert a' Harang-
zó az Isten Beszédének prédikállását ábrázolja, akkor
pe-

[c] *Ad Ann. 968. n. IV.*

[d] *Boehmer ad Decr. Lib. III. Tit. XL. §. XL.*

pedig midőn a' Kristus szenvedett, az Apostolok, kik az előtt nagy hatalómmal prédikáltak, meg-némultak.

§ XV. A' régi Harangokon ilyen Irások találtak:

*Laudo Deum verum, plebem voco, congreco Clerum,
Defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro. Item:
Da veniam Chri ste, pleps supplicat & onus iste.
Dum trabor audite, voco vos ad Sacra, venite:*

Est mea vox Bam, Bám, potens repellere Satan. [e]

§ XVI. Uj találmány-e a Harang? Nem; Mósés idejében kezdette tsinálni Bés léel a Tsengetyüket, a' Fő Pap Palástyának allyán vóltanak. A' Pogányoknál ezzel é tenek mind az Isteni Tiszteletben 's mind azon kívül. 1. a' Vásároknak ki-jelentésekben. 2. az Étfzakai-Vigyázók afféleket zörgettek 3. a' Győzedelmeskedőknek szekerekre afféleket kötöttek. 4. a' Kiket a' büntetésre kifertek azoknak-is a' nyakokra tsengetyüket akasztottak. 5. a' Feredésnek ide-jét a' feredő házakban a' Rómaiak tsengetyüvel je-jentették-meg. [f]

§ XVII. A' Déli Harangozást ki szerzette? Tamás az Esztergomi Érsek 1309-dik eszt. rendelte, hogy Délben a' Tsenditést halván, az *Avé-Máriát* mondják-el az emberek a' Királyért, Királynéért és azoknak gyermekeikért. Az után 1456. eszt. Kálistus Pápa rendelte, hogy Délben harangozzanak, és a' kik az Harang szót halják könyörögjenek a' Törökök ellen, kik akkor Nandor-Fejér-Várat vitták, óltalmazta pedig Hunyadi János. [g]

[e] *Alia videri possunt apud G. Chladni in Invent. Templ. p. 586. Tolnai Kalauz p. 1022. [f] Idem ll. cc. p.*

471. Hung. Tom. I. pag. 167. Platina in vitis Pontif.

730. [g] *Peterfi in Concil.*

Sum

Summája e' KÖNYVNEK.

INNEP, TEMPLOM, HARANG, PAP,
OLTÁR ÉS SZENTEK:

Mint légyen ezeknek rendes tiszteletek,
E' Könyv meg-mutatja; mint vólt eredetek,
Folyások, fő tzéljok, mellyre intéztettek.

Elönkbe irattak **SZENTEK** követésre,
Kikkel bőv kegyelmét a' véle élésre
Közlötte az **ISTEN**. Nékünk serkentésre
Szolgálnak a' jóban 's meg-erősítésre.

Példát végyünk róllok álhatatosságban,
Hitben, Szeretetben, alázatosságban,
KRISTUShoz le-kötő forró buzgótságban,
Igy tiszteljük őket igaz valóságban.

Kő, fa, méz a' **TEMPLOM**; nem áll ab-
ban szentség.

Hanem ha **ISTEN**re tér ott a' Ditsőség
Imádság, Ditséret, Háladás, Tisztetség;
Ez áldozatban áll a' Templomi Szentség.

KRISTUS ÁLDOZOPAP magát meg-áldozta,
Szent Vérére érettem Kereszt-fán ontotta,
Bűneim Kötelét azzal fel-áldozta,
Ditsőség Zálogját nékem-is meg-hozta.

Elet Beszédének más **PAPOK** Sáfári,
Kik által **ISTEN**hez térnek Föld-Határi;
Az **ISTEN** Házának ezek erős Zári,
Kiknek **INNEPEKEN** léfznek jó vásári.

Érdeme KRISTUSnak amaz Arany OLTÁR,
Mellyen az Áldozat kedves bizony immár;
Gyarlóságom attól Engemet el-nem zár;
JÉSZUSom mert szívet magához látv és vár.
Az ISTEN' Beszéde Idvefségnek utja,
A' SZENTek' példájok rendesen mutatja;
Valaki Pályáját Ez úton meg-futja,
Annak az Egekbe Ez egyenes utja.

MUTATO TÁBLA,

A.		B.	
<i>Ábel</i>	40.	<i>Balás Püspök</i>	59
<i>Ábrabám Püspök</i>	153.	<i>Balint</i>	61
<i>Absolon Püspök</i>	86.	<i>Barnabas</i>	106
<i>Adalbert P.</i>	81.	<i>Basilius</i>	108
<i>Adelgunda</i>	47.	<i>Béatriks</i>	116
<i>Advent Vasárnap.</i>	31.	<i>Béda</i>	96
<i>Agapétus</i>	123.	<i>Benedek</i>	79.
<i>Agasthon</i>	124.	<i>Benignus</i>	61.
<i>Agnes</i>	45.	<i>Beniámin</i>	124.
<i>Agota</i>	59.	<i>Bertalan Apostol.</i>	120.
<i>Agnus Dei</i>	27.	<i>Berthold</i>	115.
<i>Albinus Alkuinus</i>	24. 76.	<i>Betfánia</i>	37.
<i>Aldozó Tsöörtök</i>	90.	<i>Böldog Áss. bava.</i>	33.
<i>Aleksius</i>	114.	<i>B. Áss. Fogontatása</i>	146.
<i>Ammon</i>	152.	<i>B. Áss. Béavatása</i>	144.
<i>Akátzius</i>	108.	<i>Bonifácius</i>	105.
<i>Anna Ásszony</i>	115.	<i>Bonaventura</i>	114.
<i>Antonius</i>	113.	<i>Borbára</i>	151
<i>Antal</i>	43. 107.	<i>Bruno</i>	128.
<i>Antiokus</i>	95.	<i>Brigitta Szüz.</i>	58.
<i>Anselmus</i>	113.	<i>Burkhardus</i>	132.
<i>Apollonia</i>	60.	<i>Böjt - elő hó</i>	48.
<i>Apostolok Oszlása</i>	114.	<i>Böjt más</i>	65.
<i>Apostolikus titulus</i>	155.	<i>Böltsek Innepek</i>	37.
<i>Apró Szentek</i>	150.		
<i>Arany Ro'sa</i>	26.	D.	
<i>Apolinaris</i>	115.	<i>Dágobertus</i>	153.
		<i>Dániel</i>	40.
		<i>Dárius</i>	105.
		<i>Dávid</i>	153.

<i>Déli Harangozás</i>	185.	<i>Faustinus</i>	61.
<i>Demeter</i>	135.	<i>Februarius</i>	48.
<i>Desiderius</i>	95.	<i>Fejér Hét</i>	28.
<i>Dézma adás</i>	159.	<i>Félíks</i>	43.
<i>Diénes</i>	132.	<i>Ferentz</i>	131.
<i>Diphicha Ecclesiast:</i>	6.	<i>Festet Tojás</i>	75.
<i>Episcoporum</i>	7.	<i>Festum Calicis</i>	68.
<i>Domínikák nevezete</i>	23.	<i>Cathedrae S. P.</i>	44.
<i>Domonkos</i>	121.	<i>Corporis</i>	99.
<i>Donátus</i>	122.	<i>Hypantes</i>	49.
<i>Dorotya</i>	59.	<i>Purificationis</i>	50.
<i>Drusiana</i>	117.	<i>Præsentationis</i>	49.
		<i>Simeonis</i>	49.
E.		<i>Lanceæ Christi</i>	86.
<i>Edeltrud</i>	104.	<i>Fides, Spes, Char.</i>	132.
<i>Efrain</i>	127.	<i>Filep Jakab</i>	88.
<i>Edvárd Gyürüje</i>	69.	<i>Florianus</i>	93.
<i>Egyed napja</i>	127.		
<i>Eleonora</i>	113.		
<i>Emerentziana</i>	45.	G.	
<i>Emlékezetek az ember.</i>	8.	<i>Gábor</i>	79.
<i>Epifánia</i>	36.	<i>Gál</i>	133.
<i>Erbárd</i>	41.	<i>Gaudenzius</i>	103.
<i>Erásmus</i>	104.	<i>Gedeon</i>	132.
<i>Ersébet</i>	140.	<i>Gerárdus</i>	129.
<i>Eufénia</i>	128.	<i>Gervásius</i>	107.
<i>Eufrasia</i>	78.	<i>Gertrudis</i>	79.
<i>Eufrosina</i>	61.	<i>Gellyen</i>	113.
<i>Eulália</i>	61.	<i>Gergely Napja</i>	77.
<i>Eusébius</i>	122.	<i>Gotfalkus</i>	103.
<i>Eustásius</i>	80.	<i>Gotfridus</i>	77.
		<i>Gratzianus</i>	107.
F.		<i>Guntherus</i>	144.
<i>Farkas</i>	136.	<i>Gyer</i>	
<i>Fársáng</i>	52.		

Gyertya Szentelő B.	49	István Király	119
Gyimöls Oltó.	66	István Napja	148
Gyertyák az Isteni Tiszt.	181	Judit	157
		Juliána	62
H.		Julianus	41
Habakuk	43	Junius Honap	98
Halberstádi Ádám	56	Juslinus Mártir	85
Hammas Szereda	55		
Hannibál	121	K.	
Harangokról	182	Kájus	86
Hedviga	136	Kalendárium mitsoda	14
Henrik	113	Szentek Neve	15
Hét Aluvók	108	Kálmán	133
Hieronimus	130	Kálikstus	133
Hilárius	43	Kanonizálás	10
Honoráta	42	Hol kezdődött	13
Hugo	84	Kántori az Estendőnek	32
Hus bagyó Kedd	52	Kardinálság	168
Husvét Innepe	70	Károly	47
Husvétről veszekedés	71	Kásimirus	79
Husvétüi Öröm	71	Katarina	87
I.		Katalin	140
Jakab Napja	111	Karátson Hava	145
János Pobára	149	Napja	147
Januárius Hava	33	Képek	173
Napja	129	Kerefst mire való	174
Ignácz	116. 152	Kerefst találása	89
Innepek hogylettek	5. 7	Fel - Emelése	125
Inre Herizeg	138	Kelemen	144
Joséf Napja	65	Kerefst. János Napja	107
Josfás	112	Kleofás	129
Isák	123	Klaudius	64
Isti-		Kis-	

Nikodémus	128	Püspökség eredete	163
Nikáfius	152	Püspöki Páltza	167

O.

Odilo Apátur	141
Olimpia	107
Onufrius	106
Orsolya, Ursula	133
Osváldus	121
Ottília	151
Oltárok	176
Orgona	179

P.

Pál Fordulása	39
Pálma Agak	67
Papi nevezet	155
Papi fel-sentelés	157
Fizetés	158
Patientia	62
Perpetua	77
Péter Pál napja	103
Petronella	98
Piroska	43
Polikséna	62
Polikárpus	46
Pongrátz	94
Potentziana	95
Pünkösöd Hava	88
Pünkösöd Nappja	91
Püspök	160
Fij-	

R.

Regina	128
Reinmundus	87
Remete Pát	42
Reinholdus	42
Rokbus	122
Rufus	124

S.

Salomon	60
Sámuel	124
Sándor	79
Sára	45
Sarlós B. Af.	110
Servatzius	94
Sebastianus	45
Sebaldus	123
Sigmond	92
Silvester	154
Simeon Stilita	41
Simeon Juda	130
Sofia	94
Sofonia	63
Superintendens	160
Spes	121
Susánna	62
Stanislaus	93
Szentek Kánonizátság.	10

Szent

Szent András	141	Tor	10
György Vitéz	82	Tiberius	122
Háromság Napja	99	Tzirillus	113
Iván Hava	98	Tziriakus	122
Jakab Hava	109		
János Napja	149	V.	
Katalin	140	Válerius	42
Márton	138	Vasas Sz. Péter	120
Adaja	139	Vasárnap eredete	16. 19
Nyavalyája	139	Venerab. Béda	97
Ludja	138	Vicarius Dei	166
Szent Máté	126	Vida	107
Szent Mihály Hava	124	Viktorinus	64
Napja	126	Vilhelmus	97
Szent Miklós	145	Viz Kereszt Napja	36
Szent Tamás napja	146	Véronika	59
Szentelt Viz	177	Viasz Gyetyák	70
annak haszna	179		

T.

Templomok eredetek	170
Teobaldus	112
Teodora	136
Teodosius	109
Teofilus	142
Térésia	133
Timotéus	46
Tódor	143

U.

Ulrik	112
UR Napja	16
UR Szine változ.	117
Úsögés Sz. Péter	63
Ursus Patritziakus	83.

Z.

Zakariás	78.
----------	-----

A Könyv-Nyomtatónak Magyar-Nyelvhez
nem értése miatt, estenek bolmi Hibák, mellyeket
az értelmes Olvasó könnyen meg-jobbithat.
Meg-jedzek mind-azáltal némellyeket.

- Lev. 5. lin. 12. *bat* tedd hozzá, *hogy*.
- L. 29. l. 27. énekekkel olv. *énekek*.
- 33. l. 8. Innepekhez o. *Innepekben*
- 34. l. 22. Pogágy o. *Pogány*.
- 61. l. 17. Szüzek, tedd h. *vagynak*.
- 91. l. 27. fogya o. *fogva*.
- 96. l. 11. 973 o. *673*.
- 105. l. 27. Nemesekek o. *Németek*.
- 135. l. 24. tartottak o. *tartott*.
- 136. l. 12. Heduja o. *Hedviga*.
- 140. l. 29. elettc o. *ölette*.
- 181. l. 31. Spofus o. *Sponfus*.

A Szentelen rongyos Lelkü Zoilushoz.

MIt rágod ez IRÁST? meg-romlott a' fogad,
 Hijába forr epéd, pofád-is kék, 's dagad,
 ZOILE mit tsinálsz? erre fel nem ragad.
 Vipera méreggeddel emészted tsak magad,

Fene ette Lelkü, a' fogad-is rosdás
 Széllyel foly a' nyálad, dé a' szemed tsipás
 Szú emészti tsontod, a' szájad-is tsorbás
 Mást motskolsz, magadnak minden dol-
 god hibás.

Végy pennát, Pappirost írad hamar mását,
 Add-elő bizonyítsd elméd gyors járását,
 Hadd lássák mások-is munkádnak folyását,
 Addig pedig illő járjad tsak a' lassát.

1. Szemlelő könyv a Magyar Könyvtár...

Magyar Könyvtár...
A Magyar Könyvtár...

Magyar Könyvtár...
A Magyar Könyvtár...

Magyar Könyvtár...
A Magyar Könyvtár...

Magyar Könyvtár...
2469/1033
gyarapodási naplósám.

